

Univerzita Pardubice

Fakulta Filozofická

Kritická reflexe románu Bílá Voda
Bakalářská práce

2024

Kateřina Tonarová

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Kateřina Tonarová**
Osobní číslo: **H21082**
Studijní program: **B0288A090002 Historicko-literární studia**
Téma práce: **Kritická reflexe románu Bílá voda**
Zadávací katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Zásady pro vypracování

Předmětem práce bude recepce románu Kateřiny Tučkové Bílá voda v prostředí české literární a mediální kultury. Autorka se soustředí na platformy, které se románu věnovaly, shromáždí a utřídí jednotlivé texty a pokusí se analyticky popsat významné faktory zapojené do kritické diskuse o oceněné knize.

Rozsah pracovní zprávy:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

TRÁVNÍČEK, Jiří. Literární kultura v době internetové: kolik recepčních polí a jaká?. *Host*, 2009, 25(9), s. 23-28. ISSN 1211-9938. Dostupné také z: <https://wayback.webarchiv.cz/wayback/https://casopis.hostbrno.cz/archiv/2009/9-2009/literarni-kultura-v-dobe-internetove>.

ROHÁČOVÁ, Tereza. *Debutující prozaičky: příslib české literatury?*. Olomouc: Vydavatelství Filozofické fakulty Univerzity Palackého, 2021. *Litera libera*; sv. č. 9. ISBN 978-80-88278-70-2.

LOLLOK, Marek. *Kritika v pohybu: literární kritika a metakritika 90. let 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. *Opera Facultatis philosophicae Universitatis Masarykianae = Spisy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity*. ISBN 978-80-210-9416-1.

KRÁLÍKOVÁ, Andrea. *Autorské tváře v knižních zrcadlech: obrazy autorů současné české literatury v perspektivě kulturního transferu*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2015. ISBN 978-80-87855-25-6.

ŘÍHA, I. Recepce tvorby Petry Hůlové v českém kritickém diskurzu. In *Sedm statečných a spol.: próza psaná ženami v kontextu současné české literární kultury*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. ISBN: 978-80-7395-959-3.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Marta Pató, Ph.D.

Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **11. března 2023**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2024**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 11. března 2023

Prohlašuji:

Práci s názvem Kritická reflexe románu Bílá Voda jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne

Kateřina Tonarová, v. r.

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych chtěla poděkovat paní Mgr. et Mgr. Martě Pató, Ph.D. za cenné rady, a především pak za nekonečnou trpělivost, kterou se mnou měla při psaní této práce. Dále bych ráda vyjádřila tisíceré díky svému příteli, rodině a přátelům, kteří mě na této strastiplné cestě podporovali a díky nimž jsem tuto práci dovedla do zdárného konce.

ANOTACE

Bakalářská práce mapuje kritickou recepci románu Bílá Voda Kateřiny Tučkové v prostředí české literární a mediální kultury, a to od jejího vydání na konci dubna 2022 do dubna 2023, kdy se diskuze přenesla do akademického prostředí. Práce představuje Trávníčkovu teorii recepčních polí, která slouží jako ukotvení praktické části. Cílem práce je shromáždění a utřídění relevantních příspěvků a následné vytyčení významných faktorů, jež diskuzi o oceněné knize formovaly.

KLÍČOVÁ SLOVA

Bílá Voda, Kateřina Tučková, recepční pole, kritická reflexe, Státní cena za literaturu

TITLE

Critical reflection of the novel Bílá Voda

ANNOTATION

The bachelor thesis examines the critical reception of Kateřina Tučková's novel Bílá Voda (White Water) in the Czech literary and media culture, from its publication at the end of April 2022 to April 2023, when the discussion was transferred to the academic environment. The thesis introduces Trávníček's theory of receptive fields, which serves as an anchor for the practical part. The purpose of the thesis is to collect and sort relevant contributions and then to delineate the significant factors that shaped the discussion of the award-winning book.

KEYWORDS

Bílá Voda, Kateřina Tučková, receptive fields, critical reflection, The State prize for literature

OBSAH

Úvod	1
1 Receptce a zkoumané recepční okruhy	4
1.1 Sedm okruhů	4
1.1.1 Literární kritika	4
1.1.2 Paratexty	5
1.1.3 Škola	6
1.1.4 Knižní svět	6
1.1.5 Jiná média	7
1.1.6 Blogy	7
1.1.7 Mlčící většina	8
1.2 Čtyři sféry	8
1.2.1 Literaturosféra	9
1.2.2 Knihosféra	9
1.2.3 Médiosféra	9
1.2.4 Kulturosféra	10
1.3 Zařazené okruhy	12
2 Kritická receptce románu Bílá Voda.....	13
2.1 Příspěvky první vlny	15
2.1.1 Shrnutí.....	35
2.2 Kateřina Tučková a Státní cena za literaturu	39
2.2.1 Shrnutí.....	49
2.3 Akademická konference na KTF UK	52
2.3.1 Shrnutí.....	55
3 Důležité příspěvky v diskuzi	57
3.1 Petr Fischer	57
3.2 Josef Chuchma	58
3.3 Eva Klíčová.....	58
3.4 Alena Scheinostová.....	59
3.5 Barbora Čiháková	59
3.6 Ondřej Nezbeda	60
3.7 Radim Kopáč	60
Závěr	62
Významné faktory diskuze	63
Rozdělení kritické reflexe	66
Použitá literatura	68
Summary.....	72

ÚVOD

Kateřina Tučková je bezesporu jednou z nejpůlárnějších a nejúspěšnějších českých autorek současnosti. Svými díly vzbuzuje velkou mediální pozornost, vyvolává rozsáhlé diskuze a láká do knihkupectví desetitisíce čtenářů. Ačkoliv se na literární scéně Tučková pohybuje už od roku 2006, k jejím dílům jsem se dostala až o 15 let později jako studentka vysoké školy. Prvním románem, kterým jsem započala svoji cestu ke Kateřině Tučkové, byly Žitkovské bohyně, jež mě nadchly svým tématem i formou zpracování. Následně jsem si doplnila přehled také o ceněné a chronologicky časnější Vyhnání Gerty Schnirch.

V dubnu 2022 Tučková vydala svůj třetí román s názvem Bílá oda, který se záhy stal na knižním trhu naprostou senzací. Nezvykle rozsáhlý sedmisetstránkový opus byl překvapením jak pro čtenáře, tak pro mediální a kritickou obec. Neděje se totiž často, aby román o takovém rozsahu atakoval přední příčky prodejnosti, zvláště pokud se jedná o tuzemskou produkci. Už zanedlouho po vydání se o románu mluvilo jako o bestselleru. O pár měsíců později následovala audio verze a v květnu 2023 bylo publikováno druhé limitované vydání s ilustracemi Jaromíra Švejdíka. V roce 2024 se pak dočkáme rovnou dvou verzí divadelního zpracování.

Tučková opět vsadila na osvědčenou historickou tematiku, která jí i v minulosti přinesla grandiózní úspěchy. Tentokrát se zaměřila na padesátá léta minulého století a perzekuci řeholnic v rámci nechvalně známé Akce Ř. Všeobecné nadšení panující kolem knihy potvrdilo také získání hned několika ocenění. Bílá Voda byla zvolena Knihou roku v anketách Deníku N a Lidových novin, vyhrála cenu Český bestseller a Tučková za ni dokonce (s přihlédnutím k dosavadní tvorbě) obdržela Státní cenu za literaturu. I přes popularitu u laické veřejnosti však román vyvolal rozsáhlou diskusi mezi recenzenty, literárními publicisty a kritiky, která ještě vykulminovala po předání zmíněné Státní ceny. Této diskusi se bude věnovat má bakalářská práce.

Téma své bakalářské práce jsem si zvolila ze dvou důvodů. Prvním důvodem byl fakt, že Kateřinu Tučkovou řadím mezi své oblíbené autorky a považuji její práci za velmi přínosnou. Obdivuji styl, jakým vyzvedává méně známé kapitoly z českých dějin a prostřednictvím svých próz s nimi seznamuje čtenářstvo. Druhým a podstatnějším důvodem však byla právě rozsáhlá diskuze, která se kolem knihy rozhořela nejen na stránkách literárně-kulturních periodik, ale i v prostoru klasických médií. Chtěla jsem se do diskuze hlouběji ponořit a zmapovat její charakter a vývoj, k čemuž mi bakalářská práce dala příležitost.

První kapitola práce se věnuje Trávníčkově teorii recepčních polí, která byla publikovaná v časopisu *Host* v roce 2009.¹ Tato teorie mé práci slouží jako odrazový můstek a teoretické ukotvení pro následné zkoumání kritické reflexe, a proto považuji za důležité ji do práce zahrnout.

Druhá kapitola pak mapuje samotnou diskuzi vyvolanou románem *Bílá Voda*. Diskuzi jsem ohraničila rozmezím jednoho roku (duben 2022–duben 2023) a rozdělila ji do třech signifikantních částí. V první části se věnuji příspěvkům, které vycházeli v období od dubna 2022, kdy byla kniha vydána, do října 2022. Následující část je ohraničena říjnovým předáváním Státní ceny za literaturu, jež spustilo další vlnu kritických ohlasů a výrazně proměnilo diskurz týkající se nejen románu *Bílá Voda*, ale i autorky samotné. Tématem třetí části je konference věnovaná románu, která se odehrála 14. dubna 2023 na půdě Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy. Konference se nevěnovala pouze románu jako takovému, odborníci zde promluvili také o kontextech a společenských tématech, jež román nastoluje.

Přístup k výběru reflexí jsem zvolila velmi liberální. Předmětem zkoumání mi byly nejen kritiky v kulturních a literárních periodikách či denním tisku, ale i články na online serverech, recenze z webových portálů zaměřujících se na literaturu a kulturu, rozhlasové pořady a podcasty či jiné audiovizuální materiály jako jsou rozhovory či panelové diskuze. Cílem bylo získat co nejširší možný obraz kritické reflexe románu. Největší prostor z kulturních periodik věnovali Kateřině Tučkové a její *Bílé Vodě* měsíčník *Host* a čtrnáctideníky *Tvar* a *A2*. Z deníků se o román nejvíce zajímaly *Lidové noviny* a *Deník N*. Společenské týdeníky jsou v diskuzi zastoupeny zejména *Reflexem* a *Respektem*. Pozornost Kateřině Tučkové věnovala také řada internetových médií, mezi nimi například servery *Iliteratura*, *Aktuálně.cz* nebo *Idnes*. Významným zdrojem kritických ohlasů a názorů se mi staly také podcasty *Hostu* a *Respektu*, rozhlasové pořady z dílny Českého rozhlasu a zejména pak diskuzní pořady České televize prezentované téměř výhradně na kanále ČT ART.

Ve třetí kapitole pak vybírám z celkového korpusu ty osobnosti, které svými příspěvky nejpodstatněji ovlivnily směr a vývoj diskuze. Tento výběr by měl čtenáři poskytnout základní povědomí o probíhající diskuzi, jejích prvcích a proměnách.

¹ TRÁVNÍČEK, Jirí. Literární kultura v době internetové: Kolik recepčních polí a jaká?. *Host*, roč. 25, 2009, č. 9, str. 23–28.

Závěr práce shrnuje kritickou reflexi Bílé Vody a přibližuje nejdůležitější témata, kterým se kritici a recenzenti ve svých příspěvcích opakovaně věnovali. Cílem práce je kromě zmapování diskuze získání odpovědi na otázku, jak publicisté hodnotí nejnovější dílo Kateřiny Tučkové a která kritéria jsou pro jejich hodnocení klíčová. Dále se v práci zaměřím na to, zda (a případně v čem) se zkoumané texty obsahově rozcházejí či shodují a jak se liší styl vyjádření v návaznosti na typ média.

1 RECEPCE A ZKOUMANÉ RECEPČNÍ OKRUHY

Otázkou literární recepce se zabývala zejména takzvaná Kostnická škola, která literární historii rozšířila o dimenzi čtenáře. V této bakalářské práci se ovšem nezabývám interpretací díla, ale sleduji jeho recepci v kontextu literární kultury. Jak již bylo zmíněno v úvodu, pro ukotvení pozdějšího rozboru diskuze nad románem Bílá Voda využívám rozlišení recepčních polí, které s ohledem na současné platformy, na nichž se odehrávají literární diskuze, navrhnul přední literární teoretik, historik a „čtenářolog“ Jiří Trávníček. Svoji esej s názvem *Literární kultura v době internetové: Kolik recepčních polí a jaká* Trávníček publikoval roku 2009 na stránkách literárního měsíčníku *Host*.² O tuto studii se opírám zejména z toho důvodu, že počítá s platformami literární komunikace, které jsou i přes skutečnost, že od data publikace uběhlo již 15 let, stále aktuální a validní.

1.1 Sedm okruhů

Jak sám název napovídá, teorie se týká zejména toho, jak se s rozvojem internetu a jeho popularity proměňuje recepce literatury. Sám Trávníček přitom recepci vymezuje jako „takovou čtenářskou aktivitu, která dokáže zanechat nějakou stopu – ať už přímou nebo nepřímou, ať už cílenou nebo bezděčnou, ať už v podobě individuálního intelektuálního výkonu nebo marketingově pragmatickou“.³

Trávníček svůj text otevírá názorným příkladem na fiktivním studentovi, který zpracovává bakalářskou práci s tématem recepce románu Michala Viewegha, což je vzhledem k zaměření mé práce poněkud ironické. Postupně popisuje, jaké druhy ohlasů student při tvorbě rešerše nashromáždil a kterými cestami se vydal. Na tomto základě následně Trávníček představuje sedm okruhů recepčních polí, v nichž je literatura jistým způsobem reflektována. Jedná se o literární kritiku, paratexty, školu, knižní svět, jiná média, blogy a mlčící většinu. Abych naši pouť za reflexí románu Kateřiny Tučkové patřičně ukotvila, pokusím se na základě těchto okruhů vymezit ty sféry, na které se ve své práci budu zaměřovat a které naopak nebudu brát v potaz.

1.1.1 Literární kritika

Samozřejmostí je pro mě již první Trávníčkův okruh, tedy literární kritika. Ta je základním kamenem recepce, ale i mojí práce. A to nejen z hlediska svého bezprostředního

2 TRÁVNÍČEK, Jiří. *Literární kultura v době internetové: Kolik recepčních polí a jaká?*. *Host*, roč. 25, 2009, č. 9, str. 23–28.

3 Tamtéž, str. 23

vnitřního zájmu o literární dění, pravidelností a nespornou erudicí, ale také svou přítomností v novinách a časopisech s dlouhodobou tradicí. Trávníček do této sféry řadí odborné psaní o literatuře i literární vědu jako takovou. Stejně jako Andrea Králíková⁴, která ve své monografii *Autorské tváře v knižních zrcadlech* na Trávníčkovu teorii také odkazuje⁵, sem přiřazuji i žánr recenze, jejíž podoba může variovat od odborné, vyjadřující hodnotící stanovisko, až po popisné, jejichž hlavním smyslem je o daném literárním díle informovat a čtenářům ho tímto způsobem přiblížit a navnadit je na četbu.

1.1.2 Paratexty

Dalším okruhem jsou paratexty, které však Trávníček vymezuje poněkud nejednoznačným způsobem. Jako jeden příklad za všechny zmiňuje literární ceny, o kterých tvrdí, že „pro mnoho čtenářů představují velmi výrazné orientační body pro to, co číst“⁶ a zdůrazňuje, že svou podobou jsou v podstatě paratexty dvojími – vzhledem k tomu, že jsou výherci vybírání odbornou porotou, se stávají samostatným druhem ohlasu a zároveň „způsobují, že se kolem nich rodí různé další texty“. To pro Kateřinu Tučkovou a její Bílou Vodu platí nad míru. Nejenže její výhra Státní ceny za literaturu podnítila vznik celé řady textů (těm se budeme věnovat v samostatné kapitole). Dokázala také celou dosavadní diskuzi podstatně proměnit. Trávníček se ve svém textu kategorii paratextů příliš nevěnuje. Jejich úlohu v literárním provozu rozpracovala například Lenka Müllerová, který tento pojem charakterizuje následovně:

„(Paratexty) jsou vnímány jako významná součást knižní komunikace, která podstatným způsobem vstupuje do celého procesu recepce literárního díla nejen jako místo prvního setkání recipienta s textem, ale i jako představa předpokládaného čtenáře či kupce, k němuž je upřena pozornost všech subjektů podílejících se na vzniku, realizaci a šíření knihy. Paratexty zcela organizují komunikaci mezi primárním textem a jeho vnímatelem, zároveň usměrňují čtenářův proces recepce, ale také (což je velmi důležité) lákají a vábí recipienta k četbě či koupi knihy vůbec.“⁷

Souhlasím tedy s Andreou Králíkovou a jejím názorem, že dle Trávníčkova dělení paratexty najdeme přinejmenším ve dvou dalších okruzích, kterými jsou knižní svět a jiná

⁴ Bohemistka, zaměřuje se zejména na teorii literatury a současnou českou literaturu. Působí v Ústavu české literatury a komparatistiky FF UK.

⁵ KRÁLÍKOVÁ, Alena. *Autorské tváře v knižních zrcadlech*. Praha: Pistorius a Olšanská, 2015. str. 40–41

⁶ TRÁVNÍČEK, Jiří. Literární kultura v době internetové: Kolik recepčních polí a jaká?. *Host*, roč. 25, 2009, č. 9, str. 24.

⁷ MÜLLEROVÁ, Lenka. Paratexty a česká literatura. In Fedrová Stanislava (ed.): *Česká literatura v intermedialní perspektivě*. Praha: Akropolis, 2010, str. 463

média⁸. Tato prostupnost mezi jednotlivými okruhy je už z principu charakteristiky paratextů a jejich diferenciací logická.

Vzhledem k tomu, že paratexty a jejich problematika nejsou stěžejním tématem mé práce, nebudu se jejich teoretickému ohraničení nadále věnovat. I přesto zde ale mají paratexty své nezpochybnitelné místo. Jak jsem již zmínila výše, na podobu diskuze mělo právě jedno z literárních ocenění – Státní cena za literaturu – kterou Trávníček po právu řadí do této kategorie, značný vliv.

1.1.3 Škola

Třetím okruhem je podle Trávníčka je škola. Ta se na recepci podílí zejména posílením literárního kánonu, prostřednictvím čítanek, učebnic či jiných metodických příruček týkajících se literatury. Ačkoliv má školní prostředí dozajista na tvorbu povědomí o dílech a jejich autorech zásadní vliv, v mé práci se tímto okruhem nezabývám. Jak zmiňuje sám Trávníček: „Škola oproti literární kritice nedokáže být tak rychlá a bezprostřední, svou formotvornou povahou působí daleko pomaleji a více setrvačně.“⁹ Jelikož předmětem mé práce je ta nejsoučasnější literatura, nemám k dispozici materiály, se kterými bych v tomto ohledu mohla pracovat a vyvozovat z nich patřičné závěry týkající se reflexe románu. Zatímco některá starší díla Kateřiny Tučkové si již do školních literárních kánonů cestu prorazila, na možné zařazení Bílé Vody si budeme muset ještě počkat.

1.1.4 Knižní svět

Již dříve jsem zde zmiňovala Trávníčkův čtvrtý okruh, kterým je tzv. knižní svět. Sem Trávníček řadí ty texty, jež se sice výraznou měrou podílí na recepčním obrazu daného díla, avšak zpravidla nedisponují hodnotícími prvky. Jedná se zejména o materiály produkované institucemi jako jsou knihovny, nakladatelství či knižní trh obecně. Jejich cílem není objektivně, analyticky a poučeně pojednat o literárním díle a přispět tak k diskuzi, jako to činí literární kritika, ale především vyvolat u potenciálního příjemce textu zájem o daný titul a v nejlepším případě ho podnítit ke koupi. Trávníček do tohoto okruhu kromě propagačních a marketingových textů řadí i statistiky vypůjčování a prodeje, které jsou svou podstatou dle jeho slov jistou „materializovanou reflexí“¹⁰ a dále ohlasy čtenářů na prodejních serverech, jakými jsou například internetová knihkupectví.

⁸ KRÁLÍKOVÁ, Alena. *Autorské tváře v knižních zrcadlech*. Praha: Pistorius a Olšanská, 2015. str. 40

⁹ TRÁVNÍČEK, Jiří. Literární kultura v době internetové: Kolik recepčních polí a jaká?. *Host*, roč. 25, 2009, č. 9, str. 24.

¹⁰ Tamtéž.

Naráží zde však i na signifikantní jev, jež současnou dobu provází. Tedy, že: „současná doba se vyznačuje velkou prostupností mezi kritikou v tradičním slova smyslu (jako nezávislým myšlenkovým výkonem) a nakladatelským marketingem: viz fenomén tzv. PR-recenzí, snaha nakladatelství dirigovat si ohlasy na své knihy aj.“¹¹ Tento jev je v současnosti nadále prohlubován a posilován, a to nejen z důvodu čím dál častější spolupráce nakladatelství s influencery a knižními blogery. Ti mají většinou v rámci barterové spolupráce, která spočívá v zaslání knih výměnou za jejich propagaci, tendenci k silně nekritickému a subjektivně podbarvenému hodnocení. V mnoha případech se navíc nejedná o hodnocení založené na skutečném čtenářském zážitku, což následně může vést ke zkreslení celkové reflexe díla.

V mé práci se tomuto segmentu věnuji jen okrajově, jelikož propagační a marketingové texty nestojí v popředí mého zájmu. Přirozeně však pracuji s recenzemi, u kterých nelze jednoznačně určit, zda je jejich účelem informovat, hodnotit, nebo propagovat daný titul.

1.1.5 Jiná média

Rozhlas, televize a internet – to jsou prvky, které Trávníček zařadil do svého v pořadí pátého okruhu. Ačkoliv byly tyto mediální prostory v době bezprostřední aktuálnosti Trávníčkova příspěvku pro literaturu něčím novým, dnes se s literárním obsahem na těchto kanálech setkáváme v podstatě běžně, zejména co se týče internetu. Rozhlasové a televizní stanice zařazují literární pořady a diskuze v poněkud v menším množství. Z českých rozhlasových stanic se literatuře věnuje zejména Český rozhlas Vltava, v televizním prostředí se pak literárně-kulturní pořady objevují nejvíce na ČT ART.

Jelikož se v dnešní době téměř všechna média uchylují nejen k publikaci tištěné a audiovizuální, ale i elektronické, představuje pro mě tento okruh přirozeně velmi podstatný zdroj ohlasů formujících následnou recepci. Kromě literární publicistiky však věnuji pozornost právě i zmíněným televizním a rozhlasovým pořadům, ke kterým připojuji i populární podcasty.

1.1.6 Blogy

Fenoménem a zároveň následujícím okruhem, jímž se Trávníček ve svém textu zabývá, jsou blogy. Za hlavní atribut blogů Trávníček považuje možnost zapojení čtenářů do diskuze a také fakt, že autor může prostřednictvím komentářů rychle reagovat a také svůj text nadále upravovat. Blog je proto jakýmsi „otevřeným dílem“.¹² Dále Trávníček zmiňuje tematické

¹¹ Tamtéž, str. 25

¹² Tamtéž

skupiny na Facebooku, kde taktéž může mezi členy probíhat diskuze. Zejména u tohoto okruhu však musíme vést v patrnosti, že mediální sféra i samotné prostředí internetu se během let, které uplynuly od vydání Trávničkova textu, znatelně proměnily. V perspektivě dneška proto blogy ztratily moc, kterou v době svého rozkvětu bezesporu disponovaly. Jejich pozici dnes zaujaly sociální sítě či v menší míře literární servery, jež ale mají na rozdíl od blogů zpravidla větší základnu, erudici i počet příspěvů. Z prostředí sociálních sítí stojí za zmínku například facebooková skupina Co čteme, která má přes 45 tisíc členů. Ti s ostatními mohou sdílet své čtenářské tipy či diskutovat o různých tématech spojených se čtením obecně. Z dnešního pohledu bychom tedy blogy spíše zařadili do předešlého okruhu „Jiná média“. Kvůli ustupující popularitě, malému vlivu na výslednou reflexi a kolísající a mnohdy diskutabilní kvalitě jsem blogové příspěvky týkající se románu do své práce nezahrnula.

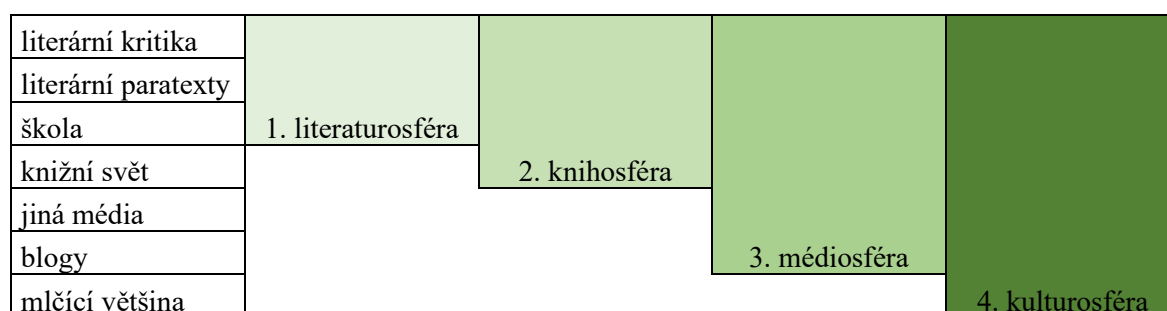
1.1.7 Mlčící většina

Posledním Trávničkovým segmentem je mlčící většina. Jejím hlavním znakem je již podle názvu to, že svůj názor veřejně neventiluje, pokud o to není výslovně požádána. Otisk této skupiny můžeme najít v různých statistikách a průzkumech, týkajících se knižního trhu či knihoven. Trávniček tento okruh popisuje následovně: „Čtenářská mlčící většina se tím, že na rozdíl od všech ostatních okruhů nevystupuje jako aktér, stává jakýmsi otiskem všech ostatních, zprávou o jejich účinku, zejména o účinku školy a knižního světa, z něho pak knižního trhu.“¹³

Protože zde prakticky k hlubší reflexi nedochází, do práce jsem tento okruh nezařadila.

1.2 Čtyři sféry

Trávniček ale rozdělením recepčních okruhů nekončí, hierarchizuje je dále do čtyř nadřazených oblastí, které si zde postupně představíme.¹⁴

¹³ Tamtéž

¹⁴ Podoba infografiky je přejata z Trávničkova textu – TRÁVNÍČEK, Jiří. Literární kultura v době internetové: Kolik recepčních polí a jaká?. *Host*, roč. 25, 2009, č. 9, str. 25

1.2.1 Literaturosféra

Tuto sféru Trávníček charakterizuje jako „literární oběh, který s literaturou zachází v její druhové specifičnosti“.¹⁵ Z předchozích ustanovených okruhů sem Trávníček řadí literární kritiku, plnicí profesní roli, paratexty, jež Trávníček spojuje s bezděčností¹⁶, a nakonec školu jakožto institucionální rovinu. V případě literární kritiky Trávníček zmiňuje zejména její bezprostřednost a pravidelnost, u školy kvituje trvalost, ale zároveň poukazuje na určitý tlak ze strany vyučujících, který může mít na studenty různý efekt. Jako příklad uvádí povinnou četbu. Ta sice pomáhá ustanovit podobu literárního kánonu, na druhou stranu však v mnoha případech negativně ovlivňuje vztah lidí k literatuře, a to nejen tehdy, když jsou s povinnou četbou v bezprostředním kontaktu, ale i v dalších životních obdobích.¹⁷ Zajímavé však je, že dle Trávníčka v přístupu k povinné četbě nehraje roli politická a ideologická propaganda, jelikož „zdrženlivý vztah k tzv. povinné četbě lze najít jak ve výpovědích Američanů, tak i těch Čechů, kteří prošli ‚masáží‘ komunistického režimu“.¹⁸

1.2.2 Knihosféra

V této sféře se k předcházejícím okruhům přidává knižní svět. Zde již literatura soupeří s dalšími knihami, které jsou součástí knižního trhu a domácích či veřejných knihoven. Trávníček v této části poukazuje na fakt, že již od druhé světové války dochází ke snižování podílu beletristických knih na knižním trhu. Ačkoliv platí, že se zvětšováním celkového objemu vydaných knih se zvětšuje i objem knih beletristických, tyto tituly mají čím dál menší procentuální zastoupení.

1.2.3 Médiosféra

K mediosféře se připojuje jak okruh jiná média, tak blogy. Trávníček vyzdvihuje, že jako příjemci „přestáváme být mediálně monogamní“¹⁹, ačkoliv u mladších generací dochází k prohlubování kompletní závislosti na internetu. Dnes můžeme literaturu konzumovat prostřednictvím nejrůznějších kanálů, jakými jsou kupříkladu televize, rozhlas, internet, CD/DVD/video přehrávače nebo kina. Toto dělení má pak prokazatelně vliv na chování uživatelů. Trávníček uvádí hned několik příkladů z praxe. Prvním je, že „čtenáři náročné literatury chodí do artových kin, v rozhlase si vybírají jen náročné pořady, k televizi zasedají

¹⁵ Tamtéž, str. 26

¹⁶ S tímto pojetím se však vzhledem k rozmanitosti různých druhů paratextů nedá bez výhrad souhlasit.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Tamtéž.

k pořadům věnovaným kinu náročného diváka²⁰, dalším pak, že příležitostní čtenáři se s literaturou mohou setkat díky televizi či filmovým adaptacím, přičemž množství těchto lidí, jejichž prvotní seznámení s literárním dílem probíhá vně původního média, se neustále zvětšuje.

1.2.4 Kulturosféra

Jde o nejširší oblast působení literatury, do které se zapojují všechny Trávničkem vytyčené segmenty. K výše zmíněným se přidává poslední okruh, tedy mlčící většina. Spadá sem čtenář, ale v širším pojetí i jedinec, který se nějakým způsobem zapojuje do užívání literatury, ať už jde o její kupování či půjčování, a to bez potřeby následné reflexe nebo zveřejňování. Toto chování je podle Trávnička podmíněno socio-kulturním vzorcem: „Nejde mu zde primárně o literaturu, ba ani o knihy. Jeho chování na první pohled nevyjadřuje žádnou viditelnou intenci, a přesto je něčím motivováno.“²¹ K zapojení jednotlivců do tohoto nejširšího okruhu dochází zpravidla bez jejich vědomí. O účasti podávají zprávu až ankety či průzkumy různého druhu. Jak konstatuje Trávniček: „Jsme sice součástí většiny, ale tato většina je mlčící.“²² Dichotomii mlčení x veřejná reflexe však narušují blogy a v dnešní době zejména sociální sítě, které uživatelům umožňují vyjadřovat se k jednotlivým příspěvkům.

Tato média, jež svým uživatelům dovolují být zároveň pasivními příjemci i aktivními činiteli, se pojí s termínem *produsage*, který představil Alex Burns roku 2008 ve své publikaci *Blogs, Wikipedia, Second Life, and Beyond: From Production to Produsage*. Spojením slov „production“ a „usage“ Burns charakterizuje fenomén 21. století, při němž se v participativním prostředí příjemce sdělení stává zároveň tvůrcem. V úvodu do problematiky Burns pojem představuje následovně:

„(Koncept *produsage*) zdůrazňuje, že v komunitách podílejících se na společné tvorbě informací a znalostí, které v této knize zkoumáme, role ‚konzumenta‘ a ‚konečného uživatele‘ již dávno zmizely a rozdíly mezi tvůrci a uživateli obsahu se rozplynuly do relativní bezvýznamnosti. V mnoha prostředích, se kterými se zde setkáváme, jsou uživatelé již nutně i producenty sdílené vědomostní základny, bez ohledu na to, zda jsou si této role vědomi – stali se novým, hybridním produserem.“²³

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

²³ BRUNS, Axel. *Blogs, Wikipedia, Second life, and Beyond: from production to produsage*. New York: Peter Lang Publishing, 2008. str. 2

Na závěr Trávníček shrnuje své postřehy k současné recepci literatury do pěti bodů:

1. Díky internetu došlo k rozšíření počtu recepčních polí literatury.
2. Mezi těmito okruhy však dochází k větší prostupnosti.
3. Vznikají blogy, jejichž prostřednictvím se ustavuje zcela nový segment recepce i reflexe.
4. Blogosféra se stává jakýmsi přechodným územím, svou existencí dává příležitost k vyjádření těm, kteří by svou reflexi jinak nezveřejňovali – „bourá dřívější institucionální bariéru psaného (a zveřejněného) slova“.²⁴
5. Internet také částečně extrahuje literaturu, a to jak recepci, tak tvorbu, z tradičního média, tedy knihy, „aniž by jí zcizil čtení“.²⁵

Navazme ještě na Trávníčkův pátý bod. I přestože dle Trávníčka internet *nezcizuje čtení*, na výsledné porozumění textu má prokazatelný vliv. Z nové španělské studie²⁶, jejímž původcem je tým vědců z Valencijské university, totiž vyplývá, že čtení digitálního textu může mít oproti tištěným materiálům za důsledek šestkrát až osmkrát nižší porozumění. Autoři vycházeli z analýzy více než dvou desítek studií týkajících se čtenářského porozumění, které byly publikované mezi lety 2000–2022. V souhrnu se těchto studií účastnilo téměř 470 tisíc lidí. Spoluautor studie, Ladislao Salmerón, vidí jednu z příčin tohoto jevu ve faktu, že „jazyková kvalita digitálních textů je často nižší než u tradičních tištěných textů“.²⁷ Dodává, že lidé k digitálnímu obsahu obecně přistupují jinak než k tištěnému – digitálnímu věnují méně pozornosti, více se zde uplatňuje tendence ke „skenování“. To může vést k tomu, že se čtenář plně neponoří do vyprávění či nedokáže zcela uchopit komplexní vztahy v náročnějším textu.

Vzhledem k nedostupnosti českého překladu se jedná o překlad vlastní. Níže pro úplnost přikládám původní text: „It highlights that within the communities which engage in the collaborative creation of information and knowledge that we examine in this book, the role of ‚consumer‘ and even that of ‚end user‘ have long disappeared, and the distinctions between producers and users of content have faded into comparative insignificance. In many of the spaces we encounter here, users are always already necessarily also producers of the shared knowledge base, regardless of whether they are aware of this role – they have become a new, hybrid, producer“

²⁴ TRÁVNÍČEK, Jiří. Literární kultura v době internetové: Kolik recepčních polí a jaká?. *Host*, roč. 25, 2009, č. 9, str. 28.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ ALTAMURA, Lidia, VARGAS, Cristina a SALMERÓN, Ladislao. *Do New Forms of Reading Pay Off? A Meta-Analysis on the Relationship Between Leisure Digital Reading Habits and Text Comprehension*. Review of Educational Research, 2023. Dostupné z: <https://doi.org/10.3102/00346543231216463>

²⁷ CREAMER, Ella. *Reading print improves comprehension far more than looking at digital text, say researchers*. Online. In The Guardian. 15. 12. 2023. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2023/dec/15/reading-print-improves-comprehension-far-more-than-looking-at-digital-text-say-researchers>. [cit. 15. 12. 2024]

Překvapivým v rámci studie bylo zjištění, že ke zhoršenému porozumění dochází u všech typů textů nehledě na jejich druh, ať už jde o příspěvky na sociálních sítích či na vzdělávacích webech jako je Wikipedie.²⁸ Podle autorů by se důraz na čtení tištěných textů měl klást zejména v oblasti vzdělávání, a to hlavně na základních školách, které pro děti představují „kritické období, kdy se přesouvají od učení se číst k učení se čtením“.²⁹

1.3 Zařazené okruhy

V závěru kapitoly provedu sumarizaci těch okruhů, kterým se budu věnovat ve své práci a které naopak vynechám. V popředí mého zájmu přirozeně stojí okruh literární kritiky, jež je základem pro reflexi literatury. Do jisté míry se zaměřím také na paratexty, a to zejména na ty, které vznikly v souvislosti se udělením Státní ceny za literaturu Kateřině Tučkové. Prostřednictvím diskuzních pořadů, rozhovorů, rozhlasových pořadů a podcastů vstupují také do okruhu jiná média a v neposlední řadě si všímám také knižního světa, jehož součástí jsou i některé druhy recenzí. Z důvodů, jež byly popsány v předchozích částech, jsem naopak vynechala okruhy škola, blogy a mlčící většina.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž.

2 KRITICKÁ RECEPCE ROMÁNU BÍLÁ VODA

Jen málo současných beletristických děl vzbudilo v literárně-kulturní oblasti takový zájem, jako Bílá Voda Kateřiny Tučkové, která se na pultech knihkupectví objevila na konci dubna roku 2022. Románu byl však věnován nemalý mediální prostor už před jeho vydáním, což dokládají četné rozhovory s autorkou vedené právě na téma Bílé Vody a procesu jejího psaní, ale také příspěvky s ukázkami z chystaného románu. Na grandiózní úspěch románu a dobrou prodejnost sázelo i samotné nakladatelství Host, které se rozhodlo knihu vydat v nebývale vysokém nákladu 125 tisíc výtisků. I přesto byly rozměry diskuze, kterou Kateřina Tučková svým dílem vyvolala, pro mnohé kritiky a literární publicisty překvapením.

Že půjde o dílo přinejmenším neobvyklé, avizoval už jeho rozsah, atakující hranici sedmi set stran, což je na poměry české takzvaně mainstreamové literatury vysoko nad průměrem. I tento fakt nahrával spíše tomu, že Bílá Voda bude rezonovat pouze v menším okruhu. O to více překvapující byl zájem o knihu a následné všeobecně pozitivní přijetí čtenářstvem³⁰. Dalším faktorem, který měl bezesporu podíl na prodejním úspěchu a zároveň do jisté míry vystupňoval již tak vysoké očekávání vůči Tučkové, byla mnohokrát mediálně zmiňovaná informace, že autorka prací na Bílé Vodě strávila dlouhých deset let. Sama autorka v mnoha rozhovorech uvádí, že tuto dobu využila mimo jiné k podrobným rešeršům, týkajícím se témat, jimž se v knize věnuje.

S trochou nadsázky by se také dalo tvrdit, že Bílá Voda částečně vděčí za svou popularitu a vesměs pozitivní ohlasy právě svému zaměření na historii, respektive na poněkud méně tematizované období českých dějin. Právě historické romány odkrývající neznámé příběhy z nedaleké minulosti jsou v posledních letech nesený mohutnou vlnou oblíbenosti. Pro srovnání uveďme například sérii Šikmý kostel Karin Lednické, která má nejen stylem, ale i tematickým ukotvením k Tučkové blízko.

K úspěchu Bílé Vodě napomohl nejen aktuální trend historických románů, ale i zvolená narativní strategie kombinující vyprávění s různými dokumenty či úředními protokoly, které svým obsahem dokreslují děj. Tento postup se Tučkové už jednou osvědčil v románu Žítkovské bohyně, jenž taktéž vyvolal neobvyklý rozruch mezi čtenářstvem i kritickou obcí. Není tedy divu, že se autorka rozhodla pro jeho opětovné použití.

³⁰ Na nejnavštěvovanější online čtenářské platformě Databáze knih.cz má Bílá Voda průměrné hodnocení 86 % (k datu 14. 5. 2024), přičemž z 2 657 uživatelů, kteří knihu ohodnotili, jich 1 416 knize přisoudilo 100 %.

Má práce se bude věnovat diskuzím a příspěvkům, které vznikly v období do jednoho roku od vydání Bílé Vody. Česká literární bibliografie Ústavu pro českou literaturu Akademie věd v tomto časovém úseku eviduje téměř sto příspěvků. Toto číslo je však nutné chápat s jistou rezervou, jelikož se sem nezapočítávají některé z polemických textů, které se k příspěvkům vztahují. Součástí tohoto výběru jsou navíc také četné rozhovory s autorkou či zprávy informativního charakteru, kterým v této práci vzhledem k jejímu zaměření nebude věnován prostor. Diskuzi jsem na základě analýzy jednotlivých příspěvků rozdělila do tří signifikantních celků ukotvených nejen obdobími jejich vzniku, ale i tematickým zaměřením. V každé z těchto podkapitol se budu věnovat recenzím a kritikám v chronologickém sledu a následně se pokusím diskuzi, její stěžejní teze a výsledky shrnout.

První „vlna“ příspěvků je ohraničena na svém počátku vydáním románu v dubnu 2022 a končí před získáním Státní ceny za literaturu Kateřinou Tučkovou v říjnu téhož roku. Následující období je posléze věnováno právě příspěvkům spjatým s touto významnou událostí a jejím dopadem na kritickou recepci. Předmětem třetí části a pomyslným milníkem pro román Bílá Voda je pak odborná konference, která proběhla v dubnu 2023 na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy a přinesla do diskuze čerstvý vítr a postřehy z mnoha nových perspektiv.

Na následujících stranách své práce se budu zabývat zejména texty, jež byly publikovány na stránkách literárních či kulturních periodik, internetových serverů, v denním tisku a jeho online alternativách. Zřetel kladu i na audiovizuální média typu televizních a rozhlasových pořadů či podcastů. Nevěnuji se příspěvkům umístěným na blozích a sociálních sítích, stranou ponechávám také postoje a názory široké veřejnosti.

2.1 Příspěvky první vlny

Jak jsem již zmínila výše, diskuze o románu probíhala v určité formě už před jeho vydáním na konci dubna 2022. Jednalo se ale především o novinové sloupky či zprávy, které informovaly o nadcházejícím vydání, drobné ukázky z románu nebo rozhovory s autorkou. Přestože se tyto rozhovory kvůli svému tematickému zaměření nacházejí na okraji mého zájmu, lze na nich vyzorovat jeden společný jev – všichni dotazující k Tučkové přistupují spíše jako k historičce specializující se na internaci řeholnic v rámci „akce Ř“, než k autorce fikčního díla. Obsahem rozhovorů jsou nejčastěji dotazy na historické reálie, jež se Tučkové při rozsáhlých rešerších podařilo odkrýt, nechybí ale ani postoje autorky k víře a církevním institucím obecně.³¹ Toto zaměření jako by předznamenalo jeden z pilířů následující kritické reflexe, která taktéž na mimoliterární skutečnosti kladla mnohem větší důraz, než bývá zvykem a byla proto předmětem několika polemik. Ty posléze vyústily až do obávané otázky – co je vlastně dnes úkolem literární kritiky?

Prvním hodnotícím příspěvkem, který byl publikován ještě před vydáním titulu a celou diskuzi tak pomyslně odstartoval, byl text Mirky Kunderatové pro kulturní přílohu *Orientace* deníku *Lidové noviny*. Kunderatová svůj text sice věnovala primárně propagaci románu a jeho představení čtenářům, i přesto však dokázala vystihnout četné body, které se budou opakovat i v dalších kritických komentářích. Kunderatová vyzdvihuje především „funkční hru se čtenáři“³² – v *Bílé Vodě* se střídá plejáda vypravěčů, jejichž dějové linie Tučková nechává do jisté míry otevřené. Tento postup dle Kunderatové výrazně pomáhá budovat napětí, drží čtenářovu pozornost a nutí k přemýšlení. Podobnost v tématu i stylu vyprávění mezi *Bílou Vodou* a předchozími Žitkovskými bohyněmi recenzentka hodnotí pozitivně a dodává, že Tučková umně využívá již osvědčené strategie. Nejvýznamnějším přínosem románu je pro Kunderatovou fakt, že „nutí čtenáře pátrat dál [...] a dokáže upozornit na téma, které by zůstalo opomenuté na okraji zájmu“.³³ Dobrý román, kterým *Bílá Voda* podle Kunderatové nepochybně je, by měl čtenáře po dočtení nutit k přemýšlení. Zároveň však přiznává, *Bílá Voda* místy

³¹ Z rozhovorů s autorkou viz např.:

TUČKOVÁ, Kateřina, BALAŠTÍK, Miroslav: Katolická církev ženy po staletí přehlíží: s Kateřinou Tučkovou o novém románu, o víře a o vnitřní potřebě dávat hlas umlčeným. *Host*. Roč. 38, 2022, č. 3, 11. 3., s. 8–15, TUČKOVÁ, Kateřina, MÁZDROVÁ, Kateřina: Ta role mi nebyla pohodlná. *Respekt*. Roč. 33, 2022, č. 15, 11.–18. 4., s. 46–51.

TUČKOVÁ, Kateřina, DRTINOVÁ, Daniela: Tučková: *Komunisté měli na likvidaci řeholnic systém. Chci jim vydobýt více respektu*. Aktuálně.cz. Online. 8. 5. 2022. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/tuckova-komuniste-meli-na-likvidaci-reholnic-system-chci-jim/r~fff1d01ecc4111ec9136ac1f6b220ee8/>. [cit. 24. 4. 2024]

³² KUNDRATOVÁ, Mirka: Uprostřed klášterních tajemství. *Lidové noviny*. Roč. 35, 2022, č. 84, 9. 4., příl. *Orientace*, s. 16.

³³ Tamtéž

připomene díla Dana Browna³⁴ a některé momenty knihy mohou působit „jako divoké konspirace přitažené za vlasy“³⁵, což bude později vzpomínáno i několika dalšími přispěvateli.

Literární publicista Petr Nagy ve svém textu pro Deník N, publikovaném v den vydání románu, odvážně označil Bílou Vodu „knihou týdne a snad i roku“.³⁶ Nagy se rovněž nevyhýbá srovnání s předchozím románem Tučkové a přidává podobný výčet paralel jako Kundratová. Oproti ní však ještě poukazuje na patrné zdokonalení autorčina stylu. Důraz také klade na rozsah autorčiných rešerší, které si dle něj zaslouží ze strany čtenářů obdiv. Ačkoliv se Tučková v románu příliš netají svými sympatiemi k zobrazovaným řeholnicím, „dokázala se vyhnout patetickému nazírání“.³⁷ Prvky nadpřirozena, které autorka do Bílé Vody zasadila, Nagy obhajuje užitou náboženskou tematikou. Jako klíčové ale vnímá téma feminismu a celkové zobrazení ženského pohlaví v díle. Dle Nagye je pro feministicky orientovanou kritiku katolická církev snadným cílem, a to nejen kvůli ženám zapovězenému svěcení, které je jednou z hlavních premis románu, ale i kvůli negativnímu postoji k interrupcím.³⁸ Boj řeholnic s komunistickým režimem připodobňuje k pověstnému boji dobra se zlem. Kromě vyslaného společenského apelu Nagy na Bílé Vodě vyzdvihuje autorčin zájem o relativně neznámý kraj, který disponuje nesporným geniem loci. Celkově vnímá román jako zdařilý most spojující aktuální a rezonující diskuze o ženské emancipaci s historickou problematikou.³⁹

Za „velký román“ označil Bílou Vodu Radim Kopáč ve svém příspěvku pro Mladou frontu Dnes. Kopáč se ale zaměřuje spíše na představení knihy a vystižení její dějové složky, než by prezentoval svůj kritický pohled. V několika málo hodnotících poznámkách naopak nešetří chválou – vyzdvihuje výjimečnost stylu i to „jak intenzivní a přirozenou vypravěčku v sobě (Tučková) našla“⁴⁰ Tučkové se dle něj povedlo také efektivně spojit prvky různých žánrů. Kopáč na závěr svého textu uděluje románu stoprocentní hodnocení. Z rozhovoru pro Lidové noviny⁴¹, který Kopáč s Tučkovou vedl, je však mezi oběma účastníky jasně patrná osobní rovina. Je tedy na místě se ptát, do jaké míry byl Kopáč při svém krajně pozitivním

³⁴ Americký spisovatel, který se proslavil zejména svou thrillerovou sérií s náboženskými a mystickými prvky. Mezi jeho nejznámější díla patří například Šifra mistra Leonarda.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ NAGY, Petr: Kniha týdne a snad i roku: Bílá Voda. *Deník N*. Roč. 4, 2022, č. 79, 25. 4., s. 13.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ KOPÁČ, Radim: Kateřina Tučková je zpět na vrcholu. *Mladá fronta Dnes*. Roč. 33, 2022, č. 98, 28. 4., s. 14.

⁴¹ TUČKOVÁ, Kateřina, KOPÁČ, Radim: Komunisté týrali řeholnice, jednu zbavili panenství. Autorka Tučková vydává po 10 letech novinku Bílá Voda. *Lidovky.cz*. Online. 27. 4. 2022. Dostupné z:

https://www.lidovky.cz/orientace/kultura/katerina-tuckova-bila-voda-kniha-rozhovor-brno-reholnice.A220427_102737_in_kultura_ape. [cit. 25. 4. 2024]

hodnocení ovlivněn tím, že se s autorkou zná. Sám Kopáč později ještě do diskuze citelně zasáhne, a to jak svými vlastními příspěvky, tak jako předmět textů jiných autorů.

Do diskuze také nejednou přispěla literární kritička Kateřina Čopjaková, která v souvislosti s Bílou Vodou zmiňuje její kompoziční rozsah a spletitost jednotlivých dějových linií. Tímto způsobem autorka vede čtenáře deduktivní formou ke konečnému rozuzlení, čímž se román přibližuje k detektivnímu žánru. V této rovině však právě Čopjaková vidí jednu ze slabín díla, jelikož k „odhalení dojde příliš brzy“⁴² a „zahušťování narativních rovin působí spíše účelově (přináší příliš mnoho střípků informací), než účelně (neskládá živý obraz dějin)“.⁴³ Dalším problematickým prvkem je psychologie postav, která kvůli množství dokumentů a spisů zůstává krajně upozaděna a nerozvinuta. To se týká nejen hlavní vypravěčky Leny, ale i dalších klíčových postav, z nichž Čopjaková s ironií naráží zejména do řádové sestry Evaristy, jejíž vykreslení se nezdá zcela věrohodné a místy působí až přehnaně. I přestože kritička Tučkové vytýká „kýč“ a přepálenost“⁴⁴, poukazuje na to, že dokázala vystoupit ze své komfortní zóny.

U Čopjakové se poprvé v diskuzi objevuje označení „hostovská škola“. S tímto pojmem, který vzešel z textu Andrey Králíkové pro čtrnáctideník A2⁴⁵, se setkáme ještě v následujících příspěvcích. Králíková tímto pojmem poukazuje na jistý fenomén a signifikantní proud v současné české literatuře, který má původ převážně v produkci nakladatelství Host. Díla dnes již renomovaných „hostovských“ autorek⁴⁶ jsou na české literární scéně nejvíce viditelnou doménou a přitahují zájem naprosté majority čtenářů. Králíková vidí původ úspěchu v tom, že autorky si pro svá díla volí nejen analogická tematická zaměření, ale i narativní principy. Typická je pro ně absence výrazného experimentu či jazykového gesta, v popředí stojí primárně silné téma, které je zprostředkováno pomocí lineárního vyprávění a „střídmého sdělovacího jazyka“⁴⁷. I přesto však tuto tvorbu nelze zařadit do žánru populární literatury, jako spíše do „rozumného mainstreamu“. Vznikají tak díla psaná ženami (primárně) pro ženy, v nichž nedominuje romantická zápleтка, tak jak je zvykem u červené knihovny. Zmíněné autorky ve svých dílech kladou důraz na vyobrazení postav a jejich psychologie, čímž se snaží u čtenářů

⁴² ČOPJAKOVÁ, Kateřina: Předat klíče kněžkám: o dlouho očekávaném románu Kateřiny Tučkové. *Právo*. Roč. 32, 2022, č. 98, 28. 4., příl. Salon, č. 1274, s. 16.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ KRÁLÍKOVÁ, Andrea: Bolavá myšlení románem: tendence v psaní současných českých prozaiček. *A2*. Roč. 15, 2019, č. 2, 16. 1., s. 6–7.

⁴⁶ V Hostu publikují například Kateřina Tučková, Alena Mornštajnová, Petra Dvořáková, Jakuba Katalpa, Petra Soukupová, Viktorie Hanišová, Radka Denemarková a další

⁴⁷ Tamtéž.

vyvolat pocity alespoň částečné identifikace či konfrontace, což pomáhá umocnit výsledný čtenářský zážitek.⁴⁸ Oproti tomu u autorek, které do „hostovské dílny“ nespadají⁴⁹, si můžeme všimnout snah o více „svěbytné literární vyjádření“.⁵⁰ Příznačné je pro ně obohacení konstrukce díla o výraznější experiment, a to jak na úrovni kompozice, tak na úrovni jazyka či v rovině vypravěče.

Čopjaková se však ve svém komentáři proti zařazení Bílé Vody do „hostovské školy“ ohrazuje. Tučková si dle jejího názoru nevybrala prvoplánově jednoduchou cestu, jak se s tématem vypořádat a zvolila místo toho „divoký tanec mezi Umbertoem Ecem a Danem Brownem, přičemž z dějin učinila projekční plátno pro své feministické a křesťanské ideje“.⁵¹ Díky svému tématu se tedy Bílá Voda stává románem – legendou.

Pro Petra Fischera je v Bílé Vodě důležitý zejména přítomný *genius loci*, který Tučková uplatňuje nejen na krajinu, ve které se děj knihy odehrává, ale také na jednotlivce – v tomto případě na sestru Evaristu, jejímž reálným předobrazem je Ludmila Javorová, jež byla tajným biskupem Felixem Mariou Davidkem roku 1970 vysvěcena na kněze. Fischer přirovnává Bílou Vodu spíše k „románovému či scénickému dokumentu“⁵² a vidí zde paralelu k divadelnímu a filmovému režisérovi Miroslavu Bambuškoví, který se ve své tvorbě věnuje postavě teologa Josefa Zvěřiny. Ten strávil pod nátlakem totalitního režimu podstatnou část svého života jako politický vězeň. Jak Tučková, tak Bambušek také ve své tvorbě využívají síly dokumentů – Bambušek sice využívá ve své inscenaci⁵³ dokumenty reálné a Tučková fabulované, jejich efekt je ale dle Fischera obdobný: „Znovu žít duchovno, najít ztracenou duchovní sílu, která míří i do budoucna“.⁵⁴ Ačkoliv Fischer nahlíží ve svém příspěvku Bílou Vodu především církevní optikou, důraz klade i na vyobrazení feminity. Tučková v románu nespojuje úsilí o emancipaci pouze s útlakem komunistické éry, tematizuje podceňování žen obecně. Činy postav ovšem nejsou hnány tradičními cíli feminismu, klíčové je zejména „nalezení sebe a své role ve

48 srov. ROHÁČOVÁ, Tereza. *Debutující prozaičky: příslib české literatury?*. Olomouc: Vydavatelství Filozofické fakulty Univerzity Palackého, 2021. *Litera libera*; sv. č. 9. str. 44–46

49 V této souvislosti Králíková zmiňuje zejména Annu Bolavou a Lucii Faulerovou.

50 KRÁLÍKOVÁ, Andrea. Mornštajnová je součástí vlny autorek, s nimiž se mohou čtenářky identifikovat. *Respekt.cz*. Online. 26. 2. 2020. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/kultura/mornstajnova-nabizi-velky-pribeh-v-kole-dejin-a-neklade-ctenari-prekazky>. [cit. 5. 5. 2024.]

51 ČOPJAKOVÁ, Kateřina: Předat klíče kněžkám: o dlouho očekávaném románu Kateřiny Tučkové. *Právo*. Roč. 32, 2022, č. 98, 28. 4., příl. Salon, č. 1274, s. 16.

52 FISCHER, Petr: Kacířské návraty do minulosti. *Lidové noviny*. Roč. 35, 2022, č. 100, 30. 4., příl. Orientace, s. 11–12.

53 Scénický dokument *Duchovní a totalita – Josef Zvěřina a zápas za duchovní svobodu v komunistických kriminálech*

54 FISCHER, Petr: Kacířské návraty do minulosti. *Lidové noviny*. Roč. 35, 2022, č. 100, 30. 4., příl. Orientace, s. 11–12.

společenství“.⁵⁵ Fischer román vnímá jako „poctu ženám plnícím duchovní službu ve všech ohledech“⁵⁶ a tituluje Bílou Vodu „ženskou biblií“. I přestože dílo Tučkové ani literatura samotná nemají v dnešní době takový vliv, aby byly schopny rozpoutat církevní debaty týkající se ženského svěcení, dle Fischera je román zdrojem esence duchovní síly obohacené o ženskou zkušenost.⁵⁷

Josef Chuchma ve svém příspěvku pro týdeník Respekt k Tučkové a jejímu románu zastává o poznání kritičtější postoj. Obdobně jako předchozí recenzenti se ani Chuchma nevyhýbá počátečnímu přirovnání k Žitkovským bohyním. Obě díla vytvářejí skrz dokumenty a spisy úřední povahy prostor, kde se „odosobněný pohled sráží s individualitou a s niterným prožíváním“.⁵⁸ I přestože zvolená kompoziční strategie a změny vypravěčských perspektiv napomáhají udržovat v díle napětí, místy je autorčino úsilí o propojení všech přítomných linií až excesivní, a to na úkor některých prvků, které zůstávají „nedotažené“. Jedním z takových prvků, o kterém se bude zmiňovat ještě mnoho dalších příspěvatelů, jsou právě rozličné složky vyprávění. I přesto, že jsou jejich původci osobami s různým původem i kulturním kapitálem či (v případě dokumentů) institucemi s velmi odlišným zaměřením, z hlediska jazykového a stylistického se od sebe liší jen nepatrně nebo vůbec. Chuchma Tučkové vytýká, že se výše zmíněnou snahou o propojení postav a jejich osudů nechala unést až do té míry, že v románu „náhoda prostě neexistuje“.⁵⁹ Přemrštěně působí i antagonisté z kruhu církevních hodnostářů přísluhujících režimu, které autorka vylíčila natolik negativně, až je zde patrná „tezovitost v zájmu věci“.⁶⁰ Tučková dle Chuchmy do Bílé Vody a okolí nashromáždila tak rozměrné množství různých dějů, že se obec podobá „přetíženému jevišti“.⁶¹ V závěru svého komentáře Chuchma kvituje důraz na feministický apel i sestru Evaristu, jejíž postava je v mnohém podána vydařeněji, než hlavní vypravěčka Lena. I přes své četné výtky si dle slov publicisty Kateřina Tučková za obsáhlý román zaslouhuje respekt. „Přináší knihy hodné polemiky“⁶², čímž se odlišuje od jiných hostovských autorek.

Na začátku května 2022 byly hosty kulturního podcastu Akcent Klára Fleyberková a Petr Nagy, který už se dříve k Bílé Vodě vyjadřoval. Tímto vstupuje do diskuze i prvek polemiky –

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ CHUCHMA, Josef: Skřípající monument. *Respekt*. Roč. 33, 2022, č. 18, 2.–8. 5., s. 62.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž.

oba přítomní reagují na otázky moderátora, přičemž mezi nimi dochází k názorovým střetům. Audio formát zároveň dodává tomuto druhu příspěvků jistou úroveň autenticity.

Zatímco Nagy vidí v románu spojení „literárních kvalit s těmi mimoliterárními“⁶³, Fleyberková na románu oceňuje spíše jen ty mimoliterární. V této souvislosti zmiňuje důležitost zvoleného tématu nebo autorčinu důkladnou rešeršní práci. Fleyberková stejně jako ve svém textu Josef Chuchma naráží na ne zcela zdařilé jazykové odstínění jednotlivých rovin. Nagy však s jejím postojem nesouhlasí a napodobení stylu úřední dokumentace považuje za dostatečně přesvědčivé. Přítomní se nedokázali shodnout ani na otázce týkající se tematické složky románu. Dle Fleyberkové je sice ženské téma v kombinaci s církevní problematikou „novátorské“⁶⁴, problémem však zůstává, že je v románu dílčích témat (a s tím spojených vedlejších postav) až přespříliš, přičemž některá z nich nejsou tak zásadní, aby v románu musela mít své místo. Nagy zastává opačný názor – oceňuje právě jejich organické propojení a postavy vnímá jako „plastické figury“⁶⁵ které nejsou jen pouhým symbolem. Jak Fleyberková, tak Nagy pak souhlasí s prohlášením Kateřiny Čopjakové v deníku *Právo*, tedy že *Bílá Voda* do jisté míry připomíná kombinaci děl Umberta Eca a Dana Browna.⁶⁶ Fleyberkové v tomto smyslu román Tučkové evokuje až „literární scénář“⁶⁷ určený k následnému zfilmování, jelikož je autorka velmi doslovná a nenechává čtenáře na pochybách – v díle je mu vždy záhy potvrzeno, co si myslel. Oproti Nagyovi, který hodnotí kladně téma i jeho následné zpracování a potvrzuje tak své stanovisko patrné už z předešlého příspěvku⁶⁸, Fleyberková je v této oblasti mnohem více kritická. Místo románu by raději preferovala ryze historickou monografii na totožné téma, příběh ji neoslovil a knihu by za jiných okolností pravděpodobně nedočetla.

Diskuze se dále věnuje autorskému stylu Tučkové a jeho vývinu od předchozích Žitkovských bohyň. Nagy její styl vidí jako vyzrálý, avšak dodává, že Tučkové zaměření je stále stejné. Fleyberková doplňuje, že je u Tučkové patrná snaha o setrvání v tom, co jí přineslo úspěch: „Drží si svoji lajnu a v té je autentická.“⁶⁹ V otázce popisu fyzického či psychického

⁶³ MICHAILIDIS, Saša, FLEYBERKOVÁ, Klára a NAGY, Petr. *Bílá Voda* Kateřiny Tučkové je událostí, chybí jí ale literární kvalita a napětí, zaznělo v *Akcentu. Český rozhlas*. Online. 2. 5. 2022. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/bila-voda-kateriny-tuckove-je-udalosti-chybi-ji-ale-literarni-kvalita-a-napeti-8736427>

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ ČOPJAKOVÁ, Kateřina: Předat klíče kněžkám: o dlouho očekávaném románu Kateřiny Tučkové. *Právo*. Roč. 32, 2022, č. 98, 28. 4., příl. Salon, č. 1274, s. 16.

⁶⁷ MICHAILIDIS, Saša, FLEYBERKOVÁ, Klára a NAGY, Petr. *Bílá Voda* Kateřiny Tučkové je událostí, chybí jí ale literární kvalita a napětí, zaznělo v *Akcentu. Český rozhlas*. Online. 2. 5. 2022. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/bila-voda-kateriny-tuckove-je-udalosti-chybi-ji-ale-literarni-kvalita-a-napeti-8736427>

⁶⁸ NAGY, Petr: *Knihy týdne a snad i roku: Bílá Voda*. *Deník N*. Roč. 4, 2022, č. 79, 25. 4., s. 13.

⁶⁹ Tamtéž.

násilí byly opět postoje obou účastníků velmi rozdílné. Zatímco Nagy násilné scény charakterizuje jako „velmi drsné a barevné“⁷⁰, Fleyberková naopak v tomto směru vnímá počínání Tučkové jako krajně poetické a implicitní. V závěru diskuze se však oba přítomní shodují, že Bílá Voda disponuje silou sugesce a dokáže čtenářům vtisknout nadšení z historie.

Diskuze se drobným příspěvkem zúčastnil i spisovatel a dramatik Milan Uhde, který v Bílé Vodě vyzdvihuje mimo jiné spletitý a mnohvrstevnatý děj, jenž sahá „od středověkých motivů až k současnosti a svým rebelským završením ji hluboce ovlivňuje“.⁷¹ Název románu i předchozí výrok potvrzují, že pro Uhdeho je důležitá zejména tematická složka týkající se revolty bělovodských řeholnic, a to nejen proti komunistické represi, ale i církevnímu dogmatismu. Dle Uhdeho slov se jedná o výjimečné dílo s nadnárodním přesahem.⁷²

V literárním časopisu Host se románu věnoval Kryštof Eder. Ve své kritice⁷³ Bílou Vodu nahlíží ze vzdálenější perspektivy a ptá se například na to, jak v dnešní době vypadá bestseller. Eder Bílou Vodu posuzuje optikou jiných děl⁷⁴ spadajících do kategorie tzv. „kvalitního mainstreamu“ a tvrdí, že ve srovnání s těmito díly přináší román nečekané osvěžení. Na zobrazených dobových dokumentech a materiálech různého původu se dle Ederova názoru ukazuje autorčina zručnost. Napodobení stylu považuje za zdařilé a autentické, negativum však vidí v tom, že tyto prvky, kterých je v díle nadměrné množství, působí jako „retardéry jakéhokoliv napětí“.⁷⁵ Ani klasické kapitoly však nejsou bezchybné. Eder Tučkové vytýká zejména nahromadění všemožných emočně zabarvených toposů od alkoholismu a narkomanie přes vězeňský teror až po sexuální zneužívání. Vydání sedmisetstránkového opusu vnímá Eder v době kondenzovaných sdělení jako odvážný čin, a to zejména z toho důvodu, že dílo nepovažuje za natolik dynamické a strhující, aby dokázalo po celou dobu udržet čtenářovu pozornost a zájem.⁷⁶ Díky svému ústřednímu tématu točícímu se okolo ženské emancipace v církevních mantinelech má však Bílá Voda potenciál rozpoutat společenskou diskuzi.

Na stránkách Hostu ovšem došlo i k rozvinutější debatě, která posléze vyvolala odezvu ze strany literárních publicistů a kritiků. Účastníci diskuze, tj. Ondřej Nezbeda, Klára Fleyberková, Kryštof Eder, Petr Fischer a Josef Chuchma, patří až na výjimku mezi ty, kteří už se dříve k románu Tučkové vyjadřovali. Rozporuplnou odezvu vyvolalo už první téma týkající

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ UHDE, Milan: Vzpouora v Bílé Vodě. *Lidové noviny*. Roč. 35, 2022, č. 104, 5. 5., s. 7.

⁷² Tamtéž.

⁷³ EDER, Kryštof: Kladiivo na řeholnice. *Host*. Roč. 38, 2022, č. 5, 9. 5., s. 48–49.

⁷⁴ Zmíněna jsou díla Aleny Mornštajnové, Vrány Petry Dvořákové a Soběstačný Zuzany Dostálové

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž.

se cen Magnesia litera, do nichž Bílá Voda, pro mnohé kritiky překvapivě, nebyla nominována. Fleyberková a Eder by román do výběru nezařadili, Fischer a Chuchma naopak ano, přičemž druhý zmíněný by mohl za povídky Ireny Douskové Konec dobrý či román Kateřiny Rudčenkové *Amáliina nehybnost*. Fischer by knihu nominoval pro „přivlastňování genia loci“⁷⁷ a způsob, jakým Kateřina Tučková látku zpracovala, který je oproti studii či publicistickému textu pro čtenáře mnohem zajímavější a snáze uchopitelný. Pro Chuchmu je podstatné obzvláště „autorské gesto“⁷⁸. Svůj postoj doprovodil krajně kontroverzním komentářem, jenž následně vyvolal v literárně-kulturních kruzích polemické reakce: „Kateřina Tučková na něčem deset let pracuje, k výsledku můžu mít x výhrad, ale když to srovnám s nějakými sezónními prózičkami z pražské Letné, tak to tedy zase klobouk dolů před Kateřinou Tučkovou.“⁷⁹

Eder dodává, že zatímco autoři „próziček z Letné“ tráví při psaní svých děl pouze čas za počítačem, u Tučkové je zřejmý zápal spojený s rešeršováním tématu a hledáním v archivech, což je v české literatuře velmi neobvyklé. Fleyberková by sice Bílou Vodu nenominovala, avšak téma, které Tučková svým románem nastolila, považuje za zásadní. Argumenty hovořící pro zařazení Bílé Vody do kandidátů na Magnesii literu vnímá jako mimoliterární.

V otázce literárního mainstreamu, do kterého jsou díla Tučkové často řazena, účastníci diskuze ve většině shodně odpovídají, že zařazení do kategorie není podstatné. Eder zdůrazňuje, že jiné „mainstreamové“ autorky Tučková v mnohém převyšuje. Fleyberková by však román do této kategorie vsadila, jelikož je velmi doslovný a čtenáři tak neumožňuje vlastní interpretaci. Fischer se opírá o genia loci, jehož se autorka snaží zachytit „ve všech časových, dějinných, výkladových i osobnostních vrstvách“⁸⁰, čímž se od mainstreamu odlišuje. Tučková v Bílé Vodě stojí na hranici mezi románem a publicistikou.

Fischer vidí jako obdivuhodné dobře zvládnuté propojení mnoha rovin, jež Tučková do díla zakomponovala. Vyzdvihuje také téma ženství a podzemní církve, které se díky autorce vrací do společenské diskuze. Fleyberkové se naopak jednotlivé perspektivy nepropojily, časté změny jí neumožnily vytvořit si k postavám citový vztah. Stejně jako v minulé diskuzi⁸¹, již

⁷⁷ NEZBEDA, Ondřej, FLEYBERKOVÁ, Klára, EDER, Kryštof, CHUCHMA, Josef, FISCHER, Petr: Obdivuhodné gesto, nebo dobrý román?. *Host*. Roč. 38, 2022, č. 5, 9. 5., s. 51.

⁷⁸ Tamtéž, str. 53.

⁷⁹ Tamtéž, str. 53.

⁸⁰ Tamtéž, str. 53.

⁸¹ MICHALIDIS, Saša, FLEYBERKOVÁ, Klára a NAGY, Petr. Bílá Voda Kateřiny Tučkové je událostí, chybí jí ale literární kvalita a napětí, zaznělo v Akcentu. *Český rozhlas*. Online. 2. 5. 2022. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/bila-voda-kateriny-tuckove-je-udalosti-chybi-ji-ale-literarni-kvalita-a-napeti-8736427>. [cit. 7. 5. 2024].

byla účastnicí, i zde zmiňuje nedostatečné jazykové odlišení vrstev, což text činí méně uvěřitelným.

S tím se ztotožňuje i Chuchma, který na Fleyberkovou v této souvislosti navazuje a vytýká Tučkové přílišnou míru fabulace a nevěrohodnost spojenou s černobílým pojetím postav. Jak Fleyberková, tak Chuchma vnímají, že Tučková v Bílé Vodě rozehrává nadměrné množství témat, na která však v díle není dostatek prostoru, dle slov Josefa Chuchmy toho zkrátka na Bílou Vodu autorka „naložila až příliš“⁸². Fischer v tomto ohledu souhlasí, zároveň ale tento aspekt přičítá snaze Tučkové o mnohovrstevnatost románu.

V návaznosti na předchozí tvrzení Fleyberkové upozorňuje na mimoliterární zaměření řečených pozitiv (genius loci, význam tématu...) i moderátor diskuze Ondřej Nezbeda. Fischer se však proti tomuto ohrazuje. U autora záleží na tom, jak látku dokáže uchopit a tento faktor se Tučkové podařilo naplnit beze zbytku.

V závěru se účastníci diskuze věnují neopomíjitelnému ženskému tématu. I přesto, že je děj knihy situován do let minulých, kniha rezonuje i v dnešní době. Je však schopna vyvolat debatu o strukturálních a hierarchických změnách v katolické církvi? Kryštof Eder vidí šanci právě v díle Kateřiny Tučkové. Petr Fischer je v tomto ohledu více skeptický. Katolická církev je jako instituce příliš konzervativní na to, aby mohla být ovlivňována zvnějšku společenskými konverzacemi. Fleyberková vidí feministický přesah Bílé Vody nejen ve vztahu k církvi, ale i v samotných postavách řeholnic, které stmeluje vášeň, víra a odhodlání. Slovy Josefa Chuchmy: „Bílá Voda může zapříčinit, že si ten problém uvědomíme. A to je dost.“⁸³

Vzhledem k tomu, že na „hostovskou“ diskuzi reagují dva polemické příspěvky, které však nebyly publikovány v bezprostřední časové posloupnosti, přerušuji v tomto momentě aktuální chronologický postup a za účelem větší přehlednosti a srozumitelnosti navazuji právě těmito dvěma reakcemi.

Jako první se k debatě na serveru iLiteratura vyjádřila spisovatelka Petra Hůlová. Pozastavila se zejména nad faktem, že čeští kritici snižují nároky a nechávají své soudy ovlivňovat takovými faktory jako je prodejnost, společenský význam tématu či rozměr rešeršních prací. Nejvíce prostoru však Hůlová ve svém příspěvku věnuje právě obhajobě tzv. „sezónních próziček z Letné“, k nimž se s despektem v původní diskuzi vyslovil Josef Chuchma. Hůlová se zamýšlí nad tím, jaká díla měl Chuchma svým nicneříkajícím

⁸²NEZBEDA, Ondřej, FLEYBERKOVÁ, Klára, EDER, Kryštof, CHUCHMA, Josef, FISCHER, Petr: Obdivuhodné gesto, nebo dobrý román?. *Host*. Roč. 38, 2022, č. 5, 9. 5., s. 52

⁸³ Tamtéž, str. 55.

pojmenováním na mysli.⁸⁴ Dále reaguje na postoj Kryštofa Edera, který argumentoval, že autoři těchto děl „investují jen čas za počítačem“.⁸⁵ Na základě toho usuzuje, že pro účastníky diskuze je patrně kvalitním románem takový, jehož doprovází předchozí rozsáhlý badatelský výzkum. Celý text Hůlové, nesoucí se ve velmi kritickém tónu, je založen na premise, že část kritické obce odsuzuje díla tematizující „sebepoznávání a sebevyslovování“⁸⁶ a vyzdvihují místo nich „napůl vymyšlené příběhy o statečných historických postavách“⁸⁷, přičemž tato preference je založena především na schopnosti autora či autorky oslovit početné čtenářstvo a trefit se do vkusu většiny. Hůlová toto vnímá jako falešnou kvalitu a formou metafory připomíná odlišnost děl typu Bílé Voda a děl, jež Chuchma nazval „letenskými prózičkami“: „Ono viděné je ideově či emočně antitezí omalovánky, která to známé jen multiplikuje a obšívá novými ornamenty.“⁸⁸ S notnou dávkou ironie proto Hůlová v závěru svého komentáře navrhuje, aby se masově úspěšné tituly hodnotily alternativními nástroji, v nichž by figurovaly zejména sociální vědy, jelikož na docenění kvalit spotřební literatury jsou „nástroje literární kritiky jako uměnovědného oboru krátké“.⁸⁹

V podobném duchu se nese i příspěvek Jana Štolby, který na prvotní diskuzi zareagoval s výraznějším časovým odstupem. Účastníkům diskuze vytkl stejně jako před ním Hůlová zaujatost proti prózám komornějšího ražení a následné nesmyslné srovnávání takovýchto děl s díly v mnoha aspektech natolik odlišnými, že je činí v podstatě nesrovnatelné. Štolba předpokládá, že Chuchma svou poznámkou narážel zejména na dílo *Amáliina nehybnost* Kateřiny Rudčenkové, které bylo zařazeno do užšího výběru kandidátů v jedné z kategorií cen Magnesia litera toho roku (tj. 2022). Chuchma tak dle Štolby poukazuje na svou vlastní omezenost a „nechuť k subtilnostem, osobnějším, obnaženějším, analytičtějším polohám“.⁹⁰ Téma, jež svým románem Tučková nastoluje, je bezesporu důležité, stejně tak důležitá jsou však ta, kterým se věnuje například Kateřina Rudčenkova vycházející ve svém díle z intimní zkušenosti. Štolba právě v takových dílech, která se snaží vytvářet jemné nuance a pronikat hloub⁹¹, vidí smysl moderní literatury. I utírání prachu, jež Kateřina Rudčenkova ve svém díle

⁸⁴ Jako potenciální cíle Chuchmova výpadu jmenuje Hůlová Kateřinu Rudčenkovou, Davida Zábranského, Petra Macháčka či Emu Voráčkovou.

⁸⁵ NEZBEDA, Ondřej, FLEYBERKOVÁ, Klára, EDER, Kryštof, CHUCHMA, Josef, FISCHER, Petr: Obdivuhodné gesto, nebo dobrý román?. *Host*. Roč. 38, 2022, č. 5, 9. 5., s. 53

⁸⁶ HŮLOVÁ, Petra: Na okraj próziček z Letné. *iLiteratura*. Online. 27. 5. 2022. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/Clanek/45611/hulova-petra-na-okraj-prozicek-z-letne>. [cit. 8. 5. 2024]

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ ŠTOLBA, Jan: Obrana sezonních próziček z Letné. *A2*. Roč. 18, 2022, č. 14/15, 13. 7., s. 5.

⁹¹ Tamtéž.

popisuje, má stejně jako osudy řeholnic svou hloubku a význam. Zmíněné srovnávání je dle Štolby naprosto kontraproduktivní a zbytečné. Ideálním řešením by bylo ponechat oba tituly ve stavu koexistence. Štolba završuje svou reakci přímým fokusem na Bílou Vodu. I přesto, že je Bílé Vodě v médiích věnováno mnoho prostoru, děje se tak na úkor skutečně relevantních uměleckých kritérií, ze kterých Štolba zmiňuje například autorskou poetiku, myšlenkové pozadí či specifickou literární senzitivitu⁹². Samotné téma, jakkoliv silné a historicky podmíněné, není zárukou kvalitní literatury, dodává závěrem.

Na tomto místě polemickou vsuvku týkající se hostovské diskuze ukončuji a navazuji na předešlý chronologický postup, který nyní pokračuje příspěvkem z 10. května 2022.

V diskuzním pořadu ČT ART s názvem „...a to je co?“ nad Bílou Vodou debatovali pod vedením moderátora Josefa Chuchmy již nám známí přispěvatelé – Kateřina Čopjaková a Petr Nagy. Čopjaková hned v úvodu vyjádřila své částečné zklamání. Tučková využila již jednou osvědčený postup a Bílá Voda tak až příliš evokuje Žitkovské bohyně. I tak ale autorka dokázala oba účastníky překvapit, a to zejména přesahem do současnosti a tím, že „historické téma bere jako projekční plátno pro svoji vizi katolické církve“.⁹³ Jako výrazné pozitivum přítomní identicky uvádějí nutkání k samostudiu a dohledávání dalších informací, které Tučková svým dílem dokáže v čtenářích probudit.

Josef Chuchma se dále ptá, zda lze Bílou Vodu považovat za „román černobílosti“.⁹⁴ Čopjaková vidí problém právě ve výrazné schematičnosti a s tím související předvídatelnosti, která ústí až do úrovně genderového stereotypu stříhu – ženy jsou symbolem čistoty a víry, zatímco muži jsou symbolem zla. Nedostatečná prokreslenost postav může nicméně pomoci v důkladnějším soustředění se na děj, což mohou někteří čtenáři ocenit. Nagy vnímá řečenou černobílost v metaforickém boji dobra se zlem, který román do jisté míry představuje, postoj týkající se postav však se svou spoludiskutující nesdílí. Naopak zastává názor, že opravdu černobílých postav je v románu minimum, většinově jsou přítomné obě složky. Čopjaková v závěru opakuje svoji tezi se zařazením Tučkové do tzv. „hostovské školy“ a zdůrazňuje časté opomíjení mainstreamu, coby signifikantního proudu v současné české literatuře. Nagy u Tučkové oceňuje osobní zájem o téma. „Není to historie ve službě literatuře, aby byl

⁹² Tamtéž.

⁹³ CHUCHMA, Josef, ČOPJAKOVÁ, Kateřina a NAGY, Petr: *Bílá Voda Kateřiny Tučkové*. In: ...a to je co?. ČT ART. Online. 10. 5. 2022. Dostupné z: <https://art.ceskatelevize.cz/inside/diskuze-jaky-je-roman-bila-voda-a-jaka-je-pozice-kateriny-tuckove-v-soucasne-literature-smKol>. [cit. 9. 5. 2024].

⁹⁴ Tamtéž.

atraktivní příběh, jako to dělá například Alena Mornštajnová. Je to spíše literatura ve službě tématu“.⁹⁵

Jonáš Zbořil ve své recenzi pro Seznam zprávy zmiňuje podobné prvky jako někteří z předešlých. Ve Zbořilově příspěvku však absenteje výraznější hodnotící stanovisko, v popředí stojí spíše popisný faktor. Postup, který Tučková pro své dílo zvolila, dle jeho názoru připomíná pozvolným odhalováním jednotlivých fragmentů detektivní fikce. Vyzdvihuje také přesah románu do současnosti a to, že Tučková dává prostor „násilně umlčeným hlasům.“⁹⁶ Zbořil Tučkové vytýká jistou míru těžkopádnosti, kterou způsobuje množství různorodých spisů a dokumentů. V nedostatečné jazykové pestrosti problém nevidí, je však náročné udržet si přehled v postavách, jejich dějových liniích a osudech. Individualitu postav však Zbořil ve výsledku nevnímá jako příliš podstatnou, jelikož devízou románu je především kolektivní svědectví.⁹⁷ I přes některé své výtky vidí Zbořil, stejně jako Petr Nagy, v Bílé Vodě knihu roku.

Petr A. Bílek staví Kateřinu Tučkovou k Aleně Mornštajnové či Jiřímu Hájíčkovi, kteří ve svých dílech také často využívají metodu dvou rovin, při níž se rozehrává osobní příběh na pozadí určitého období „velkých dějin“.⁹⁸ Negativně hodnotí zejména současnou linii románu, kterou provádí vypravěčka Lena. Ač je popis v románu nepostradatelným prvkem, v Bílé Vodě je ho až příliš. Předmětem popisu jsou nejen interiéry a exteriéry kláštera, ale také jednotlivé řeholnice nebo okolní krajina. Tučková sice opět přichází s originálním a sugestivním tématem, které dokáže rezonovat, „zároveň ale také ukazuje, že některé postupy, jimiž se vyznačuje dobrá literatura, jsou jí prostě cizí“.⁹⁹ Bílek v tomto prohlášení naráží zejména na jazykovou složku díla. I přesto, že v díle vystupují desítky postav, všechny (až na vzácné výjimky) se vyjadřují téměř identicky, a to jak v rovině lexikální, tak syntaktické. Bílek románu také vyčítá nepravděpodobnost děje. Jako příklad uvádí vypravěčku, která „všechny dokumenty nachází ve správnou chvíli“¹⁰⁰ či zápletku, jež nejednomu čtenáři může připomenout Járu Cimrmana

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ ZBOŘIL, Jonáš: *Tučková píše o hrdinství umlčených žen. Bílá Voda bude Knihou roku*. Online. Seznam zprávy. Online. 19. 5. 2022. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/kultura-tuckova-pise-o-hrdinstvi-umlcenyh-zen-bila-voda-bude-knihou-roku-202839>. [cit. 10. 5. 2024]

⁹⁷ Tamtéž

⁹⁸ Srov. ROHÁČOVÁ, Tereza. *Debutující prozaičky: příslib české literatury?*. Olomouc: Vydavatelství Filozofické fakulty Univerzity Palackého, 2021. Litera libera; sv. č. 9. str. 15–21 a PAJAŇ, Aleksandra. Dějiny a (post)paměť v díle českých autorek. In ŘÍHA, Ivo a STUDENÝ, Jiří (ed.). *Sedm statečných a spol.: próza psaná ženami v kontextu současné české literární kultury*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015, str. 33–57.

⁹⁹ BÍLEK, Petr A.: *Proč přišla do kláštera. V novém románu Tučkové do sebe všechno zapadne*. Aktuálně.cz Online. 19. 5. 2022. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/recenze-prisla-do-klastera-katerina-tuckova-bila-voda/r~47186586d78511eca25a0cc47ab5f122/>. [cit. 10. 5. 2024]

¹⁰⁰ Tamtéž.

a jeho hru Akt. Román má dle jeho mínění potenciál probudit zájem o českou historii i o málo známou oblast Jesenicka. Lituje toho, že proklamované několikanásobné přepisování románu „nevedlo k jeho zhutnění a prohloubení“.¹⁰¹

Eva Klíčová nahlíží Bílou Vodu ze zcela odlišné a dosud nepoužité perspektivy. Kritička ve svém rozsáhlém příspěvku zmiňuje některé již dříve řečené aspekty, jakými jsou například jazyková strohost či nadbytek dokumentárnosti brzdící děj. Primárně se však věnuje tématu komunistické represe a Bílou Vodu zasazuje do vlny antikomunistických próz, které v současné době získávají na popularitě. Čeští autoři dle Klíčové kladou mnohem větší důraz na „zpřítomňování minulých hrůz a státního násilí“¹⁰², než na současné problémy ve společnosti. Přitom ani nynější stav demokratického systému není ideální. V dílech, která zobrazují komunistickou minulost, čím dál výrazněji dominuje jejich politicko-výchovný aspekt. Klíčová odkazuje na historičku Veroniku Pehe, jež ve své studii s názvem Velvet retro¹⁰³ poukazuje na to, že zatímco pro 90. léta je typické humoristické ladění prozaických děl, po vstupu do nového milénia dochází k výrazné změně ve spojitosti s dobovou politickou atmosférou. Do literatury vstupuje vlna „protikomunistických hrdinů a komunistických antihrdinů“¹⁰⁴, jež napomáhá k radikalizaci pohledu na předlistopadovou éru i k odosobnění dějin. Ke slovu přicházejí právě fikcializované archivní dokumenty, které hrají klíčovou roli v mnoha dílech¹⁰⁵, a to včetně Bílé Vody.

Kritička dále svůj zájem soustředí více na román Tučkové, než na historicko-literární souvislosti. Pozastavuje se zejména nad postavami řeholnic, jimž jejich románové vyobrazení přisuzuje až mučednický status. Prvky nadpřirozena, které Tučková do díla zakomponovala, nejsou vzhledem k předchozí tvorbě překvapivé, do jisté míry ale sabotují „dominující historické čtení“¹⁰⁶. Jako zajímavější postavu pro literární zpracování vnímá Klíčová komunistického ministra zdravotnictví Plojgara, jemuž Tučková v románu nevěnuje příliš prostoru. Ironicky však dodává, že pro charaktery s problematickým morálním kompasem není v současném antikomunistickém diskurzu místo.

¹⁰¹ Tamtéž

¹⁰² KLÍČOVÁ, Eva: Dějiny jako volný výběh pro literární postavy : nejen o románu Kateřiny Tučkové Bílá Voda. *A2larm*. Online. 21. 5. 2022. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2022/05/dejiny-jako-volny-vybeh-pro-literarni-postavy-nejen-o-romanu-kateriny-tuckove-bila-voda/>. [cit. 11. 5. 2024]

¹⁰³ PEHE, Veronika: Velvet Retro. Postsocialist Nostalgia and the Politics of Heroism in Czech Popular Culture. New York : Berghahn Books, 2020.

¹⁰⁴ KLÍČOVÁ, Eva: Dějiny jako volný výběh pro literární postavy: nejen o románu Kateřiny Tučkové Bílá Voda. *A2larm*. Online. 21. 5. 2022. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2022/05/dejiny-jako-volny-vybeh-pro-literarni-postavy-nejen-o-romanu-kateriny-tuckove-bila-voda/>. [cit. 11. 5. 2024]

¹⁰⁵ Např. Selské baroko Jiřího Hájička, Zeptej se táty Jana Balabána či Žitkovské bohyně Kateřiny Tučkové

¹⁰⁶ Tamtéž

Jako ambivalentní Klíčová vidí redukování osudů postav na takzvané HLP, tedy hluboký lidský příběh, který nebere v potaz dobový kontext formující smýšlení a postoje. Na jednu stranu zde dochází ke zplošťování, na stranu druhou Tučková touto strategií prohlubuje přítomnou perspektivu feminismu. Zobrazuje stmelenu a vzájemně si pomáhající ženskou komunitu, odchylující se od konvenčních patriarchálních normativů, které nezáleží na sociálním původu ani minulosti. Právě „pasáže ženské vzájemnosti a chápání sebe samých bez vnucovaných biologických a společensky podřízených rolí“¹⁰⁷ chápe Klíčová v Bílé Vodě jako nejcennější.

Román se krátce objevil i v kulturním týdeníku Artzóna, kde se k němu vyjadřovaly historička Denisa Nečasová a literární publicistka Hana Svanovská. Dle první zmíněné napodobuje Tučková dikci pramenů i způsob jakým byly psané přesvědčivě. Svanovská vidí pozitivum v originalitě tématu, podotýká však, že autorka „zatížila některé postavy až přespříliš“¹⁰⁸, a to zejména hlavní postavu Lenu, která je vybavena natolik nepříznivým osudem, až působí nevěrohodně. Svanovská se dále obává, že potenciální srovnávání se skutečností bude u čtenářů i kritiky vyvolávat negativní reakce.

Důkazem faktu, že román v jistém smyslu rezonuje i v církevních kruzích, se stal příspěvek Aleny Scheinostové v Katolickém týdeníku. Scheinostová Bílou Vodu nevnímá v příliš pozitivním světle a nešetří kritikou. Upozorňuje zejména na děj, rozkročený nejistě mezi realitou a fikcí. V díle se vyskytují jména skutečných historických postav, ale i jména částečně upravená či zcela smyšlená. Román nemůže být chápán jako svědectví o popisované době, jelikož se autorka odchyluje nejen od reálných předloh, ale také od způsobu, jakým fungovala tehdejší církev. Jak prozrazuje už název příspěvku, v díle je dle Scheinostové „všeho tak nějak příliš“.¹⁰⁹ Problematický je nejen nepřiměřeně květnatý jazyk, jenž činí promluvy postav až absurdně nevěrohodnými, ale i autenticita zobrazovaných dokumentů. Místo toho, aby se Tučková důkladněji zaměřila na osudy řeholnic či tajnou církev, vytváří „hutný koktejl senzací“¹¹⁰, který balancuje na hraně uvěřitelnosti. Také finální vyvrcholení dokáže čtenář odhadnout velmi záhy. Z románového děje vyplývá, že cílem řeholnic je primárně ženské svěcení, jejich motivace jsou v tomto ohledu však nejasné. I některé z dalších motivů považuje autorka příspěvku za nedokončené. Bílá Voda není pro Scheinostovou historickým románem,

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Román Bílá Voda Kateřiny Tučkové. In: *Artzóna* [televizní pořad]. *ČT ART*, 24. 5. 2022. Dostupné na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12072033166-artzona/322294340010007/cast/914703/>. [cit. 11. 5. 2024]

¹⁰⁹ SCHEINOSTOVÁ, Alena: Bílá Voda – když je všeho příliš. *Katolický týdeník*. Roč. 33, 2022, č. 22, 24.–30. 5., příl. Perspektivy, s. 9.

¹¹⁰ Tamtéž.

vypovídajícím o utlačovaných řeholnicích, ani nápodobou Ecova Jména růže. „Spíše tu máme jen poněkud těžkopádnější Šifru mistra Leonarda v tuzemské verzi a s feministickým přesahem“.¹¹¹

V červnu 2022 se do diskuze opět vrací Josef Chuchma, který tentokrát přistupuje k Bílé Vodě prizmatem její několikátýdenní dominance v žebříčků nejprodávanějších titulů, publikovaného Svazem českých knihkupců a nakladatelů (SČKN). Chuchma zdůrazňuje, že zmíněný žebříček není zcela relevantním zdrojem statistických dat. Informace o prodeji totiž pocházejí pouze od těch subjektů, které se do mapování dobrovolně zapojí. I přesto je jeho vypovídací hodnota nezpochybnitelná – efektivně totiž monitoruje aktuální trendy na české literární scéně. Při bližší analýze je zřejmé, že knihy, jež se v tabulce pravidelně umísťují, spadají do stejné kategorie, kterou je populární literatura. Součástí jsou tituly české i zahraniční produkce, platí ovšem, že překladových děl splňujících umělecká kritéria, je naprosté minimum. Výjimkou jsou pouze ta, u kterých je možno detekovat „českou stopu“¹¹². Do této kategorie spadá například tvorba Milana Kundery nebo Jaroslava Rudiše. Specifické jsou však právě autorky, jež se těší výrazné popularitě a jejich díla zároveň nacházejí odezvu u kritiků. Kromě Aleny Mornštajnové a Karin Lednické se jedná právě o Kateřinu Tučkovou. Bílá Voda se dle Chuchmy od jiných prodejně úspěšných titulů liší tím, že „není sezónní a rychloobrátková“ a jde o „dílo, které lze brát vážně“.¹¹³

Příspěvek Martina Lišky na serveru iLiteratura se vyznačuje nedostatkem kritického přístupu. Liška spíše klouže po povrchu – knihu popisuje a do jisté míry interpretuje její dějové složky. Zastavuje se u archivních dokumentů, které dle jeho názoru působí autentickým dojmem, u reálných postav s pozměněnými jmény i osudy, nechybí ani zmínka o postavení žen v církvi. Jako nepravděpodobnou Liška vnímá nechuť bělovodských obyvatel k řeholnicím, jíž Tučková v románu explicitně tematizuje. Oceňuje však, že se s relativně kontroverzním tématem vypořádala citlivě. Dílo realisticky a zároveň poutavě vypovídá o perzekuci řeholnic a dle Lišky je bezesporu hodno čtenářské pozornosti.¹¹⁴

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² CHUCHMA, Josef: *Komentář: Proč je dobrou zprávou, že Tučkové Bílá Voda náleží k nejprodávanějším knihám*. ČT ART. Online. 18. 6. 2022. Dostupné z: <https://art.ceskatelevize.cz/inside/komentar-proc-je-dobrou-zpravou-ze-tuckove-bila-voda-nalezi-k-nejprodavanejsim-kniham-w9K5v>. [cit. 11. 5. 2024]

¹¹³ Tamtéž

¹¹⁴ LIŠKA, Martin: *Najít své poslání. iLiteratura*. Online. 6. 7. 2022. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/Clanek/45743/tuckova-katerina-bila-voda>. [cit. 12. 5. 2024]

Příspěvek Pavla Janouška sice svým datem publikace spadá až do další oblasti, avšak autor uvádí, že text byl sepsán v srpnu 2022, tedy před oceněním Tučkové Státní cenou, proto text po uvážení zařazuji do první vlny. Janoušek Bílou Vodu vnímá především jako kalkul, který vsází na „atraktivitu historických faktů, příběhů, legend a mýtů.“¹¹⁵ Plusem autorky je, že dokáže přesně odhadnout čtenářskou poptávku a podle ní se také při konstruování svých titulů orientuje. Stejně jako mnoho kritiků před ním i Janoušek zmiňuje pochybný způsob nakládání s fakty, který se však Tučková snaží ospravedlnit tím, že fabulaci přiznává v doslovu k dílu. Autor zmiňuje také předvídatelnost, nevěrohodnost a černobílé vykreslení postav, které je podmíněné genderovou interpretací. Navzdory zvolenému tématu se Tučková víře a vztahu k Bohu v románu věnuje pouze okrajově, což je dle Janouška zapříčiněno tím, že do Bílé Vody až příliš prosakuje autorčin rozporuplný postoj k církvi. U některých historických faktů dochází přímo ke zkreslení, kupříkladu skrytou církev autorka prezentuje tak, jako by jediným cílem její existence bylo svěcení žen. Janoušek je přesvědčen, že román je určen především pro ateistický smýšlející jedince, „pro které je církev a její vnitřní prostředí něčím velmi exotickým a vzdáleným“¹¹⁶. V závěru eseje autor vzhledem k užitým postupům poukazuje na určitou podobnost díla s budovatelským románem.

Recenzentka Kristína Slabáková v kulturním magazínu Kultino vyzdvihuje množství práce, které Tučková románu věnovala. Mínusem díla je však přešřel tragických prvků, jež bez jakéhokoliv odlehčení vyznívá prvoplánově. Slabáková pozitivně hodnotí jazykovou rozmanitost, jež napomáhá plastičnosti. V dialozích ovšem tato květnatost působí rušivým dojmem, poetické promluvy nadto neodpovídají charakteru postav. Tučková čtenářům opět přináší impozantní příběh odkrývající silné téma, čtenáře však může překvapit „rozvláčnost a pozvolné dávkování dějových zvrátů“.¹¹⁷

Ani Olga Pavlova nemá proti Bílé Vodě větších výtek. Ve svém příspěvku zmiňuje poutavost a zdokonalení již osvědčeného stylu Tučkové. Dílo má dle jejího názoru „povahu převráceného detektivního pátrání, kde jména vrahů není potřeba zmiňovat, ale oběti si zaslouží úctu a rehabilitaci“.¹¹⁸ Jako mnoho recenzentů před ní, i Pavlova se pozastavuje nad množstvím rešerší, které bylo dílu věnováno a staví román na roveň *Šifře mistra Leonarda* Dana Browna. Jako klíčový motiv recenzentka vnímá možnost odpuštění, která se jako červená nit vine celým

115 JANOUŠEK, Pavel. Šifra mistrné Kateřiny aneb Jak smotat chutně vyzdrojovanou skorofaktickou spleteninu pro české neznabohy. *Tvar*. Roč. 33, 2022, č. 19, 17. 11., s. 16–17

¹¹⁶ Tamtéž. str. 17.

¹¹⁷ SLABÁKOVÁ, Kristína: Protichůdné pocity Bílé Vody. *Kultino*. Online. 12. 7. 2022. Dostupné z: <https://www.kultino.cz/protichudne-pocity-bile-vody>. [cit. 12. 5. 2024]

¹¹⁸ PAVLOVA, Olga: Precizní řemeslo: Bílá Voda Kateřiny Tučkové. *A2*. Roč. 18, 2022, č. 19, 14. 9., s. 4.

románem a zasahuje i do takových tematických vrstev, jakými jsou ženské svěcení nebo postavení žen v církvi. I přesto že je *Bílá Voda* dílem vycizelovaným jak po jazykové, tak po tematické stránce, Tučková se dle Pavlovy nevyhýbá některým ze známých historických klišé, která „zastiňují dodnes aktuální sociální problémy“.¹¹⁹

Významným pro probíhající diskuzi se stal článek Barbory Čihákové, jehož dvě části byly publikovány v podzimní a zimní *Revolver Revue*. Ačkoliv druhá část článku, kterou pro svou práci vnímám jako více podstatnou, spadá do období po získání Státní ceny za literaturu Kateřinou Tučkovou, s ohledem na nepřerušeni návaznosti vkládám i toto pokračování do mnou vytyčené první vlny příspěvků.

V první části svého rozsáhlého textu volí Čiháková vzdálenější perspektivu a zaměřuje se především na celkový obraz historických románů a jejich pozici v současné české literatuře. Základní premisou textu je tvrzení, že kritici a publicisté v rámci svých hodnotících soudů rezignují na estetická měřítka a důraz kladou především na „funkci pedagogickou, apelativní a osvětovou“¹²⁰, a to za přihlížení k prodejní úspěšnosti spíše než ke skutečné kvalitě, přičemž na základě těchto faktorů řadí díla k tzv. velké literatuře. K současným románům s historickou tematikou Čiháková přistupuje velmi kriticky. Znepokojivé historické události spojené s utrpením a smrtí (např. holocaust, totalitní represe) jsou dle jejího názoru autory bagatelizovány a trivializovány, často se také obecně nehledí na fakticitu. I přes mnohaletý výzkum či rozhovory s pamětníky mají autoři o historických skutečnostech pouze povrchní představu. Kateřina Tučková se svými předchozími romány *Vyhnání Gerty Schnirch* a *Žitkovské bohyně* dle Čihákové napomohla ustanovit podobu současného fenoménu pseudohistorické prózy, v němž figurují osobní příběhy doprovázené dobovými dokumenty, odehrávající se na pozadí bouřlivých dějin 20. století. Tyto velké dějiny jsou však některými autory využívány pouze jako líbivá kulisa, která je vybavena notnou dávkou kýče a schematičnosti. V souvislosti s touto charakteristikou Čiháková odkazuje zejména k Aleně Mornštajnové, na jejíchž dílech dále prezentuje nedostatky tohoto subžánru. Čiháková soudí, že „pokud publicisté a ‚kritika‘ dostatečně nahlas a široce tvrdí, že Mornštajnové knihy patří k tzv. velké literatuře, otvírají tím do ní dveře dalším a dalším autorům“.¹²¹

Pro řečená díla je typická snaha o ozvláštnění, zejména na úrovni kompozice – zpravidla se jedná právě o zakomponování historických dokumentů či střídání vypravěčských perspektiv.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ ČIHÁKOVÁ, Barbora: Modus moriendi literatury. *Revolver Revue*. Roč. 37, 2022, č. 128, podzim, s. 188

¹²¹ Tamtéž, str. 195

Práce s jazykem je zde minimální, i na další aspekty literárního charakteru není brán dostatečný zřetel. Čiháková se mimo jiné pozastavuje nad vážností, se kterou autoři ke svým dílům přistupují. Absence odlehčení ve formě žertu nebo komiky je až absurdní.

Čiháková první část uzavírá tvrzením, že při hodnocení současných děl s historickou tematikou se nejvíce hledí právě na jejich inspiraci skutečností, a to na úkor literárních hodnot, jejichž přítomnost je u těchto titulů více než diskutabilní.

Všechna zmíněná negativa v sobě dle Čihákové snoubí právě Bílá Voda, již věnovala celou druhou část svého článku, publikovanou v zimním čísle *Revolver revue*. Všímá si především toho, že v případě Bílé Vody má naprostá většina kritických příspěvků stejnou podobu, přičemž jako důkaz literárních kvalit jsou brány mimoliterární skutečnosti jako rozsah knihy, její téma, vysoká prodejnost nebo hloubka rešerší. Autoři příspěvků mají dle Čihákové velmi malou znalost témat, kterým se Tučková v románu věnuje a „opomíjejí, že má řadu předchůdců, stejně jako si nevšímají toho, jak s materiálem propůjčeným pro svoji knihu naložila“.¹²²

Z kompozičního hlediska román nepřináší nic nového, ani pásmem postav Tučková Čihákovou nezaujala – psychologická rovina postav je minimální, nedochází k žádnému vývoji, působí schematickým dojmem. Jazyková složka díla je žalostná, plná prázdných floskulí a neoriginálních přirovnání. Čihákové se zdá, že v tomto směru autorka od předchozích děl spíše degraduje, než by se zlepšovala, což výrazně kontrastuje s názory jiných kritických hlasů zapojených do diskuze. Autorka není schopná od sebe stylově odlišit jednotlivé vypravěčské hlasy, podoba dokumentů a spisů je „hrubě zdeformovaná“¹²³, neorientuje se ani v historickém vězeňském žargonu, kdy některým výrazům přisuzuje jiný význam, než doopravdy měly.

Čiháková dále na úryvku prezentuje, že se Tučková velmi zřetelně nechává inspirovat Dagmar Šimkovou a její autobiografií *Byly jsme tam taky*, ve které vzpomíná na léta strávená v komunistickém vězení. Zatímco Šimková zobrazuje prožitou skutečnost s přesahem, u Tučkové se setkáváme pouze „s plytce ozvláštňující variací na Šimkovou“.¹²⁴ Obdobně autorka postupuje u Jirousovy básně, kterou upravuje tak, aby seděla na její postavy. Čiháková se v důsledku těchto zjištění táže, co z románu je vlastně původní a co si autorka vypůjčila. Výjimkou nejsou ani faktické chyby a nepřesnosti, což Čiháková považuje za nedůslednost.

¹²² ČIHÁKOVÁ, Barbora: Modus moriendi literatury (pokračování). *Revolver Revue*. Roč. 37, 2022, č. 129, zima, s. 201.

¹²³ Tamtéž, str. 203.

¹²⁴ Tamtéž, str. 204.

Historický román dle jejího názoru vyžaduje práci s pravdivými a nezkrácenými údaji. Mimo to není zřejmé, proč autorka v Bílé Vodě některé reálné osobnosti ponechává a jiným jejich jména upravuje.

Tučková v díle výpovědi jednotlivých postav označuje jako evangelia (Evangelium podle Marty, Bohdanky, Paulity apod.). Evangelium však znamená dobrou zprávu či zvěst, zatímco u Tučkové v těchto textech dochází pouze k popisům násilí a utrpení, jímž si postavy prošly, aniž by docházelo k následnému zhodnocení, což dělá tyto části v podstatě bezvýznamnými. Navzdory tomu, že v popředí románu stojí církev, respektive církevní řád, Tučková se otázkám víry a vztahu k Bohu téměř nevěnuje. Zakončení románu pak není ničím jiným než „líbivým katolickým kýčem“.¹²⁵

Čiháková se dále ve svém článku přesouvá od analýzy Bílé Vody k publikovaným ohlasům. Častou otázkou objevující se v příspěvcích, týkající se toho, zda román dokáže rozpoutat společenskou diskuzi na téma svěcení žen, vidí jako irelevantní, jelikož k té už dávno dochází – jen si toho publicisté nejsou vědomi.

Klíčovým problémem jsou dle Čihákové již zmíněné snížené nároky publicistů a kritiků na literární a estetické kvality. Spotřební čtivo je často označováno jako kvalitní mainstream, z čehož Čiháková viní kritiky, kteří „nejsou schopni rozpoznat, [...] co mají před sebou“.¹²⁶ K celé situaci přispívá také fakt, že požadavky na kvalitní literaturu nejsou přesně definované, a tudíž dochází k splývání propagačních textů s recenzemi či subjektivními čtenářskými hodnoceními.

V konečném důsledku se pak právě produkty takzvaného mainstreamu, trivializující historické události, zařazují do školních literárních kánonů namísto děl reprezentujících skutečné literární kvality a hodnoty s nimi spojené. Čiháková nemá iluze, že by studentům byly předkládány informace o tom, jakým způsobem autoři takovýchto děl zacházejí s fakty. Tato praxe přitom může podstatně ovlivnit „formující se vkus a schopnost rozlišovat dobré od průměrného a špatného“.¹²⁷ Medvědí službu v tomto směru prokazují i vysokoškolské práce týkající se těchto děl, které se místo literárních otázek často zaměřují více na mediální ohlasy, přičemž citují pochybné webové portály. Falešná důležitost se přikládá i příspěvkům na sociálních sítích, jež se často mylně pokládají za plnohodnotné recenze. Problematické jsou dle

¹²⁵ Tamtéž, str. 207.

¹²⁶ Tamtéž, str. 209.

¹²⁷ Tamtéž, str. 211.

Čihákové i četné podcasty, ve kterých dominuje žoviální tón a které v naprosté většině nic nového nepřinášejí. Účastníci pouze opakují to, co už dříve prezentovali jinde.

V závěru se Čiháková věnuje leitmotivu celého textu, k němuž se neustále vrací, tedy upadající úrovni české literární kritiky a publicistiky. Kritici se při svých hodnoceních nechávají ovlivňovat tržními mechanismy, důležitými atributy jsou pro ně úspěšnost titulu u čtenářů, výše nákladu či získaná ocenění. Čiháková upozorňuje na to, že nakladatelská sféra společně s literární publicistikou a kritikou „ztrácejí to, co bylo jejich smyslem“¹²⁸ a nechávají se unášet poptávkou po snadném čtivu. Obsáhlý příspěvek Čiháková zakončuje všeříkajícím prohlášením: „V prostředí průměrné publicistiky a průměrné kritiky a průměrné nakladatelské produkce se stává normou průměrná literatura.“¹²⁹ Všem svým předchozím výtkám navzdory však zároveň Čiháková stále doufá ve zlepšení situace.

První etapu diskuze zakončuje literární obtýdeník *Tvar*, jenž nabídl k tématu nejnovějšího románu Kateřiny Tučkové dokonce dvojrecenzi. Oba příspěvky jsou efektivně umístěny na stejné straně pod sebou, čtenář si tak může porovnat, jak a v čem se od sebe liší postoje recenzentek Aleny Šidákové Fialové a Petry Řádné. Nutno podotknout, že rozdíly jsou tu v tomto případě velmi výrazné.

První zmíněná hned v úvodu zmiňuje, že Tučková vychází vstříc očekáváním čtenářů a volí pro své dílo osvědčený styl. Orientace na dějovost, výrazné postavy a minimální jazykové experimenty – to vše je patrné nejen u předchozích románů, ale i u *Bílé Vody*. Se stylem si však Tučková přenáší z minulých děl i některé problematické prvky, které podkopávají nezpochybnitelné ambice románu. Šidáková Fialová zmiňuje především nevěrohodné zápletky, které jsou účelově nakombinované tak, aby se osudy postav protály na těch správných místech a ve správný čas. Románové postavy jsou navíc často vykreslovány černobíle a jejich jednání je předvídatelné. Nepříliš zdařilá je i jazyková rovina díla – Tučková je slabá v dialogích, podoba fiktivních dokumentů nekoresponduje s jejich původcem apod. Recenzentka se dále domnívá, že způsob, jakým Tučková propojuje realitu s fikcí, pravděpodobně vyvolá kontroverze. Záleží ovšem na tom, zda čtenář „na tuto hru přistoupí“.¹³⁰ V souvislosti s tím Šidáková Fialová prezentuje tři scénáře popisující potenciální reakce čtenářů, přičemž protipóly vypadají následovně – na jedné straně stojí odmítnutí díla z důvodu manipulace s historickými událostmi, na straně druhé nadšení z „velkého románu“ psaného přístupným jazykem.

¹²⁸ Tamtéž, str. 214.

¹²⁹ Tamtéž str. 215.

¹³⁰ ŠIDÁKOVÁ FIALOVÁ, Alena: Velký román?. *Tvar*. Roč. 33, 2022, č. 15, 22. 9., s. 3.

V meziprostoru se pak nacházejí ti čtenáři, kteří „autorčin záměr přijmou jako hru provokující k zamyšlení, jak co mohlo a nemohlo být“.¹³¹ Pro ty by Bílá Voda mohla vyniknout jako do jisté míry inovativní počín, který oživuje ustálené trendy v současné české literatuře.

Jako naprostý protiklad působí příspěvek Petry Řádné, který naopak Tučkovou a její román oslavuje na mnoha úrovních. Už v začátku svého textu autorka přichází s kontroverzním tvrzením, které je založené na stanovisku, že účelem literatury nejsou jazykové experimenty a „řádoby umělecké formy“¹³², nýbrž taková díla, která čtenáře dokáží zaujmout a podnítit ho ke čtení. Právě tento aspekt splňuje Kateřina Tučková v celé šíři, jelikož její díla jsou spojením umění a čtivosti. Řádná v tomto směru skutečně superlativy nešetří. Tučkově román nazývá jako „unikátní, skvěle podložený studiem reálií, skvěle promyšlený i skvěle napsaný“.¹³³ Zážitek z četby je pak nazýván přímo „neuvěřitelným“.¹³⁴ Nechybí ani obdiv k Tučkové za její zápal a rozsáhlé výzkumné práce. Řádná však autorku nejvíc oceňuje za její schopnost upozornit skrz historické téma na současné problémy ve společnosti.

Pozitivně autorka hodnotí také práci s reáliemi. Její vyjádření je ovšem založeno na ambivalentním tvrzení, které celý příspěvek částečně diskredituje. Řádná prohlašuje, že Tučková pomocí faktů „dává čtenáři jistotu, že neztrácí čas nějakými jalovými výmysly“¹³⁵, hned v dalším souvětí však následuje informace o tom, jak Tučková užitá dokumenty přepsala tak, aby jí do románu seděly. V závěru své poněkud nekritické výpovědi Řádná argumentuje, že oproti fádním archivním dokumentům je Bílá Voda „vyjádřením hlubší pravdy“.¹³⁶ Vzhledem k tomu, že jméno autorky kromě tohoto otevřeně nekritického příspěvku v časopise *Tvar* jinde nefiguruje, je na místě se ptát, zda se nejedná o pseudonym a zda tedy celý text není úmyslně psán podvratně a ironicky.

2.1.1 Shrnutí

Jak jsme se mohli přesvědčit v této kapitole, Kateřina Tučková svým románem dokázala rozproudit na české literární scéně diskuzi impozantních rozměrů. Bílé Vodě byl věnován mediální prostor už před jejím vydáním na konci dubna 2022, jednalo se ale především o texty propagačního charakteru, úryvky z díla či rozhovory s autorkou, které se spíše zaměřovaly na mimoliterární aspekty, jakými jsou například průběh rešeršních prací či vztah Tučkové k víře.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² ŘÁDNÁ, Petra: Tučková pořád umí!. *Tvar*. Roč. 33, 2022, č. 15, 22. 9., s. 3.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž.

Četné příspěvky a komentáře k románu se objevily nejen v literárně-kulturních periodicích, ale i v denním tisku či jeho webových alternativách. Bílé Vodě se věnovaly i některé z rozhlasových či televizních pořadů (především z produkce ČT ART) a výjimkou nebyly ani podcasty.

I přes mnohost hlasů, které se k románu vyjádřily, figurují v jednotlivých příspěvcích často stejné nebo velice podobné body. Nadto příspěvky také velmi často naplňují obdobné schéma. Publicisté a kritici zpravidla začínají zmínkou o dlouhém časovém období, za které Tučková román napsala, následuje obdiv k objemu knihy a rozsahu rešerší a výzkumu, načrtnutí děje společně se shrnutím historických reálií týkajících se „Akce Ř“ a v neposlední řadě vyjádření se k tématu emancipace a ženství.

V naprosté většině příspěvků buď jejich autoři explicitně srovnávají Bílou Vodu s předchozím románem Žitkovské bohyně, nebo ho přinejmenším zmiňují jako předcházející vývojové stádium, z něhož Tučková vychází. Děje se tak zejména kvůli stylu, kombinujícímu narativní postupy s fikčními dokumenty, který si Tučková z „bohyň“ přenesla i do Bílé Vody. Tato skutečnost je převážně hodnocena kladně, v novém románu dochází dle recenzentů k vytržení a kvalitativnímu posunu. Avšak v některých případech je zastáván opačný názor, kupříkladu dle Aleny Šidákové Fialové Tučková vinou této strategie přejímá z předchozího díla i řadu problematických prvků¹³⁷. Barbora Čiháková pak vnímá styl Bílé Vody přímo jako degradaci.¹³⁸ I přesto, že Tučková používá v zásadě stejný princip, mnozí z recenzentů vidí román jako vykročení z komfortní zóny.

Účastníci diskuze se až na naprosté výjimky shodují, že z hlediska kompozice je Bílá Voda dílem vydařeným. Střídání vypravěčských perspektiv napomáhá efektivnímu budování napětí, nadměrná snaha o propojení mnoha dějových linií však negativně ovlivňuje některé z jednotlivostí, které zůstávají „nedotažené“. Zmíněným dávkováním napětí a pozvolným odhalováním dílčích zápletek Tučková recenzentům připomíná postupy užívané v detektivních dílech.¹³⁹

¹³⁷ ŠIDÁKOVÁ FIALOVÁ, Alena: Velký román?. *Tvar*. Roč. 33, 2022, č. 15, 22. 9., s. 3.

¹³⁸ ČIHÁKOVÁ, Barbora: Modus moriendi literatury (pokračování). *Revolver Revue*. Roč. 37, 2022, č. 129, zima, s. 200–215.

¹³⁹ viz ČOPJAKOVÁ, Kateřina: Předat klíče kněžkám: o dlouho očekávaném románu Kateřiny Tučkové. *Právo*. Roč. 32, 2022, č. 98, 28. 4., příl. Salon, č. 1274, s. 16. či ZBOŘIL, Jonáš: Tučková píše o hrdinství umlčených žen. Bílá Voda bude Knihou roku. Online. Seznam zprávy. 19. 5. 2022. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/kultura-tuckova-pise-o-hrdinstvi-umlcenyh-zen-bila-voda-bude-knihou-roku-202839>. [cit. 10. 5. 2024].

Jedním z nejvíce pozitivně vnímaných atributů knihy je bezesporu její téma. Tučková opět ukazuje, že dokáže pro svá díla najít témata originální, opomíjená a pro společnost důležitá, nadto je u ní vidět osobní angažovanost. I přesto, že předmětem je období 50. let, v díle je patrný přesah do současnosti, což recenzenti hodnotí velmi kladně. Vyzdvihován je především feministický apel, který se prolíná celým dílem, a to nejen ve vztahu k církvi, ale také k samotným postavám řeholnic, jež jsou prezentované jako silné a vírou nezlomné ženy, plné odhodlání. Některým kritikům se ovšem zdá, že autorka do díla zakomponovala dílčích témat až přesřílíš, čímž sílí schematičnost a nepravděpodobnost.¹⁴⁰

Vyřčené výtky směřují především k jazyku díla, rovině postav a způsobu, jakým autorka nakládá s fakty. Jazyková složka díla je často popisována jako neadekvátní, nepřilíš zdařilá. Problematické je zejména nedostatečné jazykové odstínění. Ačkoliv v díle vystupují desítky postav, jejich promluvy se od sebe stylisticky liší nepatrně nebo vůbec, což platí i pro dokumenty a spisy různorodé provenience, jejichž provedení je vnímáno jako nevěrohodné. Zmiňována je i nepřiměřená květnatost, která vzhledem k charakterům postav vyznívá až absurdně.¹⁴¹ Postavy dle publicistů postrádají hloubku, psychologická rovina zůstává kvůli nadměrnému množství dokumentů upozaděna a nerozvinuta. Jednání postav je označováno jako předvídatelné, některé z jejich motivací naopak vyznívají neopodstatněně.¹⁴² Kritizováno je také černobílé vykreslení postav, které je vyvedeno až do krajnosti. Zatímco ženy jsou zpravidla prezentovány coby symboly čistoty a víry, muži jsou až na výjimky prodchnuti zlem a vypočítavostí¹⁴³, která se v některých případech i dědí. V souvislosti s fakticitou recenzenti uvádějí, že v Bílé Vodě není patrné, kde končí realita a začíná fabulace, čemuž napomáhají i pozměněná jména postav, jež však mají předobraz v reálných osobnostech. Vzhledem k rozsáhlým úpravám, jež neodpovídají skutečnosti, dílo nemůže být chápáno jako svědectví o dané době. Autorka se navíc dopouští přímo faktických pochybení a nepřesností, což je ze strany kritiků považováno za nedůslednost.¹⁴⁴

Literární publicisté a kritici se ve svých recenzích věnovali také tématu mainstreamu, jemuž je na současné české literární scéně věnováno mnoho pozornosti. Většinově by účastníci

¹⁴⁰ Tento názor zastávají například Josef Chuchma, Klára Fleyberková, Alena Scheinostová a Hana Svanovská

¹⁴¹ SCHEINOSTOVÁ, Alena: Bílá Voda – když je všeho přilíš. *Katolický týdeník*. Roč. 33, 2022, č. 22, 24.–30. 5., příl. Perspektivy, s. 9.

¹⁴² Tamtéž

¹⁴³ CHUCHMA, Josef, ČOPJAKOVÁ, Kateřina a NAGY, Petr. *Bílá Voda Kateřiny Tučkové*. In: ... a to je co?. ČT ART [online]. 10. 5. 2022. Dostupné z: <https://art.ceskatelevize.cz/inside/diskuze-jaky-je-roman-bila-voda-a-jaka-je-pozice-kateriny-tuckove-v-soucasne-literature-smKol>. [cit. 9. 5. 2024].

¹⁴⁴ ČIHÁKOVÁ, Barbora: Modus moriendi literatury (pokračování). *Revolver Revue*. Roč. 37, 2022, č. 129, zima, s. 205.

diskuze Bílou Vodu do tohoto proudu zařadili, zejména pro to, že je velmi doslovná a neponechává prostor pro vlastní interpretaci, kupříkladu Kryštof Eder a Petr Fischer však tvrdí, že Tučková autory spadající tvorbou do této kategorie v mnohém převyšuje. Fischer argumentuje zejména přítomným *geniem loci*, který autorka zachycuje ve všech významových vrstvách.¹⁴⁵ Proti tomuto zařazení vznesla námitku ve svém článku Barbora Čiháková, dle jejíhož názoru dochází ze strany kritiků ke snížení požadavků na literární kvality díla, v důsledku čehož nejsou schopni poznat spotřební čtivo, když ho mají před sebou.¹⁴⁶

Místy získává diskuze o nejnovějším románu Kateřiny Tučkové polemické rysy. Nejvíce kontroverzí v tomto směru vyvolala diskuze v časopisu *Host*, konkrétně jeden z výroků Josefa Chuchmy, jenž srovnával Bílou Vodu s prózami komornějšího typu, přičemž se netajil svými antipatiemi vůči těmto dílům, když je označil: „sezónními prózičkami z pražské Letné“¹⁴⁷. Právě k obraně dotyčných děl se postavili Petra Hůlová a Jan Štolba, kteří ve svých textech zdůrazňují, že Chuchma srovnává nesrovnatelné. Oba ve svých textech dále poukazují na to, že u části kritické obce panuje zřetelná nechuť k osobnějším a intimnějším polohám v textu. Místo toho se dává prostor masově úspěšným titulům s diskutabilními kvalitami, jejichž hlavním cílem je oslovit početné čtenářstvo. Hůlová i Štolba ve svých příspěvcích dále shodně vypovídají, že v souvislosti s Bílou Vodou a jejím hodnocením převažují spíše mimoliterární faktory než skutečně relevantní umělecká kritéria.

¹⁴⁵ NEZBEDA, Ondřej, FLEYBERKOVÁ, Klára, EDER, Kryštof, CHUCHMA, Josef, FISCHER, Petr: Obdivuhodné gesto, nebo dobrý román?. *Host*. Roč. 38, 2022, č. 5, 9. 5. s 50–55

¹⁴⁶ ČIHÁKOVÁ, Barbora: Modus moriendi literatury (pokračování). *Revolver Revue*. Roč. 37, 2022, č. 129, zima, s. 209.

¹⁴⁷ NEZBEDA, Ondřej, FLEYBERKOVÁ, Klára, EDER, Kryštof, CHUCHMA, Josef, FISCHER, Petr: Obdivuhodné gesto, nebo dobrý román?. *Host*. Roč. 38, 2022, č. 5, 9. 5. s 53

2.2 Kateřina Tučková a Státní cena za literaturu

Státní cena za literaturu patří bezesporu mezi nejprestižnější česká literární ocenění. O jejím významu hovoří i dlouholetá tradice, založená v éře první republiky roku 1920, kdy byla státní cena udělena vůbec poprvé v historii. Prvními laureáty ceny se staly in memoriam František Balej (za esejistiku), Karel Matěj Čapek Chod (za prózu) a Antonín Sova (za poezii).¹⁴⁸ Už v této době se k udělení vázala peněžní částka, která po celé trvání první republiky činila 5000 korun. Pouze ve výročním roce 1928 bylo uděleno několik mimořádných cen, jež přinesly oceněným autorům honorář ve výši 100 000 korun.¹⁴⁹ V roce 1948 bylo však udělování vlivem státního převratu přerušeno a k jeho obnovení došlo až v roce 1995. I přestože se v průběhu let ustanovily různé kategorie, zahrnující dramatickou tvorbu, dramaturgii, literární kritiku, uměleckou estetiku, poezii, prózu a překlad, od zmíněného roku zůstává kategorie bez rozlišení a uděluje se pouze Státní cena za literaturu a Státní cena za překladatelské dílo.

Cena je udělována každoročně k 28. říjnu ministrem kultury, a to na základě návrhu odborné poroty, již tvoří „zástupci profesních organizací, občanských sdružení a dalších subjektů s celostátní působností a uznávaných uměleckých a odborných autorit“.¹⁵⁰ Cena je určena buď k ohodnocení významného původního díla či dosavadní literární tvorby. Od roku 2024 však v tomto směru dochází ke změně a varianty se budou udělovat střídavě, přičemž pro rok 2024 je naplánována cena za významný počín.

V roce 2022 obdržela Státní cenu Kateřina Tučková, a to jako teprve třetí žena v historii.¹⁵¹ Ocenění autorka získala za román *Bílá Voda* s přihlédnutím k její dosavadní tvorbě, která „otvírá málo známá historická a společenská témata a pomáhá je zpřístupňovat veřejnosti.“¹⁵² Dle samotné Tučkové cena reflektuje situaci panující na současné literární scéně, kde dominuje silná generace autorek, které dokážou oslovit čtenáře i kritiku.

Tato skutečnost však dlouho nezůstala bez odezvy. Mezi literárními kritiky a publicisty se velmi záhy rozhořela diskuze tematizující nejen Tučkovou a její román, ale také otázky

¹⁴⁸ Databáze literárních cen. *Česká literární bibliografie* [online databáze]. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i. Dostupné z: <https://ceny.ucl.cas.cz/>. [cit. 15. 5. 2024].

¹⁴⁹ JANÁČEK, Pavel a TRÁVNÍČEK, Jiří. České literární vavříny. In: ENGLISH, James F., *Ekonomie prestiže: Ceny, vyznamenání a oběh kulturních hodnot*. Brno: Host, 2011, s. 339–394.

¹⁵⁰ MINISTERSTVO KULTURY. *Státní cena za literaturu a Státní cena za překladatelské dílo*. Online. In: Ministerstvo kultury. Dostupné z: <https://mk.gov.cz/statni-cena-za-literaturu-a-statni-cena-za-prekladatelske-dilo-cs-582>. [cit. 15. 5. 2024].

¹⁵¹ Před Kateřinou Tučkovou se laureátkami staly Květa Legátová (2002) a Daniela Hodrová (2011).

¹⁵² NÁRODNÍ DIVADLO. *Státní ceny: Ceny Ministerstva kultury 2022*. PDF. Online. In: Ministerstvo kultury. Dostupné z: https://mk.gov.cz/doc/cms_library/14_statni-ceny-2022_brozura-16121.pdf. [cit. 15. 5. 2024].

týkající se přímo Státní ceny, jejího smyslu a toho, komu by vlastně toto prestižní ocenění mělo být udělováno. V této kapitole, obdobně jako v kapitole předcházející, v chronologickém pořadí představím příspěvky, zasahující do této diskuze a následně shrnu její nejdůležitější myšlenky. Časově jsem kapitolu ohraničila z jedné strany udělením Státní ceny Kateřině Tučkové 23. října 2022, z druhé pak dubnem 2023, kdy se diskuze o románu přenesla na akademickou půdu.

Stejně jako v minulém, tak i v tomto období se objevují recenze a kritické komentáře, jež se zaměřují primárně na Bílou Vodu bez souvislostí se Státní cenou, jejich množství je však oproti vlně předchozí velmi slabé, spíše se tedy jedná o dozvuky první vlny než o vlnu druhou, podnícenou právě říjnovou událostí.

Jako první se ke Státní ceně za literaturu vyjádřili ve svých samostatných příspěvcích Zbyněk Vlasák a Petr Fischer. První zmíněný uvádí, že Tučková svými díly ukazuje, že literatura a služba společnosti nemusejí nutně stát v opozici. Vlasák ve svém komentáři Bílé Vodě vytýká nedostatky ve zvoleném přístupu k feminizmu a to, že autorka místy v rámci antikomunismu zaměňuje „tlak konkrétního režimu s tlakem obecné modernity“.¹⁵³ I přestože si Tučková ve vztahu ke zpracování vybírá snazší a přístupnější cestu, Vlasák její počin nevnímá jako kalkul. To, co k Tučkové přivádí stále nové a nové čtenáře a co pravděpodobně přesvědčilo i odbornou porotu Státní ceny za literaturu, je dle Vlasákova názoru autenticita, která je přítomná nejen dílech Tučkové, ale i jejích veřejných aktivitách.

Petr Fischer otevřel téma Státní ceny a probíhajících kontroverzí kolem ní systematictěji. Konstatuje, že nejčastější výtky kritiků směřují k angažovanosti psaní a důležitosti tématu, kterým odborná porota dala přednost před uměleckými kvalitami, jež jsou v případě Bílé Vody sporné. „Kritikům jde tedy v první řadě o to, aby jména, jež republika vytáhne na svůj literární piedestal, byla nezpochybnitelná“.¹⁵⁴ Sám Fischer však podotýká, že Státní cena za literaturu je zpravidla spojována s celoživotní tvorbou, a proto se jeví ocenění „teprve“ 42leté autorky jako poněkud předčasné. Ačkoliv estetické kvality jsou u děl Tučkové často vnímány jako diskutabilní, tajemno, nostalgie a určitá „stopa nečasovosti“¹⁵⁵ jsou tím, co k autorce poutá čtenáře. Hlavní devízou Tučkové je pozvedávání opomíjených historických témat (a minulosti jako takové). Řada čtenářů se však v souvislosti se získaným oceněním ptá, zda tato skutečnost obstojí jako literární kvalita. Dle Fischera otvírá spor otázky, kterým je třeba věnovat pozornost.

¹⁵³ VLASÁK, Zbyněk: Státní cena. *Právo*. Roč. 32, 2022, č. 251, 27. 10., příl. Salon, č. 1300, s. 16.

¹⁵⁴ FISCHER, Petr: Cena pro Kateřinu Tučkovou jako český literární skandál. *Aktuálně.cz*. Online. 27. 10. 2022. Dostupné z: <https://nazory.aktualne.cz/komentare/cena-pro-katerinu-tuckovou-jako-cesky-literarni-skandal/r~6745e27055fc11edba5b0cc47ab5f122/>. [cit. 15. 5. 2024]

¹⁵⁵ Tamtéž.

Přináší na světlo nejen problematiku výběru porot, jež rozhodují o laureátech, ale i celého provozu, který za Státní cenou stojí. Největším plusem je však znovuotevření debaty nad samotným pojmem literatury a jeho významem. Fischer v závěru svého příspěvku připomíná, že v takovýchto záležitostech by neměl převažovat marketingový přístup: „Není důležité jen to, co a jak moc se čte [...], nýbrž i to, co vzniká a u čeho chce republika dát oficiálně najevo, že si toho váží“.¹⁵⁶

Ondřej Nezbeda připodobnil probíhající diskuzi k pěti fázím smutku. Překvapení a pochyby dle jeho názoru představuje předcházející text Petra Fischera, smlouvání pak zosobňuje Zbyněk Vlasák. Fázi rozhořčení Nezbeda přisoudil samotné autorce, která se na svém facebookovém profilu vyjádřila k titulku Fischerova článku „Cena pro Kateřinu Tučkovou jako literární skandál“, na což následovala vlna podpory ze strany jejích přátel i čtenářů. Nezbeda však podotýká, že většina těchto podporovatelů si Fischerův text pravděpodobně vůbec nepřečetla, v opačném případě by totiž zjistili, že autor použitý výraz míní ironicky, a naopak vyvolanou diskuzi vnímá jako přínosnou, nehledě na to, že se ve svém textu věnuje klíčovým otázkám spojeným se zákulisím ocenění. Na otázky se však ptá i Nezbeda. Stejně jako před ním Fischer uvažuje nad účelem Státní ceny a také nad tím, za co by se měla udělovat. Dle jeho názoru by měla směřovat spíše k celoživotnímu dílu, než k „aktuální knize, od níž nemáme odstup“¹⁵⁷, obzvláště tehdy, když pro taková díla existují mnohá další ocenění, kupříkladu Magnesia Litera.

Nezbeda ve svém textu dále poukazuje zejména na to, jakým způsobem je Státní cena provozována. Vytýká zejména postup při výběru odborné poroty, který na rozdíl od zmiňované Magnesia Litery, při níž návrhy pocházejí od uznávaných oborových institucí a spolků, zajišťuje pouze jedna osoba, v tomto případě Radim Kopáč, působící jako referent Odboru literatury a knihoven při Ministerstvu kultury. Tato praxe dle Nezbedy ovlivnila složení poroty, jejíž vybraní členové sice z větší části pocházejí z institucí, které se zabývají propagací literatury, avšak s kritickou reflexí nemají zkušenost. Krajně kontroverzní jsou také samotné nominace na Státní cenu. Návrhy totiž mohou pocházet od jakékoliv fyzické či právnické osoby, o čemž však veřejnost zpravidla neví. Kromě toho na webových stránkách ministerstva nejsou k dispozici ani stanovy ceny v plném znění, ani seznam nominovaných autorů, což celý proces činí neprůhledným. Dle informací časopisu Host sama Tučková mezi nominovanými

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ NEZBEDA, Ondřej: *Pět fází smutku nad Státní cenou*. H7O. Online. 1. 11. 2022. Dostupné z: <https://www.h7o.cz/clanky/13466-pet-fazi-smutku-nad-statni-cenou>. [cit. 16. 5. 2024].

navíc vůbec nefigurovala, „donominovali“ ji až dva z porotců. Ačkoliv je tento krok vzhledem k pravidlům zcela validní, „dojem z privatizace Státní ceny se tím ještě posiluje“.¹⁵⁸ Nezbeda se ptá, zda byli ostatní nominovaní tak nepřesvědčiví, že bylo do výběru třeba doplnit Tučkovou a následně jí cenu udělit. V posledním stádiu smutku, jímž je smíření, Nezbeda navrhuje vyjasnění veškerých procesů spjatých se Státní cenou tak, aby se staly transparentnějšími a důvěryhodnějšími. Aktuální nastavení škodí pověsti ceny i autorky.

Na Nezbedův text následně v reakci odpověděl Radim Kopáč. Připomněl, že Státní cena může být udělena nejen za celoživotní dílo, ale i za konkrétní titul, a dodal, že preference autora předcházejícího příspěvku jsou v tomto směru irelevantní a nesouvisí s legitimitou ocenění. Dále se Kopáč vyjádřil k výběru porotců, které se Nezbeda dle jeho mínění snaží dehonestovat, přičemž pro svoje výroky nenabízí dostatečné argumenty. Oborové organizace a spolky, jež Nezbeda navrhl jako alternativní variantu pro výběr odborné komise, Kopáč vnímá jako neadekvátní. Porotci by se měli prokázat svým rozhledem po literární scéně a schopností danou věc posoudit než svou příslušností k instituci, „která s výjimkou kolektivní hlavičky nic moc dalšího negarantuje“.¹⁵⁹ Irelevantní je také Nezbedova poznámka o nominaci Tučkové porotou, vzhledem k tomu že byla splněna všechna potřebná kritéria. Zmínka o tom, že autorka byla mezi nominované násilně vřazena, aby jí následně mohla být cena udělena, je dle Kopáče opět argumentačně nepodložena a posouvá diskuzi do roviny „lživé manipulace“.¹⁶⁰

Ke Kopáčově reakci se přímo pod jeho příspěvkem vyjádřila redakce časopisu Host, a to primárně z toho důvodu, aby obhájila myšlenky Nezbedovy glosy, které Kopáč poněkud zkreslil. Jedním z nejvíce problematických aspektů provozu Státní ceny je fakt, že Kopáč kromě svého postu na Ministerstvu kultury zastává i roli kritika, což mu zabraňuje v nestrannosti. Ve své recenzi se navíc k Bílé Vodě vyslovil velmi pochvalně,¹⁶¹ přičemž z této recenze je následně anonymně citováno i v brožuře ke Státní ceně. „Náhody“ takového typu by neměly mít v systému udělování místo. Kopáč svým výrokiem směřujícím k výběru poroty „relativizuje měřítko, podle nichž běžně určujeme oborové renomé“¹⁶², mimo jiné naznačuje, že profesní instituce jsou k takovému úkonu nekompetentní. Redakce dále rozporuje manipulativnost, již Kopáč původnímu příspěvku připsal. Nezbeda ve svém textu pouze poukazuje na skutečnost,

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ KOPÁČ, Radim, REDAKCE ČASOPISU HOST: *Ještě ke Státní ceně*. H7O. Online. 7. 11. 2022. Dostupné z: <http://www.h7o.cz/jeste-ke-statni-cene/>. [cit. 17. 5. 2022]

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ KOPÁČ, Radim: Kateřina Tučková je zpět na vrcholu. *Mladá fronta Dnes*. Roč. 33, 2022, č. 98, 28. 4., s. 14.

¹⁶² KOPÁČ, Radim, REDAKCE ČASOPISU HOST: *Ještě ke Státní ceně*. H7O. Online. 7. 11. 2022. Dostupné z: <http://www.h7o.cz/jeste-ke-statni-cene/>. [cit. 17. 5. 2022]

že Tučkovou porotci navrhli sami, čímž vzniká dojem privatizace a znevažuje se princip nominací jako takových. Redakce časopisu *Host* vidí řešení v otevření oborové diskuze, která by vnesla světlo nejen do procesů probíhajících okolo Státní ceny za literaturu, ale i do její role ve společnosti.

Jan H. Vitvar ve svém textu pro týdeník *Respekt* uvádí, že systém udílení je nutno změnit, a to zejména kvůli hroící privatizaci ceny, která ovšem v tuzemsku není výjimkou, jelikož se zde „všichni znají a zachovat v takovém prostředí objektivitu je těžké“.¹⁶³ Vitvar odkazuje na *Magnesii Literu*, která v tomto ohledu prošla výraznou proměnou. Současná podoba systému působí v kulturním prostředí kontraproduktivně, mimo to snižuje význam Státní ceny oproti soutěžím podobného typu.

Poměrně dramatická debata proběhla také v kulturním podcastu *Akcent*, jehož hosty byli Radim Kopáč a Petr Fischer. Kateřina Tučková získala Státní cenu s přihlédnutím k dosavadní tvorbě, jako hlavní důvody ovšem Kopáč uvádí reflektování dominantní vlny autorek na literární scéně, úspěchy v zahraničí a otvírání důležitých témat, jimiž se Tučkové daří vracet vliv literatury na dění ve společnosti. Fischer tyto aspekty považuje za vnější, trendy by se v případě Státní ceny neměly zohledňovat, porota takto oceňuje spíše společenskou angažovanost než literární kvality. Kopáč dále znovu připomíná, jakým způsobem je porota vybírána a zdůrazňuje, že on sám při volbě laureátů nemá žádný hlas, tudíž není schopen ovlivnit výsledek tak, jak je mu mnohými připisováno. Moderátor diskuze Saša Michailidis se pozastavil nad tím, že na webových stránkách ministerstva nejsou uvedeny stanovy ceny v plném znění, přestože u cen jiných tomu tak je. Kopáč je přesvědčen, že jsou k dispozici všechny potřebné informace, avšak není problém status doplnit. Otázku, zda by měl výběr poroty organizovat jedinec či profesní organizace, Kopáč nevnímá jako podstatnou, problémem jsou zejména výhrady části obce k ocenění za konkrétní dílo. Dle Fischera je z hlediska výběru poroty „diversifikace vždycky lepší“¹⁶⁴, nešťastná však je účast porotců, kteří nemají s kritickým přístupem zkušenost. Státní cenu by Fischer uděloval spíše za celkovou tvorbu a přínos, ocenění mladých autorů a jejich konkrétních děl vnímá jako risk, který se v čase nemusí osvědčit, což by se u tak prominentní ceny nemělo dít – „měla by zde být garance určitě nečasovosti“.¹⁶⁵ S tím Kopáč nesouhlasí, v oceňování konkrétních děl, jež rezonují společností,

¹⁶³ VITVAR, Jan H.: Soukromá státní cena. *Respekt*. Roč. 33, 2022, č. 45, 7.–13. 11., str. 9

¹⁶⁴ MICHAILIDIS, Saša, FISCHER, Petr a KOPÁČ, Radim. Státní cena za literaturu rozděluje, Má se udělovat za životní výkon za ojedinělé dílo?. *Český rozhlas Vltava*. Online. 8. 11. 2022. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/statni-cena-za-literaturu-rozdeluje-ma-se-udelovat-za-zivotni-vykon-nebo-za-8864802>. [cit. 18. 5. 2024].

¹⁶⁵ Tamtéž.

naopak vidí smysl, i přesto, že tato praxe vyvolává rozporuplné reakce. Diskuzi o změně statusu ceny a potenciálním vypuštění této možnosti je však otevřen. Slabiny Kopáč vnímá v nedostatečné propagaci. Státní cena by měla být mnohem více viditelná, aby ji zaregistrovali i zahraniční nakladatelé. Fischer vidí špatné PR jako důsledek toho, že se Státní cena nijak neodlišuje od cen ostatních, což ji kupříkladu od populárnější Magnesie Litery, jež slouží primárně k propagaci, značně znevýhodňuje. Přitom rozdíl by tu měl být zásadní. Michailidis se dále ptá, zda by se tedy měla cena odlišovat, vzhledem k tomu, že je zaštiťována státem. Pro Kopáče není spojení se státem důležité, což ovšem dle moderátora diskuze „jde proti samotnému smyslu“.¹⁶⁶ Kopáč tedy své tvrzení upravuje a podotýká, že jde o ocenění „svobodné tvorby“ a kandidáti by se neměli posuzovat dle politických preferencí. V závěru Kopáč zdůrazňuje, že on i Ministerstvo kultury jsou připraveni o případných změnách v provozu Státní ceny vést diskuzi.

Klára Soukupová otvírá svou glosu poznámkou nejmenovaného kolegy, který se ke Státní ceně vyjádřil následovně: „Myslel jsem si, že je to vtip z nějaké satirické stránky.“¹⁶⁷ Stejným nebo obdobným způsobem reagovala na udělení Státní ceny autorce mainstreamových děl většina odborné veřejnosti. I Soukupová se s ironií pozastavuje nad složením poroty, jejíž odbornost a schopnost kritického úsudku jsou sporné, a dodává, že oproti minulému ročníku, kdy byl oceněn Miloslav Topinka, básník nezpochybnitelných kvalit, je volba laureáta v roce 2022 podmíněna vysokou prodejností a úspěchy u čtenářstva.

Dle Kláry Kubíčkové je Kateřina Tučková jednou z mála těch, kteří si Státní cenu bezesporu zaslouží, a to nejen z toho důvodu, že se díky ní rozdmýchala diskuze o provozu ceny. Jestliže má být oceněno takové dílo, které je pro stát významné, dokáže hýbat společenskou diskuzí a zároveň poukazovat na historii země a dávat prostor umlčeným hlasům, pak je Tučková se svými knihami více než vhodnou laureátkou. Dosah jejího díla je navíc viditelný už v dnešní době, „což se o mnoha dříve oceněných mužích říct nedá“.¹⁶⁸ Kubíčková dále zmiňuje téma nemalé finanční odměny, jíž by podle některých kritiků více užili básníci, jejichž díla se oproti beletrii v současnosti tolik neprodávají. Autorka glosy na tyto argumenty namítá, že pokud v souvislosti se Státní cenou „musí zaznívat handrkování o částku“¹⁶⁹, měl by

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ SOUKUPOVÁ, Klára: [„Myslel jsem si, že je to vtip z nějaké satirické stránky“...]. *A2*. Roč. 18, 2022, č. 23, 9. 11., s. 32.

¹⁶⁸ KUBÍČKOVÁ, Klára: Proč si Kateřina Tučková zaslouží metál. *Vlasta*. Roč. 76, 2022. č. 45, 9. 11. 2022., str. 6.

¹⁶⁹ Tamtéž.

stát pravděpodobně zvážit změnu přístupu ke grantové politice či financování spisovatelských aktivit, jakými jsou tvůrčí pobyty.

Na stranu Tučkové se postavila ve svém příspěvku pro týdeník *Reflex* i Kateřina Kadlecová. Dle jejího názoru si autorka, coby jedna z neúspěšnějších současných prozaiček, takové množství kritiky nezaslouží. Tučková je mnoha hlasy obviňována za kalkul a za to, že pouze využila současného trendu historizujících románů. Cena jí tak v podstatě spadla do klína díky aktuální popularitě děl tohoto typu u čtenářů. Kadlecová uzavírá: „Přitom se Kateřina Tučková ničeho nedopustila. Jen vyhrála“.¹⁷⁰

K Tučkové a Bílé Vodě se vyjádřil také Stanislav Balík¹⁷¹, který se však ve svém textu věnuje primárně zhodnocení románu z historického hlediska a ke Státní ceně nepřihlíží. Autorka totiž dle jeho názoru vytváří v podstatě „dějepisnou učebnici“, jež přístupně zobrazuje historické události. Balík v románu vidí tři druhy problémů, jež odstiňuje podle jejich závažnosti. Jako relativně malý problém vnímá skutečnost, že kniha nebyla zkontrolována odborníkem, který by odhalil četná pochybení v církevně-historických reáliích, jež dokládá několika příklady. Historická detektivka, k jejímuž žánru Bílá Voda dle Balíka patří, by přitom takové chyby obsahovat neměla, jelikož tak dochází k narušení její věrohodnosti. Signifikantnějším problémem je ovšem nečitelný postup při propojování fikce s fakty. Bílek uvažuje nad tím, z jakého důvodu Tučková některá jména upravuje, zatímco jiná jsou naopak ponechána nezměněná, odpověď však nenachází. Kdyby autorka přítomné postavy přejmenovala v celé šíři a děj situovala do zcela fiktivního místa, nic zásadního by se nezměnilo. Jednou z nejproblematictějších složek, již nelze z díla jednoduše odstranit, jsou takové postavy, jejichž funkce v církevní hierarchii na našem území prakticky neexistovaly.¹⁷² Bílek zmiňuje i černobílost, se kterou jsou vykresleny charaktery církevních hodnostářů kolaborujících s režimem. Největších pochybení se však Tučková dopustila v souvislosti s postavami samotných řeholnic. Jako příklad Bílek udává příchod nové sestry do kláštera. Takové konání bylo však za komunistického režimu až na některé velmi omezené výjimky v podstatě nemožné. Navíc se Tučková „dokonale minula s (dobovou) mentalitou řeholnic“.¹⁷³ Autorka značnou část pozdějších řeholnic před jejich příchodem do kláštera vykresluje jako ženy zlomené osudem, pro něž byl život v klášteře pouze jakousi druhou možností, což ovšem vyvolává dojem, že jiný důvod pro volbu života v řeholním řádu neregistruje. Řeholnice

¹⁷⁰ KADLECOVÁ, Kateřina: Smutná výhra. *Reflex*. Roč. 33, 2022, č. 46, 16. 11., s. 86.

¹⁷¹ Děkan Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, český politolog a historik

¹⁷² BALÍK, Stanislav: Tučkové bělovodská Šifra mistra Leonarda?. *Kontexty*. Roč. 14 (33), 2022, č. 6, s. 84–88.

¹⁷³ Tamtéž, str. 88.

komunistické éry se vyznačovaly spíše poslušností než rebelstvím proti starému církevnímu systému. Přestože v popředí románu stojí svěcení žen, Tučková zahrnuje i řadu zbytečných klišé prvků, jakými jsou například sexuální zneužívání či porušení celibátu. K „oslavě věrných a statečných řeholnic“¹⁷⁴ by si dle Bílkova názoru přitom vystačila i bez zmíněného kněžského svěcení.

„Jak si mohla dovolit něco takového napsat“, tak zní název příspěvku Jany Machalické, v němž reaguje na kritický text Barbory Čihákové, se kterým jsme se seznámili v předchozí kapitole (viz str. 30–33). Machalická obviňuje Čihákovou z přílišné negativity a zaujatosti vůči Tučkové a dále zvažuje, zda za jejími soudy nestojí snaha jít proti proudu tak, aby bylo jasné zřetelné, „jak jsou všichni, kdož román chválili, zpozdilí a nekompetentní“.¹⁷⁵ Na rozdíl od Čihákové, která způsob, jakým Tučková pracuje s fakty, poměrně tvrdě odsoudila, Machalická vnímá použitou metodu jako komplexní a efektivní. „Autorka historii nezkresluje, ona se jí snaží čtenářům přiblížit přes své postavy“.¹⁷⁶ Právě autenticita fiktivních dokumentů činí její díla tolik populárními. Tučkové se daří zvyšovat povědomí o méně známých historických událostech, a proto je její úspěch více než zasloužený.

Na konci roku 2022 se za Státní cenou ohlédl také Ondřej Horák. Ten jako mnozí před ním poukázal na to, že v ocenění Bílé Vody vystupuje jako faktor do popředí zejména prodejnost a mohutná vlna prozaiček v současné literatuře. Ve svém textu však Horák naráží zejména na změnu kurzu, který se v na českém literárním poli aktuálně odehrává. Tou je dle jeho názoru „velebení průměrnosti“¹⁷⁷, které vzniká v důsledku absence skutečně výrazných uměleckých děl, což reflektují i udělované ceny, a to nejen ty Státní. Zatímco v minulosti se dle Horáka literární ceny udělovaly coby jistá kompenzace pro autory kvalitních, leč náročných děl, jež neatakovala přední příčky prodejnosti, dnes slouží jako „náplast pro české bestsellery“¹⁷⁸, které však nedosahují světové úrovně. Takový stav je značně alarmující, jelikož oslavování takovýchto titulů vede českou literaturu do stále větší izolace. Nedostatek děl splňujících umělecká kritéria pak v konečném důsledku způsobuje, že ti, jež na tento fakt upozorňují, jsou vnímáni jako nepřející či zatrpklí. Pokud bychom se tímto „trendem“ nechali

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ MACHALICKÁ, Jana: Jak si mohla dovolit něco napsat. *Lidové noviny*. Roč. 35, 2022, č. 283, 6. 12., s. 10

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ HORÁK, Ondřej: Pojdme si připomenout minulost. *Lidové noviny*. Roč. 35, 2022, č. 303, 31. 12., příl. Orientace, s. 14.

¹⁷⁸ Tamtéž.

vést, způsobilých porot už by nebylo zapotřebí. Státní cena za literaturu by totiž v takovém případě vždy byla přisouzena autorovi nejprodávanějšího díla.¹⁷⁹

Osmého března 2023 uspořádal časopis Host společně s Ústavem pro českou literaturu AV ČR diskuzi o Státní ceně za literaturu, jejímiž účastníky byly (kromě moderátorky Kláry Fleyberkové) Pavel Janáček, Blanka Činátlová, Ondřej Nezbeda a Milan Němeček, vrchní ředitel sekce živého umění Ministerstva kultury. Diskuze řešila mnoho témat od smyslu a významu Státní ceny až po tolik proklamované postupy při skládání poroty či nominace potenciálních laureátů.

Dle Blanky Činátlové je primárním významem ceny gesto podpory, klíčové však je, aby byla oceňována skutečně výjimečná díla, jejichž výběr by se neměl odvíjet od takových hodnot, jakými jsou prodeje, míra překládavosti či angažovanosti. Poroty by měly v tomto smyslu pracovat s předem stanovenými kritérii. Ondřej Nezbeda ovšem namítá, že i přes potenciální kritéria jsou výsledky nevyhnutelně ovlivněny subjektivním vkusem porotců. Jako nejpodstatnější faktor, který je potřeba změnit, vnímá právě jejich výběr. Milan Němeček přiznal nedostatečnou propagaci ceny a přislíbil výrazné zlepšení.

Pavel Janáček následně v diskuzi upozornil, že na české scéně je malé množství kritiků na úkor zvyšujícího se počtu literárních cen, což vede k jejich laicizaci.¹⁸⁰ Na toto tvrzení navazuje Činátlová, pro kterou je v souvislosti se zmíněnou laicizací největším úskalím způsob nominování kandidátů, vzhledem k tomu, že tyto návrhy může posílat v podstatě každý. V tom Němeček problém nevidí, komise dle jeho slov dokáže vyhodnotit, do jaké míry jsou nominace relevantní. Moderátorka Klára Fleyberková se dále přítomných ptala, jak se staví ke skutečnosti, že si porota může prakticky „donominovat“, koho potřebuje. Diskutující většinově s touto eventualitou souhlasí, dle Nezbedy by se však mělo vzhledem k potenciálnímu střetu zájmů jednat o opravdu poslední možnost.

Co se týče složení hodnotící komise, Janáček by jako ideální možnost viděl spojení renomovaných autorů, literárních kritiků a teoretiků. Dle Činátlové by se neměli angažovat zástupci nakladatelství a PR sektoru. Podotkla však, že česká odborná obec je velmi malá a nakombinovat členy poroty tak, aby se neustále neopakovali, je nelehký úkol. Nezbeda opět připomněl svou základní tezi o porotě skládané jedním úředníkem, který se však zároveň

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ FLEYBERKOVÁ, Klára, JANÁČEK, Pavel, ČINÁTLOVÁ, Blanka, NEZBEDA, Ondřej a NĚMEČEK, Milan. *Co se státní cenou za literaturu?.* ČT ART. Online. 8. 3. 2023. Dostupné. <https://art.ceska televize.cz/inside/stream-co-se-statni-cenou-za-literaturu-NQ9pD>. [cit. 19. 5.2024]

veřejně prezentuje jako literární publicista a recenzent. Takové situace by dle jeho názoru měly být ošetřené zákonem, aby k nim již z principu nemohlo docházet.¹⁸¹ Jako nejlepší alternativu pak vnímá výběr poroty prostřednictvím oborových organizací. V reakci na řečené Němeček slíbil, že sestavování poroty bude od této chvíle probíhat jiným způsobem a aktuální porota bude rozšířena o literární kritiky. Aby se zamezilo takovým problémům, které provázely tento ročník, budou nově uskutečňovány konzultace s odbornou veřejností.

Nad Bílou Vodou a částečně i nad Státní cenou debatovali v podcastu týdeníku Respekt Erik Tabery, Jan H. Vitvar a teoložka Mireia Ryšková. Zatímco první dva zmínění k románu přistupují v zásadě pozitivně, Ryšková je výrazně kritičtější. Na jednu stranu kniha vyvolala obrovský zájem o témata, jež jsou svým způsobem společností uzavřená, na druhou stranu však mísí realitu s fikcí do té míry, že podávané svědectví zkresluje. Tabery naopak román přijímal čistě jako fikci a pravdivost historických reálií tak pro něj není důležitá. Dílo by však výrazně zkrátil. S tím souhlasí i Ryšková. Nicméně přiznává, že se jí téma knihy osobně dotýká, a už z toho důvodu vnímá práci s fakty jako nešťastnou. Tučkové vytýká nepravděpodobnost zápletek či podobu dokumentů, jež neodpovídá realitě. Stejně jako před ní Čiháková zdůrazňuje, že autorka svým užitím podkopává význam evangelia. Vitvar oceňuje zejména střídání perspektiv, oba mužští účastníci pak hodnotí jako vydařený popis teroru v 50. letech., čemuž dle Vitvara napomáhá kunsthistorické vzdělání Tučkové a její práce s vizuálním. Ryšková však oponuje: „Prožitky postav nejsou fyzicky možné, tohle všechno zažít a přežít je zkrátka nereálné“.¹⁸² Zcela absurdně působí také obrácení bachařky na víru.

Účastnice debaty se dále pozastavuje nad upravováním jmen postav, které nevnímá jako nezbytné, pokud jsou z nich reálné předobrazy jednoduše rozpoznatelné. Neopodstatněné je také posouvání dat historických událostí. Román se tváří jako popis reality, fakta a fabulace jsou tu však tak pevně spojené, že je lze stěží oddělit. Vitvar podotýká, že se jedná o fikční dílo a jako takové musí být nazíráno. V tomto ohledu „má autorka právo si s postavami dělat co chce“.¹⁸³ Otázkou však je, čeho chce dosáhnout. Výhodu ovšem Vitvar vnímá v tom, že kniha čtenáře vede k dohledávání informací a dalšímu samostudiu. Dle Taberyho právě upravená jména čtenáři signalizují, že se jedná o román, nikoliv o literaturu faktu. I přes své četné výtky

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² SEDLÁČEK, Štěpán, TABERY, Erik, RYŠKOVÁ, Mireia, VITVAR, Jan H.: Tučková probudila debatu o vztahu církve k ženám. Otázkou je mísení fikce a reality. *Týdeník Respekt*. Online. 31. 3. 2024. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/podcast/tuckova-probudila-debatu-o-vztahu-cirkve-k-zenam-ale-nekde-licence-reality-je-prilis-velka>. [cit. 20. 5. 2024]

¹⁸³ Tamtéž.

Ryšková oceňuje vyvolání společenské debaty na téma žen v katolické církvi, což se doposud téměř nikomu nepodařilo.

V souvislosti se Státní cenou za literaturu se přítomní ve většině shodují, že Tučková si ocenění zasloužila, způsob, jakým k udělení došlo, však považují za kritickyhodný. Stát měl věnovat pozornost dílům, jež otevírají důležitá témata a pomáhají tvarovat společenskou debatu. Množina autorů, kteří dokáží vyvolat takovou odezvu, je velmi malá.

Do probíhající diskuze ještě jednou vstoupil Ondřej Horák, který se ve svém příspěvku ohlédl za Státní cenou a zároveň připomněl úbytek literární kritiky, čímž celé období pomyslně shrnul a uzavřel. Celá debata, která se rozhořela kolem provozu Státní ceny, má podle Horáka původ v tom, že odborná veřejnost nesouhlasila primárně se zvolenou laureátkou. Proces výběru poroty totiž stejným způsobem probíhá mnoho let a doposud mu nebylo věnováno tolik pozornosti, jako právě nyní. Pokud by tedy komise vybrala někoho „více vhodného“, nikdo by její kompetence nezpochybňoval.¹⁸⁴ Diskuze se také na mnoha místech dotkla nedostatku kritických arbitřů, který postihuje současnou literární scénu. Dle Horáka kritici v dnešní době fungují ve dvou módech – „přečti to pro mě“ a „přečti to za mě“.¹⁸⁵ První zmíněné poukazuje na skutečnost, že činnost kritika je autory i nakladatelstvími ceněna pouze tehdy, když je daný titul hodnocen kladně, v opačném případě dochází k ignorování, případně se celá věc přenáší do osobní roviny a dotyčný je obviňován ze zaujatosti. Druhý aspekt pak naznačuje celkovou absenci hodnotícího hlediska – publicisté a kritici se stále častěji ve svých příspěvcích uchylují k pouhému převyprávění děje, než by se zaměřovali na splnění uměleckých kritérií. Hodnota děl se tak vzhledem k pokračujícímu zužování již tak malé kritické obce stále častěji určuje podle literárních cen, které ovšem v důsledku nedostatku kompetentních odborníků, jenž by mohli zasedat v porotách, ztrácejí na své prestiži. Celá situace tak dle Horákovy trefného vyjádření připomíná „hada zakousnutého do vlastního ocasu“.¹⁸⁶

2.2.1 Shrnutí

Udělení Státní ceny za literaturu Kateřině Tučkové vyvolalo na české literární scéně diskuzi neobvyklých rozměrů. Probíhající diskuze se ovšem nevěnovala pouze autorce či jejímu dílu *Bílá Voda*, za který cenu primárně obdržela. Hlavním tématem příspěvků byl provoz Státní ceny, její smysl či to, jací autoři by se měli stávat laureáty. Ačkoliv v tomto období drtivě

¹⁸⁴ HORÁK, Ondřej: Přečti to pro mě! Přečti to za mě!. *Lidové noviny*. Roč. 36, 2023, č. 83, 8. 4., příl. Orientace, s. 16.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Tamtéž.

převládají texty, vyjadřující se k říjnové události, nadále se objevují i takové, jež se věnují pouze autorčině nejnovějšímu dílu bez souvislosti se Státní cenou. Oproti předchozí vlně jsou zde však komentáře tohoto typu zastoupeny pouze minimálně, jedná se tedy spíše o dozvuky první vlny než o vlnu navazující. Výstupy tohoto druhu reprezentuje především Stanislav Balík, který se Bílé Vodě věnoval z historického hlediska, a do jisté míry podcast týdeníku Respekt, jehož hosty byli Erik Tabery, Jan H. Vitvar a Mireia Ryšková.

Nejčastěji v komentářích zaznívalo, že odborná porota při rozhodování dala přednost společenské angažovanosti, důležitosti tématu a aktuálnímu trendu před uměleckými kvalitami, které jsou v případě Tučkové často vnímány jako diskutabilní. Státní cena je často nahlížena v konotaci s celoživotním tvorbou, proto se mnohým jeví ocenění teprve 42leté Tučkové krajně předčasné. Nejvýznamnějším prvkem diskuze byl však způsob provozu Státní ceny za literaturu, především pak postup při výběru poroty a praxe nominování kandidátů. Klíčovou osobností diskuze se stal Radim Kopáč, který jako odborný referent Ministerstva kultury porotu Státní ceny de facto skládá. Tento skutečnost kritici hodnotí jako značně znepokojující, jelikož Kopáč současně působí jako literární publicista a recenzent, kvůli čemuž se nachází ve střetu zájmů. Bílou Vodu navíc hodnotil nadmíru pozitivně¹⁸⁷ a z jeho recenze bylo následně anonymně citováno i v brožuře¹⁸⁸ vydané ke Státní ceně. Dle některých z kritiků do poroty dosadil podobně smýšlející jedince a Tučkové takříkajíc umetl cestu k vítězství. Dojem privatizace ještě posílil zjištěním, že Tučkovou si v podstatě donominovali dva z porotců. Ondřej Nezbeda ve svém příspěvku¹⁸⁹ také poukázal na nedostatečnou transparentnost celého systému, vzhledem k tomu, že na webových stránkách ministerstva nejsou k dispozici ani stanovy ceny v plném znění, ani seznam nominovaných. Předmětem kritiky bylo také složení odborné komise. Vytýkána byla zejména orientace členů na propagaci literatury více než na její kritické zhodnocení, což vyvolalo otázky, zda je taková porota vůbec kompetentní k výkonu. Jako alternativu k současnému postupu kritici uváděli, aby byli členové poroty navrhováni oborovými organizacemi a spolky, čímž by se mělo zajistit více proporční zastoupení.

K diskuzi se v reakci vyjádřil i sám Kopáč, který však přednesené argumenty ve většině případů shodil ze stolu jako nepodložené, či přímo manipulativní. Navrhovanou alternativu výběru poroty prostřednictvím profesních institucí vnímá jako neadekvátní, „kolektivní

¹⁸⁷ KOPÁČ, Radim: Kateřina Tučková je zpět na vrcholu. *Mladá fronta Dnes*. Roč. 33, 2022, č. 98, 28. 4., s. 14.

¹⁸⁸ NÁRODNÍ DIVADLO. *Státní ceny: Ceny Ministerstva kultury 2022*. PDF. Online. In: Ministerstvo kultury. Dostupné z: https://mk.gov.cz/doc/cms_library/14_statni-ceny-2022_brozura-16121.pdf.

¹⁸⁹ NEZBEDA, Ondřej: *Pět fází smutku nad Státní cenou*. H7O. Online. 1. 11. 2022. Dostupné z: <https://www.h7o.cz/clanky/13466-pet-fazi-smutku-nad-statni-cenou>.

hlavička“¹⁹⁰ dle jeho názoru ještě negarantuje kvalitu či odbornost jedince. Přiznává však nedostatečnou propagaci Státní ceny, měla by být mnohem více viditelná. Zdůrazňuje však, že on i Ministerstvo kultury jsou otevřeni diskuzi i potenciálním změnám v systému.

Vyústěním těchto debat byla veřejná diskuze, již spolupřátali časopis Host a Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky. V diskuzi mimo jiné zazněl velmi významný bod – na české literární scéně je nedostatečné množství kritiků a odborníků na úkor stále rostoucího počtu literárních cen, což vede k jejich laicizaci. V důsledku toho je velmi obtížné nakombinovat členy porot tak, aby se stále neopakovali ti samí. Přítomný Milan Němeček, ředitel sekce živého umění Ministerstva kultury, přiznal jisté nedostatky týkající se provozu Státní ceny za literaturu a přislíbil, že do budoucna bude cena mnohem více propagována a výběr poroty bude nadále probíhat jiným způsobem. Aktuální složení poroty bude rozšířeno o literární kritiky. Aby se eliminovaly problémy, jež doprovázely ročník 2022, bude také nově docházet ke konzultacím s odbornou veřejností.

¹⁹⁰ KOPÁČ, Radim, REDAKCE ČASOPISU HOST: *Ještě ke Státní ceně*. H7O. Online. 7. 11. 2022. Dostupné z:<http://www.h7o.cz/jeste-ke-statni-cene/>.

2.3 Akademická konference na KTF UK

Pomyslným milníkem celé společenské debaty se stala akademická konference s názvem *Fenomén Bílá Voda: Kontexty*, která se odehrála 14. dubna 2023 na půdě Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy¹⁹¹. Na konferenci vystoupili odborníci z různých oborů, od literárních vědců, přes historiky až po teology, přičemž právě názorová mnohost a odlišné přístupy k problematice výrazně napomáhají budovat komplexní obraz fenoménu. Svou podobou konference nasedá na aktuální trend interdisciplinarit, který se v humanitních vědách objevuje. Níže se pokusím postihnout obsah konference v celé její šíři, větší prostor však věnuji těm přednášejícím, kteří se ve svých příspěvcích zaměřovali primárně na román *Bílá Voda* či okolnosti s ním spojené.

Jako první přednášející na konferenci vystoupila literární historička Klára Kudlová. Ve svém příspěvku podotkla, že jistý fenomén byl okolo Bílé Vody tvořen již před jejím vydáním, a to formou propagace, která kladla důraz zejména na historiografický rozměr, prezentaci dějin ženských řeholních řádů za dob totality, rozsah rešerší a dobu strávenou samotným psaním. Četné recenze a texty, jež na román reagují, dle Kudlové „reflektují dichotomii v přijetí ze strany literárních kritiků“.¹⁹² Tento kontrast zachycuje i skutečnost, že zatímco Kateřina Tučková za Bílou Vodu získala Státní cenu za literaturu, do cen Magnesia Litera nominována nebyla. Pro reflexi díla vidí Kudlová jako ideální pojmosloví Daniely Hodrové¹⁹³. *Bílá Voda* dle jejího názoru osciluje mezi románem smyšlenkou a románem skutečností, přičemž se tyto dvě roviny neustále ovlivňují a střetávají. V odkazu na Jedličkovu typologii¹⁹⁴ přednášející míní, že by se románová Evarista mohla stát novou formativní postavou české literatury.

Dalším řečníkem byl historik Marek Šmíd, jehož příspěvek pojednal o katolickém světě v polovině 20. století. Románové zobrazení totalitních perzekucí vnímá jako poměrně zdařilé, autorce však zároveň přiznává právo na odchylky od reality. Historiky dle jeho slov v souvislosti s Bílou Vodou do jisté míry popuzuje její enormní vliv, zatímco monografie či studie věnující se podobným tématům unikají zájmu veřejnosti. V románu je jasně zřetelný osobně motivovaný boj Tučkové proti církevním institucím a patrně to činí román tak aktuálním a cenným.

¹⁹¹ Kamerový záznam z konference je plném rozsahu k dispozici na YouTube kanále KTF UK, viz https://www.youtube.com/live/sX_SYMw2gUA?si=-ViGOhLo-Cdrcsbe.

¹⁹² JAVŮRKOVÁ, Štěpánka. *Zpráva z konference Fenomén Bílá Voda: Kontexty*. Ústav pro český jazyk a literaturu AV ČR, v. v. i. Online. 26. 2. 2024. Dostupné z: <https://ucl.cas.cz/ceska-literatura-blog/zprava-z-konference-fenomen-bila-voda-kontexty/>. [cit. 21. 5. 2024].

¹⁹³ HODROVÁ, Daniela. *Hledání románu: kapitoly z historie a typologie žánru*. 1989.

¹⁹⁴ JEDLIČKA, Josef. *České typy a jiné eseje*. 2009.

V kontextu současných mainstreamových próz Bílou Vodu představila literární historička Alena Šidáková Fialová. Tučková se dle jejího mínění připojuje k dlouhé řadě autorů, kteří se ve svých dílech věnují dějinám 20. století, specifická je však v tom, že vytváří efektivní spojení tradice a originality a dokáže přesně odhadnout a následně naplnit čtenářskou poptávku. Nízkou úrovní experimentálnosti, prvky populární literatury a užitím retrospektivních linií Bílá Voda zapadá mezi díla stejného typu. V románu dochází ke zrychlení děje, chybí však morální aspekt či větší míra úvah a introspekce. Postavy jsou dějinami spíše vláčeny, než by se pokoušely ovlivnit své osudy. Důraz je kladen zejména na faktografičnost a prameny, jež dotváří fikční svět románu. Důležitým prvkem nejen Bílé Vody, ale i celé tvorby Tučkové, je genderová skladba. Dominantní místo zauímají ženy, muži jsou zpravidla vykreslováni negativně jako cizí síla, která přichází zvenčí, bourá intimitu i ustálené pořádky. Problematickými aspekty jsou dle Šidákové Fialové plochost a schematičnost postav, jejichž jednání často působí nevěrohodně. Signifikantním motivem je u Tučkové také zasazení do konkrétního prostoru, především pak zvýraznění *genia loci*.

Literární historička Gesine Drews–Sylla se zaměřila na postavy Romů v současné české próze, a to zejména v souvislosti s figurou řeholnice Bohdanky, jejíž etnický původ je v románu klíčový. Tučková pro vykreslení této postavy používá stereotypy, jakými jsou divokost, živočišnost, vypjatá emocionalita či kriminalita. Sociální pozadí postavy je však stěžejní pro její vývoj, jelikož díky němu později dochází k záchraně a vykoupení, které je předmětem Bohdančiny vyprávěcí linie nazvané jako *Evangelium podle Bohdanky*. Drews–Sylla v závěru svého příspěvku zdůrazňuje, že „i přes sevření v klišé cikánky Bohdanka svým bytím stereotypu neodpovídá a klišé dekonstruuje“.¹⁹⁵

V následující diskuzi se k románu vyjádřila teoložka Mireia Ryšková, která zopakovala teze předestřené již v podcastu týdeníku *Respekt*. Tučkové vytkla především stylistickou neobratnost a neautentickou podobu archivních dokumentů. Ryšková nerozumí tomu, proč autorka v díle pozměňuje jména postavám, jež jsou i přesto snadno identifikovatelné, zvláště pak když se v díle nacházejí i historické postavy se svými skutečnými jmény. Hlavním problémem je nesnadné odlišení fikce od reality. Na komentář Ryškové reaguje literární historička Kudlová. Jako argument uvádí, že Tučková svým dílem, ač nedokonale, přibližuje

¹⁹⁵ JAVŮRKOVÁ, Štěpánka. *Zpráva z konference Fenomén Bílá Voda: Kontexty*. Ústav pro český jazyk a literaturu AV ČR, v. v. i. Online. 26. 2. 2024. Dostupné z: <https://ucl.cas.cz/ceska-literatura-blog/zprava-z-konference-fenomen-bila-voda-kontexty/>. [cit. 21. 5. 2024].

přístupnou formou mladším generacím historickou zkušenost a zaplňuje tak prostor, který se odborníkům v této oblasti dosud zaplnit nepodařilo.

Druhou část konference otevřela Mireia Ryšková svým příspěvkem „*Je svěcení žen pro církev krokem vpřed?*“ s podtitulem „*Ludmila Javorová a její příběh z perspektivy současnosti*“. Teoložka tematizovala postavení žen v církvi a dále se věnovala primárně osobnostem spjatým s myšlenkou svěcení žen, především tedy Ludmile Javorové a Felixi Maria Davidkovi. V závěru se Ryšková navrácí ke své původní otázce. S ohledem na „križi kněžství a potřebnost žen v církvi“¹⁹⁶ se vyslovuje pro ženské svěcení.

Teolog a historik Michal Sklenář svůj příspěvek věnoval zejména románovému vyobrazení řeholnic. Řádové sestry jsou dle jeho názoru prezentisticky pojatými postavami, jež se vyznačují otevřeným vystupováním, aktivitou, neposlušností a angažovaností v ohledu ženského svěcení, a to na úkor spirituality či kontemplace. Exaltovanost, přepjatost textu společně s církevně-historickými nepřesnostmi snižují celkovou věrohodnost románu. Historik se také pozastavil nad faktem, že autorka kombinuje skutečné a zcela smyšlené postavy v reálných kulisách. V souvislosti s ženskými řeholními řády Sklenář zmínil díla *Martyrologium* Jana Stříbrného a *Tiché Srdce* Jany Ježkové, jež se tématu také věnují, pracují s ním však jiným způsobem a v mnoha ohledech lépe. Pozici Bílé Vody se však vyrovnat nedokáží. V závěru promluvy historik román označil jako schematický, „společensky ustalující klišé o napětí mezi muži a ženami, o traumatech, násilí a pohrdání ženskostí“.¹⁹⁷

Téma „*Řeholnice na jihu Čech v 50. letech v archivních dokumentech*“ představil přítomným profesor Martin Weiss. Svůj příspěvek soustředil primárně kolem archivních fondů národních výborů a publikace Anny Tučkové *Československo země neznámá*. Na Bílé Vodě ocenil autentické zobrazení vztahu mezi komunistickým aparátem a řeholnicemi.

O „*Ženských řeholních komunitách v České republice a dědictví komunismu*“ promluvila Dana Jakšičová, členka kongregace Školských sester de Notre Dame. Uvedla, že Tučkové se navzdory jisté míře hyperbolizace podařilo situaci s řeholními řády v 50. letech vykreslit poměrně realisticky. Jakšičová se dále ve svém projevu věnuje prezentaci výsledků mezinárodnímu výzkumnému projektu *Zasvěcený život dnes*, jehož smyslem bylo porovnat české a slovenské řeholní komunity s komunitami západními, přičemž výzkum byl zaměřen zejména na rovinu psychickou, fyzickou a duchovní.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Tamtéž.

Ve třetím bloku konference navázal Kamil Činátl, který román nahlédl z pozice jeho popularity, k čemuž využil online čtenářské platformy Databázeknih.cz. Na základě čtenářských hodnocení Činátl vytyčil prvky, jež čtenáře na románu nejvíce zaujaly. Mezi ty patří například silná vazba na prostor, nakládání s textem ve smyslu dohledávání informací, politický aktivismus, podněcování ke kritickému pohledu či autenticita. Dále se Činátl zamýšlel nad otázkou historického bestselleru. Dle jeho soudu „bestsellerem může být momentální počin, který uspokojí aktuální čtenářskou potřebu“,¹⁹⁸ přičemž Bílá Voda takovým dílem nepochybně je. Zdůraznil však, že tato díla ovlivňují vnímání historických událostí a působí tak rozkol mezi širokou veřejností a odborníky.

Příspěvek katolického kněze Ondřeje Salveta seznámil přítomné s tématem „*Skryté církve a možnosti teologického románu*“. Zaměřil se převážně na situaci v církvi 80. let, kdy byla v souvislosti s probíhajícími perzekucemi církev rozdělena na oficiální a skrytou. Tučková v Bílé Vodě popisuje oficiální církev jako instituci ovládanou bezcharakterními jedinci, kteří se nezastaví prakticky před ničím. Oproti tomu církev skrytá je vykreslena pozitivně jako společenství morální čistoty. Toto černobílé dělení je však spíše kontraproduktivní a prohlubuje nevěrohodnost románu.

O regionu Jesenicka, v němž se děj románu odehrává, pojednal ve svém příspěvku novinář Luboš Palata. Oblast označil za jedno z nejodlehlejších míst Česka, kam se historicky stahovali vyhnanci. Po konci druhé světové války a následném odsunu Němců došlo v Jesenicku k celkové proměně obyvatelstva.

Konferenci uzavřel Pavel Walter s tématem „*Život v internačních kláštorech – dominikánky a jiné řeholnice*“, ve kterém se zaměřil na perzekuce ženských řeholních řádů a způsob, jakým bylo s řeholnicemi v průběhu tzv. „Akce Ř“ zacházeno.

2.3.1 Shrnutí

Konference zkoumala fenomén Bílé Vody z mnoha úhlů pohledu, svými projevy k diskusi přispěli odborníci z řad literárních kritiků, historiků a teologů. Přednášející se zaměřili nejen na román jako takový, ale i na kontexty, jež ho obklopují. Historickou realitu, již román do jisté míry ztvárňuje, ve svých příspěvcích přiblížili zejména Ondřej Salveta, Luboš Palata, Pavel Walter, Martin Weiss a Marek Šmíd. Literární souvislosti pak stály v popředí projevů Kláry Kudlové, Aleny Šidákové Fialové, Gesine Drews–Sylla, Martina Sklenáře či Kamila Činátla. Mireia Ryšková se věnovala tématu svěcení žen, které je pro román Bílá Voda klíčové

¹⁹⁸ Tamtéž.

a Dana Jakšičová představila ženský řeholní život perspektivou dneška. Knize bylo vytýkáno zejména nejasné rozlišení mezi realitou a fikcí, nedokonalé jazykové odstínění dílčích rovin, černobílé vidění či plochost a schematičnost postav. Přítomní se však shodli na tom, že autorka dokázala probudit zájem široké veřejnosti o téma perzekuce řeholních řádů za dob komunismu, což je úspěch, kterého se historikům monografiemi či odbornými studii doposud nepodařilo dosáhnout.

3 DŮLEŽITÉ PŘÍSPĚVKY V DISKUZI

Jak je patrné z předchozích kapitol, do diskuze o románu *Bílá Voda* svými texty či komentáři zasáhlo množství kritiků, literárních publicistů, ale i historiků či teologů. V této kapitole se zaměřím na ty příspěvky, které nejvíce obohatily vývoj diskuze a napomohly tak k jejímu tvarování. Výběrem se zároveň snažím postihnout nejdůležitější faktory diskuze tak, aby byly zastoupeny pokud možno rovnoměrně a čtenář si tak na základě těchto příspěvků dokázal vytvořit plnohodnotnou představu o diskuzi a jejích tématech.

3.1 Petr Fischer

Výraznou postavou se v souvislosti s kritickou recepcí *Bílé Vody* stal Petr Fischer, který do diskuze přispěl celkem čtyřikrát, a to dvakrát samostatnými texty a dvakrát jako spoluúčastník debaty. Prvním vstupem byla recenze pro *Lidové noviny*¹⁹⁹ publikovaná na konci dubna 2024, následně Fischer o románu diskutoval na stránkách časopisu *Host*²⁰⁰. Další text²⁰¹ byl vydán na konci října 2022 a zasahuje tak až do mnou vytyčené druhé části týkající se Státní ceny za literaturu. Svou účast ve společenské diskuzi Fischer završil účastí v kulturním podcastu *Akcent*²⁰², kde společně s Radimem Kopačem debatoval nad provozem Státní ceny.

Ve své recenzi Fischer k románu zaujímá spíše pozitivní postoj. U *Bílé Vody* oceňuje zpřítomňování *genia loci*, důležitý je však zejména feministický apel, spojený nejen s totalitním útlakem, ale i s postavením žen obecně, přičemž důraz je v díle kladen zejména na význam ženského společenství.

Za klíčový považuji především příspěvek týkající se Státní ceny za literaturu, ke které se Fischer vyjádřil jako jeden z prvních a nastolil tak témata, jež se pro následující diskuzi stala velmi podstatnými. Fischer ve svém příspěvku zmiňuje důležitost tématu a angažovanost, kterým dala porota přednost před uměleckými kvalitami, jež jsou v případě Tučkové diskutabilní. Ocenění autorky vnímá vzhledem k nízkému věku a stále se vyvíjející tvorbě jako

¹⁹⁹ FISCHER, Petr: Kacířské návraty do minulosti. *Lidové noviny*. Roč. 35, 2022, č. 100, 30. 4., příl. Orientace, s. 11–12.

²⁰⁰ NEZBEDA, Ondřej, FLEYBERKOVÁ, Klára, EDER, Kryštof, CHUCHMA, Josef, FISCHER, Petr: Obdivuhodné gesto, nebo dobrý román?. *Host*. Roč. 38, 2022, č. 5, 9. 5., s. 50–55.

²⁰¹ FISCHER, Petr: Cena pro Kateřinu Tučkovou jako český literární skandál. *Aktuálně.cz*. Online. 27. 10. 2022. Dostupné z: <https://nazory.aktualne.cz/komentare/cena-pro-katerinu-tuckovou-jako-cesky-literarniskandal/r~6745e27055fc11edba5b0cc47ab5f122/>. [cit. 15. 5. 2024]

²⁰² MICHAİLIDIS, Saša, FISCHER, Petr a KOPÁČ, Radim. Státní cena za literaturu rozděluje, Má se udělovat za životní výkon za ojedinělé dílo?. *Český rozhlas Vltava*. Online. 8. 11. 2022. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/statni-cena-za-literaturu-rozdeluje-ma-se-udelovat-za-zivotni-vykon-nebo-za-8864802>. [cit. 18. 5. 2024].

poněkud předčasné. Upozorňuje také na marketingové myšlení, se kterým je k udělování Státní ceny přistupováno a okrajově naráží také na problematiku výběru odborné komise.

3.2 Josef Chuchma

Josef Chuchma se do diskuze zapojil hned třikrát, poprvé na začátku května svou recenzí pro týdeník Respekt²⁰³, posléze jako účastník v rámci „hostovské debaty“²⁰⁴ a dotřetice textem pro webové stránky ČT ART²⁰⁵, ve kterém Bílou Vodu nahlížel prizmatem žebříčku nejprodávanějších titulů Svazu českých knihkupců a nakladatelů.

Největší kontroverze vzbudilo Chuchmovo vyjádření v debatě časopisu Host, kde při srovnávání Bílé Vody naznačil své opovržení vůči dílům komornějšího a osobnějšího rázu, která nazval „sezónními prózičkami z pražské Letné“²⁰⁶. Toto tvrzení následně vyvolalo polemické reakce, jejichž autory byli Jan Štolba²⁰⁷ a Petra Hůlová²⁰⁸. Ti se proti Chuchmovi ve svých textech zásadně vymezili a zdůraznili nesmyslnost porovnávání takto odlišných titulů. U románu Kateřiny Tučkové se kritici dle jejich názoru nevěnují důležitým uměleckým kritériím a své soudy opírají o nerelevantní faktory, jakými jsou rozsah výzkumu či prodejní úspěch.

3.3 Eva Klíčová

Eva Klíčová svým textem pro A2larm²⁰⁹ reprezentuje v diskuzi unikátní perspektivu, zaměřenou primárně na politické prvky románu. Bílou Vodu řadí mezi tzv. antikomunistické prózy, které v současnosti nabírají na popularitě. Pro taková díla je typický politicko-výchovný aspekt, jenž přispívá k radikalizaci předlistopadové éry a k odosobnění dějin. V souvislosti s Bílou Vodou kritička zmiňuje zejména nedokonalost jazykové složky či nadbytek dokumentů zpomalujících děj. Klíčová dále tvrdí, že řeholnice v románu působí skoro až mučednickým dojmem. Jejich osudy Tučková sice do jisté míry redukuje na „hluboký lidský příběh“, čímž

²⁰³ CHUCHMA, Josef: Skřípající monument. *Respekt*. Roč. 33, 2022, č. 18, 2.–8. 5., s. 62.

²⁰⁴ NEZBEDA, Ondřej, FLEYBERKOVÁ, Klára, EDER, Kryštof, CHUCHMA, Josef, FISCHER, Petr: Obdivuhodné gesto, nebo dobrý román?. *Host*. Roč. 38, 2022, č. 5, 9. 5., s. 50–55.

²⁰⁵ CHUCHMA, Josef: Komentář: Proč je dobrou zprávou, že Tučkové Bílá Voda náleží k nejprodávanějším knihám. *ČT ART* [online]. 18. 6. 2022. Dostupné z: <https://art.ceskatelevize.cz/inside/komentar-proc-je-dobrouzpravou-ze-tuckove-bila-voda-nalezi-k-nejprodavanejsim-kniham-w9KSv>. [cit. 11. 5. 2024].

²⁰⁶ NEZBEDA, Ondřej, FLEYBERKOVÁ, Klára, EDER, Kryštof, CHUCHMA, Josef, FISCHER, Petr: Obdivuhodné gesto, nebo dobrý román?. *Host*. Roč. 38, 2022, č. 5, 9. 5., s. 53.

²⁰⁷ ŠTOLBA, Jan: *Obrana sezónních próziček z Letné*. A2. Roč. 18, 2022, č. 14/15, 13. 7., s. 5.

²⁰⁸ HŮLOVÁ, Petra: Na okraj próziček z Letné. *iLiteratura*. Online. 27. 5. 2022. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/Clanek/45611/hulova-petra-na-okraj-prozicek-z-letne>. [cit. 8. 5. 2024].

²⁰⁹ KLÍČOVÁ, Eva: Dějiny jako volný výběh pro literární postavy: nejen o románu Kateřiny Tučkové Bílá Voda. *A2larm*. Online. 21. 5. 2022. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2022/05/dejiny-jako-volny-vybeh-pro-literarni-postavy-nejen-o-romanu-kateriny-tuckove-bila-voda/>. [cit. 11. 5. 2022].

dochází ke zplošťování charakterů, na druhou stranou však touto strategií klade důraz na přítomnou feministickou linii příběhu. Autorka zobrazuje stmelené společenství žen, odporující tradičním patriarchálním normám, ve kterém nezáleží na sociálním původu či minulosti. Právě tuto rovinu vnímá Klíčová jako nejcennější.

3.4 Alena Scheinostová

Príspevek Aleny Scheinostové pro Katolický týdeník²¹⁰ dokazuje, že román vzbudil jistý rozruch i v církevních kruzích. Recenzentka se k Bílé Vodě vyjadřuje nesouhlasně, jako stěžejní problém vnímá nejasnou hranici mezi realitou a fikcí. Vzhledem k významným úpravám a posunům román nemůže být přijímán jako svědectví o popisované době. Scheinostová zdůrazňuje, že v Bílé Vodě je „všeho tak nějak příliš“.²¹¹ Nepřiměřená květnatost jazyka, neautentičnost archivních dokumentů i nevěrohodnost – všechny tyto nedostatky ve svém textu autorka reflektuje. Bílá Voda je dle jejího názoru spíše tuzemskou variací na Šifru mistra Leonarda než historickým románem pojednávajícím o utlačovaných řeholnicích.

3.5 Barbora Čiháková

Rozsáhlým a nezvykle kritickým článkem zasáhla do diskuze Barbora Čiháková. Její text vyšel v *Revolver Revue* a (patrně) kvůli své délce byl rozdělen do dvou částí. V první části²¹² se autorka zaměřuje převážně na současné historické romány a jejich pozici v české literatuře. Tato díla často tematizují znepokojivé a často tragické historické události, jež bagatelizují a trivializují. Kateřina Tučková dle Čihákové pomohla ustanovit podobu fenoménu pseudohistorických próz, v jejichž popředí stojí osobní příběh obklopený dokumenty, odehrávající se na pozadí velkých dějin 20. století, které jsou však často líčeny schematicky a kýčovitě. Problém vidí zejména v tom, že u děl s historickou tematikou se více hledí na jejich inspiraci skutečností než na přítomnost literárních kvalit.

Druhou část svého příspěvku²¹³ pak Čiháková věnovala především Bílé Vodě. Negativně hodnotí nerozvinutou psychologickou rovinu postav i jazykovou složku plnou neoriginálních vyjádření. Autorka není schopna odstínit od sebe jednotlivé hlasy, dokumenty a archivní spisy působí zdeformovaně. V románu nelze zcela jasně rozlišit fabulaci od reality, navíc není zcela

²¹⁰ SCHEINOSTOVÁ, Alena: Bílá Voda – když je všeho příliš. *Katolický týdeník*. Roč. 33, 2022, č. 22, 24.–30. 5., příl. Perspektivy, s. 9.

²¹¹ Tamtéž.

²¹² ČIHÁKOVÁ, Barbora: Modus moriendi literatury. *Revolver Revue*. Roč. 37, 2022, č. 128, podzim, s. 188–203.

²¹³ ČIHÁKOVÁ, Barbora: Modus moriendi literatury (pokračování). *Revolver Revue*. Roč. 37, 2022, č. 129, zima, s. 200–215.

zřejmé, proč Tučková některá jména postav upravuje, zatímco jiná ponechává nezměněná. Výjimečné nejsou ani faktické chyby a nepřesnosti. Čiháková se také pozastavuje nad podobou ohlasů, které v mnoha případech naplňují stejné schéma. Kritici a publicisté v souvislosti s Bílou Vodou zmiňují především její rozsah, téma, vysokou prodejnost či důkladné rešeršní práce. Problémem jsou dle Čihákové právě snižující se nároky na literární a estetické kvality, kvůli nimž se do popředí dostává spotřební čtivo, které je však kritiky klasifikováno jako „kvalitní mainstream“.

3.6 Ondřej Nezbeda

Ondřej Nezbeda se do diskuze zapsal jako jeden z nejhlasilějších kritiků způsobu, jakým je provozována Státní cena za literaturu. Ve své glose pro časopis *Host*²¹⁴ uvedl, že cena by měla být udělována spíše za celoživotní tvorbu než za aktuální dílo, obzvláště pak pokud se na takové tituly specificky zaměřují jiná vhodná ocenění, kupříkladu *Magnesia Litera*. Nezbeda vytýká zejména způsob výběru poroty, který je svěřen jednotlivci, v tomto případě Radimu Kopáčovi. Tento fakt se promítl do složení poroty, jejíž členové se sice věnují propagaci literatury, avšak s jejím kritickým posouzením nemají příliš zkušeností. Nezbeda se dále pozastavil nad tím, že na webu ministerstva nejsou k dispozici stanovy ceny v plném rozsahu ani seznam nominovaných. Sama Tučková navíc zvenčí nominována nebyla, „donominovali“ si ji až dva z porotců. Ačkoliv tato praxe neodporuje nastaveným pravidlům, „dojem z privatizace Státní ceny“²¹⁵ se tím ještě prohlubuje. Nezbeda vyzval, aby došlo v tomto směru k vyjasnění veškerých procesů a prestižní ocenění se tak stalo důvěryhodnějším a transparentnějším.

3.7 Radim Kopáč

Radim Kopáč zasáhl do diskuze třemi příspěvky, ale především z pozice odborného referenta Ministerstva kultury zodpovědného za výběr členů odborné poroty pro Státní cenu, přičemž tato praxe byla vzhledem ke Kopáčovu střetu zájmů mnohými kritiky vytýkána.

V debatě s Petrem Fischerem pro zmíněný podcast *Akcent*²¹⁶ se Kopáč vyjádřil k mnoha problematickým aspektům, které v souvislosti se Státní cenou vyvstaly. Objasnil důvody

²¹⁴ NEZBEDA, Ondřej: *Pět fází smutku nad Státní cenou*. H7O. Online. 1. 11. 2022. Dostupné z: <https://www.h7o.cz/clanky/13466-pet-fazi-smutku-nad-statni-cenou>. [cit. 16. 5. 2024].

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ MICHALIDIS, Saša, FISCHER, Petr a KOPÁČ, Radim. Státní cena za literaturu rozděluje, Má se udělovat za životní výkon za ojedinělé dílo?. *Český rozhlas Vltava*. Online. 8. 11. 2022. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/statni-cena-za-literaturu-rozdeluje-ma-se-udelovat-za-zivotni-vykon-nebo-za-8864802>. [cit. 18. 5. 2024].

ocenění Kateřiny Tučkové a podotkl, že on sám nemá na volbu laureáta žádný vliv. Profesní organizace, které byly některými z kritiků navrhovány jako alternativní v souvislosti výběru porotců, vnímá Kopáč jako neadekvátní. Přiznává, že Státní cena nemá dostatečnou propagaci, což by se mělo změnit, aby se ocenění stalo relevantním pro zahraniční nakladatele. Diskuzím o případných změnách v systému je však Kopáč otevřen.

Nezanedbatelnou roli v debatě ovšem má i Kopáčova recenze pro *Mladou frontu Dnes*. Ta nabyla na důležitosti zejména kvůli faktu, že byla anonymně citována v brožuře vydané ke Státní ceně, což v očích kritiků pouze podnítilo pochyby o Kopáčově nestrannosti. Recenzent totiž přistupuje k *Bílé Vodě* značně nekriticky. Nazývá ji „velkým románem“²¹⁷, hovoří mimo jiné o výjimečnosti stylu a v závěru uděluje dílu 100% hodnocení.

²¹⁷ KOPÁČ, Radim: Kateřina Tučková je zpět na vrcholu. *Mladá fronta Dnes*. Roč. 33, 2022, č. 98, 28. 4., s. 14.

ZÁVĚR

Kateřina Tučková vyvolala svým románem *Bílá Voda* na české poměry neobvykle rozměrnou diskuzi. Cílem této práce bylo podrobně zmapovat tuto kritickou reflexi a následně shrnout její stěžejní teze. Na těchto stránkách jsem se věnovala příspěvkům, debatám a komentářům, které vznikly do jednoho roku od vydání románu, tj. od dubna 2022 do dubna 2023. Diskuzi jsem dle tematického zaměření a doby vzniku jednotlivých příspěvků rozdělila do tří kompaktních celků. První část se věnuje především kritickému posouzení románu *Bílá Voda*, a to od jejího vydání na konci dubna 2022 do října téhož roku, kdy se Kateřina Tučková stala laureátkou Státní ceny za literaturu. Předmětem následující vlny, ohraničené z jedné strany říjnem 2022 a z druhé strany dubnem 2023, se stala právě tato mnohými neočekávaná událost, jež vyvolala mohutnou odezvu ze strany literárních kritiků i odborné veřejnosti. Třetí částí a pomyslným milníkem celé diskuze se pak stala odborná konference proběhnuvší na akademické půdě Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, která představila nové perspektivy, jakými lze román Tučkové nazírat.

Pro teoretické ukotvení jsem využila rozdělení recepčních polí Jiřího Trávníčka, která je i přes své 15leté stáří až na některé výjimky stále aktuální. Autor rozděluje recepci literatury do sedmi okruhů – literární kritika, paratexty, škola, knižní svět, jiná média, blogy a mlčící většina. Tyto oblasti jsou dále rozřazeny do čtyř sfér, kterými jsou literaturosféra, knihosféra, mediosféra a kulturosféra. Na základě tohoto Trávníčkova rozdělení jsem do práce zahrнула čtyři ze sedmi představených okruhů. Základním východiskem mi byla přirozeně literární kritika, doplněná o paratexty, jež vznikly zejména v souvislosti s udělením Státní ceny. Jiná média prezentují zejména televizní a rozhlasové diskuzní pořady či podcasty. Okrajově jsem se dotkla také oblasti knižní svět, do níž spadají některé z publikovaných recenzí. Stranou jsem naopak ponechala okruhy škola, blogy a mlčící většina, a to především z toho důvodu, že svou relevancí nespádají do vytyčeného tématu práce.

Zmíněné čtyři okruhy (literární kritika, paratexty, jiná média, knižní svět) jsou dle mého názoru stěžejní nejen pro román *Bílá Voda*, ale také pro reflexi literatury obecně. Ačkoliv je literární kritika stále nejdůležitějším formujícím recepčním okruhem, v médiích zřetelně dochází k jejímu úbytku a její místo zaujímají spíše „recenze“ či marketingové paratexty, jejichž hlavním smyslem však není nezávislé hodnocení v pravém slova smyslu, jako spíše informování o titulu a jeho propagace. Pokud bych měla na základě mých zjištění po vzoru Trávníčka hierarchizovat jednotlivé okruhy, tabulka by vypadala následovně:

Trávníčkova hierarchizace	Aktuální hierarchizace
Literární kritika	Literární kritika
Literární paratexty	Knižní svět
Škola	Literární paratexty
Knižní svět	Jiná média
Jiná média	Škola
Blogy	Mlčící většina
Mlčící většina	Blogy

Stále platí, že do literární recepce zasahuje nejvíce tzv. literaturosféra. Čím dál větším dílem však přispívají i knihosféra a médiosféra.

Z literárně-kulturních periodik věnovali Kateřině Tučkové a jejímu románu nejvíce prostoru měsíčník *Host* a čtrnáctideníky *Tvar* a *A2*. Deníky jsou v diskuzi zastoupeny především Lidovými novinami a Mladou frontou *Dnes*, které v menší míře doplňuje *Deník N*. Kritické ohlasy se objevily také na stránkách společenských týdeníků *Respekt* a *Reflex*. Kromě tradičních médií *Bílá Voda* vyvolala diskuzi i na poli těch internetových. Za zmínku v tomto ohledu stojí literární server *iLiteratura* či zpravodajské weby *Aktuálně.cz* a *iDnes*. Do diskuze také významně přispěly podcasty *Hostu* a *Respektu*, diskuzní pořady Českého rozhlasu a České televize, umístěné téměř výlučně na kanále ČT ART.

Nejvýznamněji tvaru debaty napomohl měsíčník *Host*, který v „první vlně“ přispěl rozsáhlou kritickou diskuzí o románu a následně se velmi silně angažoval v rozruchu kolem Státní ceny, kdy mimo jiné společně s Ústavem pro českou literaturu Akademie věd ČR spolupřátal veřejnou diskuzi, která v důsledku vedla k změnám v provozu prestižního ocenění.

U příspěvků spadajících do první vlny je zajímavé, že kritici a publicisté ve svých textech často zmiňují velmi podobné prvky a jejich schéma se tak liší pouze v jemných nuancích. Texty zpravidla začínají zmínkou o dlouhém časovém období, v průběhu kterého Tučková román psala, spojenou s obdivem k rozsahu rešeršních prací. Následuje přiblížení děje a drobné pojednání o *Akci Ř*. Společným atributem je také vyjádření se k tématu ženského svěcení a emancipace obecně, ve kterém účastníci diskuze vidí jeden z největších přínosů knihy.

Významné faktory diskuze

Kompoziční zpracování *Bílé Vody* je většinou kritiků označováno za zdařilé. Střídání vypravěčských partů výrazně napomáhá budování napětí, nadměrná snaha o propojení jednotlivých linií však působí kontraproduktivně. Jako nejvíce problematické faktory se jeví

jazyková složka díla, rovina postav a také způsob, jakým Tučková pracuje s fakticitou. Nedostatečné je zejména jazykové odstínění jednotlivých postav, které se i přes generační a sociální rozdíly vyjadřují v podstatě totožně. Kritizována je i podoba archivních dokumentů, jíž autorka svým provedením výrazně zkresluje. V souvislosti s postavami účastníci diskuze poukazují na jejich psychologickou neprokreslenost, schematičnost a černobílost charakterů. Otázky vyvolalo nejasné rozlišení mezi fabulací a realitou, které je ještě umocněno pozměněnými jmény skutečných osobností. Tučková se navíc v románu dopouští faktických chyb a nepřesností.

Pro diskuzi jsou typické primárně samostatně stojící komentáře, ojedinele se však objevují i rysy polemiky. Platí to zejména pro debatu, která proběhla na stránkách (i v podcastové podobě) časopisu *Host*, kde přítomný Josef Chuchma srovnával Bílou Vodu s díly komornějšího a osobnějšího ladění, přičemž tato označil jako „sezónní prózičky z pražské Letné“²¹⁸. Na tento výrok poté ve svých příspěvcích kriticky reagovali Petra Hůlová a Jan Štolba. Reakci si vysloužil i článek Barbory Čihákové, ke kterému se nesouhlasně vyjádřila Jana Machalická.

Výrazným sjednocujícím aspektem příspěvků, na něž bylo upozorňováno i v rámci ohlasů, je fokus na mimoliterární kvality Bílé Vody. Kritici román nezřídka vyzdvihují na základě důležitosti tématu, impozantních rozměrů či prodejnosti a úspěchu u čtenářstva, přičemž tyto faktory nezaručují přítomnost literárních hodnot. Tuto skutečnost kupříkladu Barbora Čiháková spojuje s úpadkem literární kritiky, která své soudy nechává vést tržními mechanismy a poptávkou po lehkém čtivu.

Čiháková ve svém textu také upozorňuje na to, že v akademických pracích se přikládá nadměrný význam laickým fórům či jiným webům, na kterých dominují subjektivní čtenářská hodnocení. Ačkoliv tento typ reflexe zpravidla nedisponuje kritickým hlediskem, stále přináší důležité informace pro českou literární kulturu. Tuto skutečnost ve svém projevu na akademické konferenci potvrdil i Kamil Činátl, který zkoumal Bílou Vodu v souvislosti s čtenářskými hodnoceními na Databázi knih a vytyčil tak prvky, které čtenáři vnímají jako stěžejní. Právě takovéto servery mohou badatelům posloužit jako zdroj poznání, jak literární díla nahlíží masové čtenářstvo a které faktory považuje za důležité.

²¹⁸ NEZBEDA, Ondřej, FLEYBERKOVÁ, Klára, EDER, Kryštof, CHUCHMA, Josef, FISCHER, Petr: Obdivuhodné gesto, nebo dobrý román?. *Host*. Roč. 38, 2022, č. 5, 9. 5., s. 53.

V říjnu 2022 Kateřina Tučková obdržela za Bílou Vodu (s přihlédnutím k dosavadní tvorbě) Státní cenu za literaturu, čímž se diskuze velmi razantně proměnila. Do popředí vstoupily zejména otázky týkající se provozu ocenění a jeho transparentnosti. Přestože i v tomto období vycházejí hodnotící texty, jež říjnovou událost neberou v potaz, je jich naprosté minimum. Spíše se tedy jedná o dozvuky první vlny než o vlnu navazující. Účastníkům diskuze se jevilo ocenění Tučkové jako předčasné, naráželi také na umělecké kvality románu, o jejichž přítomnosti se vedou spory. Nejvíce kritizovaný byl však právě způsob provozu Státní ceny. Trnem v oku byl mnoha kritikům především postup při výběru poroty – tu de facto skládá Radim Kopáč jako referent odboru literatury a knihoven při Ministerstvu kultury. V souvislosti s Kopáčem bylo, vzhledem k jeho roli kritického arbitra, upozorňováno na střet zájmů, který v důsledku vedl ke komisi složené z nekompetentních a v kritickém soudu nezkušených členů. Jako zářný příklad toho, „jak by to mělo vypadat“, byly uváděny ceny Magnesia litera, kde jsou porotci vybírány profesními institucemi a spolky. I organizace těchto cen má však daleko od bezchybnosti, na což ve svém nedávném příspěvku upozornila Olga Słowik²¹⁹, zasedající jako porotkyně v sekci poezie pro rok 2023.

Skloňovány byly také nominace autorů a s nimi spojený fakt, že nominovat může jakákoliv fyzická či právnická osoba, čehož dva z porotců využili k tomu, aby Tučkovou do nominací vsadili. V reakci na řečené Milan Němeček, ředitel sekce živého umění Ministerstva kultury, přislíbil, že výběr poroty bude do budoucna probíhat jiným způsobem a že aktuální složení poroty se rozšíří o literární kritiky. Nově budou také probíhat konzultace s odbornou veřejností. Na základě složení odborné komise pro rok 2024²²⁰ lze konstatovat, že minimálně v tomto ohledu došlo k výraznému kvalitativnímu zlepšení. Patrné jsou také změny na úrovni samotného systému. Zatímco v minulých letech mohl být oceněn buď významný počin či celoživotní tvorba, od roku 2024 se tyto alternativy budou střídat, přičemž v letošním roce bude Státní cena udělena za aktuální titul.

Při analýze textů souvisejících se Státní cenou jsem vyzorovala zajímavý jev související s genderovým přístupem. Mužští účastníci diskuze mnohem výrazněji tendují ke kritice ocenění Tučkové než ženy, které naopak autorku svým způsobem brání a přejí jí úspěch.

²¹⁹ SŁOWIK, Olga: Jak jsem byla v porotě Magnesia Litera za poezii. *Tvar*. Online. 16. 5. 2024. Dostupné na: <https://itvar.cz/jak-jsem-byla-v-porote-magnesia-litera-za-poezii>.

²²⁰ MINISTERSTVO KULTURY. Státní cena za literaturu a Státní cena za překladatelské dílo. Online. In: Ministerstvo kultury. Dostupné z: <https://mk.gov.cz/statni-cena-za-literaturu-a-statni-cena-za-prekladatelske-dilocs-582>.

Tato skutečnost je pravděpodobně spjatá s tím, že Tučková byla oceněna teprve jako třetí žena v historii, v čemž řada lidí spatřuje jisté feministické poselství.

Ve třetí části práce jsem věnovala pozornost konferenci, která se uskutečnila v dubnu 2023 na půdě Katolické teologické fakulty Karlovy univerzity a přenesla tak celou diskuzi do akademického prostředí. Mezi přítomnými odborníky byly zastoupeny jak souhlasné, tak nesouhlasné názory, jež vrhly na Bílou Vodu opět odlišné světlo. Dle Štěpánky Javůrkové²²¹ román hodnotili spíše kladně historici a teologové, zatímco literární historici a kritici byli k dílu o poznání kritičtější. Tento výrok vnímám jako silně zjednodušující, ve skutečnosti byly hodnotící soudy mnohem více nuancované, přičemž není možno zcela jednoznačně sumarizovat, která skupina odborníků byla vůči románu více kritická, zejména pokud vezmeme v potaz, že účastníci debaty se ve svých projevech většinou zaměřovali pouze na jeden aspekt díla.

Rozdělení kritické reflexe

Kritickou reflexi románu lze v zásadě rozdělit do čtyř proudů. První z nich tvoří recenzenti, kteří při hodnocení zvolili interdisciplinární přístup a v rámci něj se zaměřili nejen na vnitřní strukturu díla, ale i na jeho význam pro společnost. Do této skupiny se svými příspěvky řadí například Kryštof Eder, Petr Fischer nebo Petr A. Bílek. Ostře nesouhlasný proud tvoří zejména Barbora Čiháková či Pavel Janoušek. Komentář Evy Klíčové pak prezentuje proud politizující. Poslední názorovým proudem je proud souhlasný, tedy takový, jenž Bílou Vodu hodnotí pozitivně. Tento proud svými texty reprezentují zejména Radim Kopáč, Petra Řádná či Petr Nagy.

Styl a způsob vyjádření se v závislosti na typu média příliš neliší. Markantní rozdíly jsou patrné snad jen v případě podcastů, které inklinují k více uvolněnému konverzačnímu tónu. Oproti kulturním a literárním periodikům, kladoucím větší důraz na umělecká kritéria, příspěvky umístěné v denním tisku směřují spíše k propagaci a popisu děje. Autoři těchto textů se snaží potenciálním čtenářům přiblížit knihu a tím je navnadit na četbu, kritické hledisko zde buď úplně chybí, nebo se projevuje velmi slabě. Roli však hraje přímo médium, ve kterém je daný příspěvek publikován. Jednotlivá média jsou různě profilována, od čehož se odvíjí také okruh jejich čtenářů. Kritici tedy ve svých příspěvcích často zastávají takové stanovisko, které

221 JAVŮRKOVÁ, Štěpánka. *Zpráva z konference Fenomén Bílá Voda: Kontexty*. Ústav pro český jazyk a literaturu AV ČR, v. v. i. Online. 26. 2. 2024. Dostupné z: <https://ucl.cas.cz/ceska-literatura-blog/zprava-zkonference-fenomen-bila-voda-kontexty/>. [cit. 21. 5. 2024]

s tímto zaměřením koresponduje. Tento jev je markantní zejména u kulturních periodik Revolver Revue či A2 (také A2larm) a do jisté míry i u časopisu Host.

Diskuze se na mnoha místech dotkla témat, která v současnosti silně rezonují. Mezi taková se řadí například tzv. mainstreamová literatura a její pozice v české literatuře či krize literární kritiky a její dopad na českou literárně-kulturní sféru. Tato témata vnímám jako potenciální pro další výzkum.

Ač na adresu románu Bílá Voda směřovalo a stále směřuje množství výtek, jedno se Kateřině Tučkové musí přiznat – svými díly dokáže vyvolat společenské diskuze nevídaných rozměrů, v jejichž důsledku dochází na poli literatury k významným pozitivním změnám (viz Státní cena za literaturu). Je jen málo autorů, jejichž beletristické počiny by byly schopny ovlivňovat společenské dění do takové míry, jakou se to daří právě Tučkové.

POUŽITÁ LITERATURA

Při vzniku práce Kritická recepce románu Bílá Voda byly využity zdroje výzkumné infrastruktury Česká literární bibliografie – <https://clb.ucl.cas.cz/> (kód ORJ: 90243).

Prameny

BALÍK, Stanislav: Tučkové bělovodská Šifra mistra Leonarda?. *Kontexty*. Roč. 14 (33), 2022, č. 6, s. 84–88.

ČIHÁKOVÁ, Barbora: Modus moriendi literatury (pokračování). *Revolver Revue*. Roč. 37, 2022, č. 129, zima, s. 200–215.

ČIHÁKOVÁ, Barbora: Modus moriendi literatury. *Revolver Revue*. Roč. 37, 2022, č. 128, podzim, s. 188–203.

ČOPJAKOVÁ, Kateřina: Předat klíče kněžkám: o dlouho očekávaném románu Kateřiny Tučkové. *Právo*. Roč. 32, 2022, č. 98, 28. 4., příl. Salon, č. 1274, s. 16.

Databáze literárních cen. Česká literární bibliografie [online databáze]. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i. Dostupné z: <https://ceny.ucl.cas.cz/>. [cit. 15. 5. 2024].

EDER, Kryštof: Kladivo na řeholnice. *Host*. Roč. 38, 2022, č. 5, 9. 5., s. 48–49.

FISCHER, Petr: Kacířské návraty do minulosti. *Lidové noviny*. Roč. 35, 2022, č. 100, 30. 4., příl. Orientace, s. 11–12.

HORÁK, Ondřej: Pojd' me si připomenout minulost. *Lidové noviny*. Roč. 35, 2022, č. 303, 31. 12., příl. Orientace, s. 14.

HORÁK, Ondřej: Přečti to pro mě! Přečti to za mě!. *Lidové noviny*. Roč. 36, 2023, č. 83, 8. 4., příl. Orientace, s. 16.

CHUCHMA, Josef: Skřípající monument. *Respekt*. Roč. 33, 2022, č. 18, 2.–8. 5., s. 62.

JANOŠEK, Pavel. Šifra mistrné Kateřiny aneb Jak smotat chutně vyzdrojovanou skorofaktickou spleteninu pro české neznabohy. *Tvar*. Roč. 33, 2022, č. 19, 17. 11., s. 16–17.

KADLECOVÁ, Kateřina: Smutná výhra. *Reflex*. Roč. 33, 2022, č. 46, 16. 11., s. 86.

KOPÁČ, Radim: Kateřina Tučková je zpět na vrcholu. *Mladá fronta Dnes*. Roč. 33, 2022, č. 98, 28. 4., s. 14.

KRÁLÍKOVÁ, Andrea: Bolavá myšlení románem: tendence v psaní současných českých prozaiček. *A2*. Roč. 15, 2019, č. 2, 16. 1., s. 6–7.

KUBÍČKOVÁ, Klára: Proč si Kateřina Tučková zaslouží metál. *Vlasta*. Roč. 76, 2022, č. 45, 9. 11. 2022., str. 6.

KUNDRATOVÁ, Mirka: Uprostřed klášterních tajemství. *Lidové noviny*. Roč. 35, 2022, č. 84, 9. 4., příl. Orientace, s. 16.

MACHALICKÁ, Jana: Jak si mohla dovolit něco napsat. *Lidové noviny*. Roč. 35, 2022, č. 283, 6. 12., s. 10.

NAGY, Petr: Kniha týdne a snad i roku: Bílá Voda. *Deník N*. Roč. 4, 2022, č. 79, 25. 4., s. 13.

- NEZBEDA, Ondřej, FLEYBERKOVÁ, Klára, EDER, Kryštof, CHUCHMA, Josef, FISCHER, Petr: Obdivuhodné gesto, nebo dobrý román?. *Host*. Roč. 38, 2022, č. 5, 9. 5., s. 50–55.
- PAVLOVA, Olga: Precizní řemeslo: Bílá Voda Kateřiny Tučkové. *A2*. Roč. 18, 2022, č. 19, 14. 9., s. 4.
- ŘÁDNÁ, Petra: Tučková pořád umí!. *Tvar*. Roč. 33, 2022, č. 15, 22. 9., s. 3.
- SCHEINOSTOVÁ, Alena: Bílá Voda – když je všeho příliš. *Katolický týdeník*. Roč. 33, 2022, č. 22, 24.–30. 5., příl. Perspektivy, s. 9.
- SOUKUPOVÁ, Klára: ["Myslel jsem si, že je to vtip z nějaké satirické stránky"...]. *A2*. Roč. 18, 2022, č. 23, 9. 11., s. 32.
- ŠIDÁKOVÁ FIALOVÁ, Alena: Velký román?. *Tvar*. Roč. 33, 2022, č. 15, 22. 9., s. 3.
- ŠTOLBA, Jan: Obrana sezonních próziček z Letné. *A2*. Roč. 18, 2022, č. 14/15, 13. 7., s. 5.
- TRÁVNÍČEK, Jiří. Literární kultura v době internetové: Kolik recepčních polí a jaká?. *Host*. roč. 25, 2009, č. 9, str. 23–28.
- TUČKOVÁ, Kateřina, BALAŠTÍK, Miroslav: Katolická církev ženy po staletí přehlíží: s Kateřinou Tučkovou o novém románu, o víře a o vnitřní potřebě dávat hlas umlčeným. *Host*. Roč. 38, 2022, č. 3, 11. 3., s. 8–15.
- TUČKOVÁ, Kateřina, MÁZDROVÁ, Kateřina: Ta role mi nebyla pohodlná. *Respekt*. Roč. 33, 2022, č. 15, 11.–18. 4., s. 46–51.
- UHDE, Milan: Vzpouora v Bílé Vodě. *Lidové noviny*. Roč. 35, 2022, č. 104, 5. 5., s. 7.
- VITVAR, Jan H.: Soukromá státní cena. *Respekt*. Roč. 33, 2022, č. 45, 7.–13. 11.
- VLASÁK, Zbyněk: Státní cena. *Právo*. Roč. 32, 2022, č. 251, 27. 10., příl. Salon, č. 1300, s. 16.

Odborná literatura

- ALTAMURA, Lidia, VARGAS, Cristina a SALMERÓN, Ladislao. Do New Forms of Reading Pay Off? A Meta-Analysis on the Relationship Between Leisure Digital Reading Habits and Text Comprehension. *Review of Educational Research*, 2023. Dostupné z: <https://doi.org/10.3102/00346543231216463>.
- BRUNS, Axel. *Blogs, Wikipedia, Second life, and Beyond: from production to produsage*. New York: Peter Lang Publishing, 2008.
- JANÁČEK, Pavel a TRÁVNÍČEK, Jiří. České literární vavříny. In: ENGLISH, James F., *Ekonomie prestiže: Ceny, vyznamenání a oběh kulturních hodnot*. Brno: Host, 2011, s. 339–394.
- KRÁLÍKOVÁ, Alena. *Autorské tváře v knižních zrcadlech*. Praha: Pistorius a Olšanská, 2015.
- MÜLLEROVÁ, Lenka. *Paratexty a česká literatura*. In Fedrová Stanislava (ed.): *Česká literatura v intermedialní perspektivě*. Praha: Akropolis, 2010, str. 463.
- ROHÁČOVÁ, Tereza. *Debutující prozaičky: příslib české literatury?*. Olomouc: Vydavatelství Filozofické fakulty Univerzity Palackého, 2021. *Litera libera*; sv. č. 9. str. 44–46.

PAJAŘ, Aleksandra. Dějiny a (post)paměť v díle českých autorek. In ŘÍHA, Ivo a STUDENÝ, Jiří (ed.). *Sedm statečných a spol.: próza psaná ženami v kontextu současné české literární kultury*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015, str. 33–57.

Internetové zdroje

BÍLEK, Petr A.: Proč přišla do kláštera. V novém románu Tučkové do sebe všechno zapadne. *Aktuálně.cz*. Online 19. 5. 2022. Dostupné z:

<https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/recenze-proc-prisla-do-klastera-katerina-tuckova-bila-voda/r~47186586d78511eca25a0cc47ab5f122/>. [cit. 10. 5. 2022].

CREAMER, Ella. Reading print improves comprehension far more than looking at digital text, say researchers. *The Guardian*. Online. 15. 12. 2023. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/books/2023/dec/15/reading-print-improves-comprehension-far-more-than-looking-at-digital-text-say-researchers>. [citováno 15. 12. 2023].

FISCHER, Petr: Cena pro Kateřinu Tučkovou jako český literární skandál. *Aktuálně.cz*.

Online. 27. 10. 2022. Dostupné z: <https://nazory.aktualne.cz/komentare/cena-pro-katerinu-tuckovou-jako-cesky-literarni-skandal/r~6745e27055fc11edba5b0cc47ab5f122/>. [cit. 15. 5. 2024].

FLEYBERKOVÁ, Klára, JANÁČEK, Pavel, ČINÁTLOVÁ, Blanka, NEZBEDA, Ondřej a NĚMEČEK, Milan. Co se státní cenou za literaturu?. *ČT ART*. Online. 8. 3. 2023. Dostupné z:

<https://art.ceskatelevize.cz/inside/stream-co-se-statni-cenou-za-literaturu-NQ9pD>. [cit. 19. 5. 2024].

HŮLOVÁ, Petra: Na okraj próziček z Letné. *iLiteratura*. Online. 27. 5. 2022. Dostupné z:

<https://www.iliteratura.cz/Clanek/45611/hulova-petra-na-okraj-prozicek-z-letne>. [cit. 8. 5. 2024].

CHUCHMA, Josef, ČOPJAKOVÁ, Kateřina a NAGY, Petr. *Bílá Voda Kateřiny Tučkové*. In: ...a to je co?. *ČT ART*. Online. 10. 5. 2022. Dostupné z:

<https://art.ceskatelevize.cz/inside/diskuze-jaky-je-roman-bila-voda-a-jaka-je-pozice-kateriny-tuckove-v-soucasne-literature-smKol>. [cit. 9. 5. 2024].

JAVŮRKOVÁ, Štěpánka. *Zpráva z konference Fenomén Bílá Voda: Kontexty*. Ústav pro český jazyk a literaturu AV ČR, v. v. i. Online. 26. 2. 2024. Dostupné z:

<https://ucl.cas.cz/ceska-literatura-blog/zprava-z-konference-fenomen-bila-voda-kontexty/>. [cit. 21. 5. 2024].

KLÍČOVÁ, Eva: Dějiny jako volný výběh pro literární postavy: nejen o románu Kateřiny Tučkové *Bílá Voda*. *A2larm*. Online. 21. 5. 2022. Dostupné z:

<https://a2larm.cz/2022/05/dejiny-jako-volny-vybeh-pro-literarni-postavy-nejen-o-romanu-kateriny-tuckove-bila-voda/>. [cit. 11. 5. 2022].

KOPÁČ, Radim, REDAKCE ČASOPISU HOST: Ještě ke Státní ceně. *H7O*. Online. 7. 11. 2022. Dostupné z: <http://www.h7o.cz/jeste-ke-statni-cene/>. [cit. 17. 5. 2022].

KRÁLÍKOVÁ, Andrea. Mornštajnová je součástí vlny autorek, s nimiž se mohou čtenářky identifikovat. *Respekt.cz*. Online. 26. 2. 2020. Dostupné z:

<https://www.respekt.cz/kultura/mornstajnova-nabizi-velky-pribeh-v-kole-dejin-a-neklade-ctenari-prekazky>. [cit. 5. 5. 2024].

LIŠKA, Martin: Najít své poslání. *iLiteratura*. Online. 6. 7. 2022. Dostupné z:

<https://www.iliteratura.cz/Clanek/45743/tuckova-katerina-bila-voda>. [cit. 12. 5. 2024].

MICHAILIDIS, Saša, FISCHER, Petr a KOPÁČ, Radim. Státní cena za literaturu rozděluje, Má se udělovat za životní výkon za ojedinělé dílo?. *Český rozhlas Vltava*. Online. 8. 11. 2022. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/statni-cena-za-literaturu-rozdeluje-ma-se-udelovat-za-zivotni-vykon-nebo-za-8864802>. [cit. 18. 5. 2024].

MICHAILIDIS, Saša, FLEYBERKOVÁ, Klára a NAGY, Petr. Bílá Voda Kateřiny Tučkové je událostí, chybí jí ale literární kvalita a napětí, zaznělo v Akcentu. *Český rozhlas*. Online. 2. 5. 2022. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/bila-voda-kateriny-tuckove-je-udalosti-chybi-ji-ale-literarni-kvalita-a-napeti-8736427>. [cit. 7. 5. 2024].

MINISTERSTVO KULTURY. *Státní cena za literaturu a Státní cena za překladatelské dílo*. Online. In: Ministerstvo kultury. Dostupné z: <https://mk.gov.cz/statni-cena-za-literaturu-a-statni-cena-za-prekladatelske-dilo-cs-582>. [cit. 15. 5. 2024].

NÁRODNÍ DIVADLO. *Státní ceny: Ceny Ministerstva kultury 2022*. PDF. Online. In: Ministerstvo kultury. Dostupné z: https://mk.gov.cz/doc/cms_library/14_statni-ceny-2022_brozura-16121.pdf. [cit. 15. 5. 2024].

NEZBEDA, Ondřej: Pět fází smutku nad Státní cenou. *H7O*. Online. 1. 11. 2022. Dostupné z: <https://www.h7o.cz/clanky/13466-pet-fazi-smutku-nad-statni-cenou>. [cit. 16. 5. 2024].

Román Bílá Voda Kateřiny Tučkové. In: *Artzóna* [televizní pořad]. *ČT ART*, 24. 5. 2022. Dostupné na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12072033166-artzona/322294340010007/cast/914703/>. [cit. 11. 5. 2024].

SEDLÁČEK, Štěpán, TABERY, Erik, RYŠKOVÁ, Mireia, VITVAR, Jan H.: Tučková probudila debatu o vztahu církve k ženám. Otázkou je mísení fikce a reality. *Týdeník Respekt*. Online. 31. 3. 2024. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/podcast/tuckova-probudila-debatu-o-vztahu-cirkve-k-zenam-ale-nekde-licence-reality-je-prilis-velka>. [cit. 20. 5. 2024].

SLABÁKOVÁ, Kristína: Protichůdné pocity Bílé vody. *Kultino*. Online. 12. 7. 2022. Dostupné z: <https://www.kultino.cz/protichudne-pocity-bile-vody>. [cit. 12. 5. 2024].

TUČKOVÁ, Kateřina, KOPÁČ, Radim. Komunisté týrali řeholnice, jednu zbavili panenství. Autorka Tučková vydává po 10 letech novinku Bílá Voda. *Lidovky.cz*. Online. 27. 4. 2022. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/orientace/kultura/katerina-tuckova-bila-voda-kniha-rozhovor-brno-reholnice.A220427_102737_in_kultura_ape. [cit. 25. 4. 2024].

TUČKOVÁ, Kateřina, DRTINOVÁ, Daniela: Tučková: Komunisté měli na likvidaci řeholnic systém. Chci jim vydobýt více respektu. *Aktuálně.cz*. Online. 8. 5. 2022. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/tuckova-komuniste-meli-na-likvidaci-reholnic-system-chci-jim/r~fff1d01ecc4111ec9136ac1f6b220ee8/>. [cit. 24. 4. 2024].

ZBOŘIL, Jonáš: Tučková píše o hrdinství umlčených žen. Bílá Voda bude Knihou roku. *Seznam zprávy*. Online. Online. 19. 5. 2022. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/kultura-tuckova-pise-o-hrdinstvi-umlcenych-zen-bila-voda-bude-knihou-roku-202839>. [cit. 10. 5. 2024].

SUMMARY

Kateřina Tučková is one of the most important contemporary Czech authors. Her works attract considerable media attention and thousands of readers. In 2022, Tučková published her third novel *Bílá Voda*, which became a literary sensation. The seven-hundred-page opus achieved high sales and won major awards, including Book of the Year and the State Prize for Literature. The novel focuses on the historical events of the 1950s, specifically the persecution of nuns as part of "Action Ř". Despite its popularity with the public, the book sparked an extensive debate among reviewers that culminated after the State Prize was awarded.

The aim of this thesis is to map this debate and thus bring to light the most important points that publicists and critics have addressed in relation to the novel. The first chapter of the thesis deals with the Trávníček's theory of receptive fields, published in 2009 in the literary journal *Host*. This theory provides the theoretical anchor for the following examination of critical reflection.

The second chapter then maps the discussion provoked by the novel *Bílá Voda*. I have framed the discussion within the span of one year (April 2022 – April 2023) and divided it into three significant parts. In the first part, I focus on the contributions that were published between April 2022, when the book was published, and October 2022. The following part is framed by the awarding of the State Prize for Literature in October, which triggered another wave of critical responses and significantly transformed the discourse concerning not only the novel *White Water* but also the author herself. The theme of the third part is the academic conference dedicated to the novel, which took place on 14 April 2023 at the Catholic Theological Faculty of Charles University.

The third chapter focuses on the personalities who most influenced the direction and development of the discussion. This selection provides the reader with an overview of the ongoing discussion, its elements and transformations.